

Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών
Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων

Εναλλακτικά σενάρια Ανάπτυξης Περιφερειακής Ενότητας
Χανίων

Σμέρος Ιωάννης

Κόρινθος, Σεπτέμβριος 2016

University of Peloponnese
Faculty of Social and Political Sciences
Department of Political Studies and International Relations

Alternative development scenarios Regional Unity of Chania

Smeros Ioannis

Corinth, September 2016

Ευχαριστίες

Η παρούσα εργασία αποτελεί το αποτέλεσμα της προσπάθειας εφαρμογής όσων διδάχθηκα κατά τη διάρκεια του Διαπανεπιστημιακού – Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών με τίτλο: «ΤΟΠΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ».

Ευχαριστώ θερμά τον καθηγητή μου, κο. Κότιο Άγγελο, για την ευκαιρία που μου έδωσε να μελετήσω εις βάθος ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον αντικείμενο, όπως είναι η Ανάπτυξη μιας Περιφερειακής Ενότητας, τόσο σχετικό με την ειδικότητα μου αλλά και τόσο διαφορετικό από τις μέχρι τώρα σπουδές μου.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω την επιτροπή επίβλεψης και υποστήριξης μου, τον καθηγητή κο Σκλια Παντελή, τον λέκτορα κο Γαλανό Γιώργο και τον υπ. Διδάκτορα κο Κουτουλάκη Μανώλη για την πολύτιμη βοήθεια, συνεργασία και υποστήριξή τους, στην προσπάθεια μου αυτή.

Οφείλω επίσης, πολλές ευχαριστίες στους συμφοιτητές - και φίλους - που συνεργάστηκαν έμμεσα για την εκπόνηση αυτής της εργασίας, με την διαθεσιμότητα τους και την παροχή πολύτιμων πληροφοριών.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένεια μου που στηρίζει κάθε μου προσπάθεια.

Εναλλακτικά σενάρια ανάπτυξης Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

Σημαντικοί όροι: [εναλλακτικά σενάρια, Χανιά, ανάπτυξη, ανάλυση, δυνατότητες]

Περίληψη

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στο πλαίσιο του Διαπανεπιστημιακού – Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών με τίτλο: «ΤΟΠΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ» με σκοπό να συνεισφέρει στην Ανάπτυξη της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων.

Στόχος της εργασίας είναι η διατύπωση εναλλακτικών σεναρίων Ανάπτυξης για την περιοχή Χανίων, τα οποία εντοπίζουν τις δυνατότητες, τα προβλήματα, τους περιορισμούς και τις προοπτικές της υφιστάμενης φυσικής και κοινωνικοοικονομικής κατάστασης του τόπου. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά γίνεται η καταγραφή και η ανάλυση όλων των υπάρχοντων παραμέτρων και στη συνέχεια διατυπώνονται μέτρα και δράσεις για την επίτευξη των εναλλακτικών σεναρίων.

Ακολουθεί η διατύπωση τριών εναλλακτικών σεναρίων, τα οποία επιδιώκουν την Ανάπτυξη της περιοχής μελέτης. Κάθε ένα από αυτά αξιολογείται βάσει της επιτευξιμότητάς του, του χρόνου εφαρμογής του, του κόστους ή των δυνατοτήτων χρηματοδότησης του, της κοινωνικής αποδοχής του, της συχνότητας ανατροφοδότησης και της αρμονίας του με την πολιτισμική ταυτότητα του τόπου. Στη συνέχεια, μέσω της διαδικασίας αξιολόγησης των θετικών και αρνητικών πτυχών κάθε εναλλακτικής πρότασης, επιλέγεται η εφαρμογή εκείνου που εμφανίζει τα περισσότερα θετικά στοιχεία. Η επανεξέταση και οι συνεχείς έλεγχοι σε τακτά χρονικά διαστήματα κρίνεται απαραίτητη για την ανατροφοδότηση και ανάδραση του επιλεγμένου αναπτυξιακού σεναρίου.

Alternative development scenarios Regional Unity of Chania

Keywords: [Chania, development, analysis, potential, scenario, alternative]

Abstract

This thesis was developed within the Inter-University - Postgraduate Studies Program entitled "LOCAL AND REGIONAL DEVELOPMENT AND GOVERNMENT" in order to contribute to the development of the Regional Unity of Chania.

The aim of work objective is the formulation of alternative development scenarios for the Chania region, which identify potential, problems, constraints and prospects of existing physical and socio-economic situation of the country. More specifically, initially made the recording and analysis of all existing parameters and then set out measures and actions to achieve the alternative scenarios.

Followed by the formulation of three alternative scenarios that seek the development of the study area. Each of these is assessed on the basis of the feasibility of the implementation time, cost or financing opportunities, social acceptance, the feedback frequency and harmony with the cultural identity of the place. Then, through the assessment of the positive and negative aspects of each alternative proposal, selected application that which shows most positive elements. The review and continuous checks at regular intervals is essential for feedback and feedback of the selected development scenario.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες

Περίληψη

Abstract

Περιεχόμενα

Κατάλογος Εικόνων

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Κατάλογος Πινάκων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1..... 7

Εισαγωγή 7

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2..... 9

**Καταγραφή της υφιστάμενης φυσικής και Κοινωνικοοικονομικής
πραγματικότητας 9**

2.1 Γενικά Στοιχεία 9

2.2 Ιστορική Αναδρομή..... 10

2.3 Φυσικά Διαθέσιμα..... 11

2.3.1 Γεωμορφολογία 11

2.3.2 Γεωλογικά – Εδαφολογικά χαρακτηριστικά..... 12

2.3.3 Κλίμα..... 13

2.3.4 Υδατικοί πόροι 14

2.3.5 Χλωρίδα 14

2.3.6 Πανίδα 14

2.3.7 Περιοχές ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος 15

2.3.8. Ρύπανση..... 16

2.3.9. Χρήσεις γης 16

2.4. Διοικητική δομή 17

2.4.1. Δημογραφικά στοιχεία 17

2.4.2 Πολεοδομικός και Χωροταξικός Σχεδιασμός..... 22

2.4.3. Κτηματολόγιο - Αυθαίρετα	25
2.5 Πολιτισμική Πραγματικότητα.....	25
2.5.1 Μουσεία	25
2.5.2 Αρχαιολογικοί Χώροι και Μνημεία.....	26
2.5.3 Κάστρα, Φρούρια, Πύργοι, Κουλέδες και Βίλες	26
2.5.4 Μοναστήρια και Ναοί	26
2.5.5 Παραδοσιακοί οικισμοί.....	26
2.5.6 Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική.....	27
2.5.7 Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά: Κρητική και Μεσογειακή Διατροφή.....	28
2.5.8 Ήθη και έθιμα.....	28
2.5.9 Πολιτιστικές Οργανώσεις	29
2.6 Κοινωνική Πραγματικότητα	29
2.6.1 Ανεργία.....	29
2.6.3 Ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες.....	30
2.6.4 Εθελοντισμός.....	32
2.6.5 Συνεταιρισμοί.....	32
2.7 Οικονομική Πραγματικότητα.....	32
2.7.1 Πρωτογενής Τομέας Παραγωγής.....	32
2.7.2 Δευτερογενής Τομέας Παραγωγής	34
2.7.3 Τριτογενής Τομέας Παραγωγής.....	38
2.7.4 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν.....	41
2.8. Υποδομές.....	46
2.8.1 Υποδομές στην εκπαίδευση	46
2.8.2 Μεταφορές	46
2.8.3 Υποδομές στην υγεία	50
2.8.4 Υποδομές ύδρευσης	51
2.8.5 Υποδομές αποχέτευσης.....	51
2.8.6 Διαχείριση στερεών αποβλήτων	52
2.8.7 Αθλητικές υποδομές.....	52
2.8.8 Υποδομές σε δημόσιες υπηρεσίες (Σώματα Ασφαλείας)	53
2.8.9 Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.)	54

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3.....	56
Ανάλυση των στοιχείων που συγκροτούν τη δυναμική της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας.....	56
3.1 Ανάλυση Στοιχείων Φυσικής Πραγματικότητας	56
3.2 Ανάλυση Στοιχείων Πολιτισμικής Πραγματικότητας.....	57
3.3 Ανάλυση Στοιχείων Πρωτογενή και Δευτερογενή Τομέα	58
3.4 Ανάλυση Στοιχείων Τριτογενούς Τομέα.....	59
3.5 Ανάλυση Στοιχείων Κοινωνικής Πραγματικότητας	60
3.6 Ανάλυση Στοιχείων Τεχνολογικής Πραγματικότητας	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4.....	62
Διατύπωση και τεκμηρίωση εναλλακτικώνσεναρίων ανάπτυξης της Περιφερειακής ενότητας Χανίων.....	62
4.1 Πρώτο Εναλλακτικό Σενάριο Ανάπτυξης: Ανάδειξη της Κρητικής Διατροφής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Ενίσχυση του Πρωτογενούς Τομέα	64
4.2 Δεύτερο Εναλλακτικό Σενάριο Ανάπτυξης: Διατήρηση και Αύξηση του Μόνιμου Πληθυσμού	70
4.3 Τρίτο Εναλλακτικό Σενάριο Ανάπτυξης: Χρήση της τεχνολογικής εξέλιξης και της έρευνας για την ανάπτυξη της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων	76
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5.....	81
Αξιολόγηση εναλλακτικών σεναρίων ανάπτυξης της Π.Ε. Χανίων	81
5.1 Αξιολόγηση Πρώτου Εναλλακτικού Σεναρίου Ανάπτυξης της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων	81
5.2 Αξιολόγηση Δεύτερου Εναλλακτικού Σεναρίου Ανάπτυξης της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων	84
5.3 Αξιολόγηση Τρίτου Εναλλακτικού Σεναρίου Ανάπτυξης της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων	86
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6.....	89
Επιλογή βέλτιστου αναπτυξιακού σεναρίου	89
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	91

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 2.1 Δήμοι Περιφερειακής Ενότητας Χανίων	9
Εικόνα 2.2 Γεωμορφολογικός χάρτης νομού Χανίων	11
Εικόνα 2.3.....	13
Η γεωλογική – τεκτονική δομή της περιοχής των Χανίων με τα επάλληλα	13
Εικόνα 2.4 Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς και ζώνες προστασίας.....	15

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 2.1	Χρήσεις γης Περιφερειακής Ενότητας Χανίων 2000.....	17
Διάγραμμα 2.2	Ποσοστό ανεργίας ανά τρίμηνο για την Περιφέρεια Κρήτης και το σύνολο της χώρας για τη δεκαετία 2004-2013	30
Διάγραμμα 2.3	Διάρθρωση των παραγωγικών τομέων ανά Περιφερειακή Ενότητα Κρήτης	34
Διάγραμμα 2.4	Διακύμανση Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος 2000-2008	41
Διάγραμμα 2.5	Διακύμανση του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος 2000-2008 ...	42
Διάγραμμα 2.6	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 2008 για τον κλάδο της Γεωργίας, της Κτηνοτροφίας και της Αλιείας	43
Διάγραμμα 2.7	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 2008 για τον κλάδο της Βιομηχανίας συμπεριλαμβανομένης της Ενέργειας	43
Διάγραμμα 2.8	44
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 2008 για τον κλάδο των Κατασκευών		44
Διάγραμμα 2.9	Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 2008 για τους κλάδους του εμπορίου, των ξενοδοχείων, των εστιατορίων, των μεταφορών και των επικοινωνιών	44
Διάγραμμα 2.10	45
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 2008 για τους κλάδους της Χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης, της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, της εκμίσθωσης και των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων .		45

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 2.1 Μόνιμος πληθυσμός Περιφερειακής Ενότητας Χανίων 2011	18
Πίνακας 2.2 Πληθυσμιακή κατανομή ανά φύλο	19
Πίνακας 2.3.....	20
Πληθυσμιακή μεταβολή ανά δήμο	20
Πίνακας 2.4.....	21
Ποσοστιαία ηλικιακή κατανομή πληθυσμού ανά δήμο	21
Πίνακας 2.5 Δημογραφικοί δείκτες ανά δήμο	21
Πίνακας 3.1 Πίνακας ανάλυσης της φυσικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων	56
Πίνακας 3.2 Πίνακας ανάλυσης της πολιτισμικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων.....	57
Πίνακας 3.3 Πίνακας ανάλυσης της οικονομικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων (Πρωτογενής και Δευτερογενής Τομέας).....	58
Πίνακας 3.4 Πίνακας ανάλυσης της οικονομικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων (Τριτογενής Τομέας)	59
Πίνακας 3.5 Πίνακας ανάλυσης της κοινωνικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων.....	60
Πίνακας 3.6 Πίνακας ανάλυσης της τεχνολογικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων.....	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Εισαγωγή

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι η Ανάπτυξη της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων μέσω εναλλακτικών λύσεων οι οποίες ορίζουν τους περιορισμούς, εντοπίζουν τα προβλήματα, αναδεικνύουν τις δυνατότητες και εκτιμούν τις προοπτικές για την ανάπτυξη του τόπου με βάση τη φυσική και κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα της περιοχής.

Η Περιφερειακή Ενότητα Χανίων αποτελεί τόπο μοναδικής ομορφιάς με πλούσιο φυσικό και πολιτισμικό απόθεμα, η οικονομία του οποίου παραδοσιακά βασιζόταν στη γεωργία, την κτηνοτροφία και τη μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων. Παράγοντας εξαιρετικής ποιότητας προϊόντα χάρις στην εύφορη γη τους, τα Χανιά, όπως και η Κρήτη γενικότερα, ήκμασαν ήδη από τα προϊστορικά χρόνια, αποτελώντας ένα από τα σημαντικότερα κέντρα της Ανατολικής Μεσογείου. Ωστόσο, το «αναπτυξιακό» μοντέλο που εφαρμόζεται τις τελευταίες δεκαετίες, έχει οδηγήσει σε σημαντική αλλοίωση του χαρακτήρα της περιοχής. Το γρήγορο και εύκολο κέρδος που προσφέρει η ενασχόληση με τον τουρισμό, εν αντιθέσει προς τη σκληρή φύση του αγροτικού επαγγέλματος, είχε ως αποτέλεσμα την στροφή των κατοίκων προς τον τριτογενή τομέα της οικονομίας και τον υποβιβασμό των παραδοσιακών οικονομικών δραστηριοτήτων.

Σταδιακά διαμορφώθηκε ένα μοντέλο μαζικού τουρισμού στην περιοχή, και ιδιαίτερα στις βόρειες ακτές της, βασισμένο στο δίπολο «ήλιος – θάλασσα» και σε μεγάλο βαθμό εξαρτώμενο από τους tour operators του εξωτερικού. Η τουριστική μονοκαλλιέργεια επέφερε υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, ενώ ευθύνεται και για την αλλοίωση της πολιτισμικής ταυτότητας του τόπου, όπως αυτή ερμηνεύεται μέσα από τις αλλαγές στον τρόπο ζωής των κατοίκων.

Η κατάσταση επιδεινώνεται λόγω της απουσίας κτηματολογίου, γεγονός που οδηγεί σε συγκρούσεις χρήσεων γης ανάμεσα στον τουρισμό και τις παραγωγικές δραστηριότητες. Τέλος, η ανάπτυξη του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα πλήττεται και από την ανεπάρκεια των υποδομών, όπως το οδικό δίκτυο.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η αξιοποίηση των δυνατοτήτων της περιοχής για τη διαμόρφωση των προϋποθέσεων εκείνων που θα αναστρέψουν την κατάσταση, όπως αυτή περιγράφηκε παραπάνω και η οποία τείνει να λάβει μόνιμο χαρακτήρα. Με τον τρόπο αυτό, επιδιώκεται η μετάβαση σε μια καλύτερη ισορροπία, με σεβασμό και σε αρμονία με τη φύση και με την ταυτόχρονη διατήρηση του χαρακτήρα του τόπου και ει δυνατόν την αναστροφή των όποιων αλλοιώσεων έχουν επιφέρει σε αυτόν τα ακολουθούμενα «αναπτυξιακά» πρότυπα. Το μέσο για τη μετάβαση αυτή είναι η διατύπωση εναλλακτικών σεναρίων, για να προτείνουν λύσεις στα προβλήματα της περιοχής μέσα από συλλογικές ή ατομικές δράσεις, και ασφαλώς η εφαρμογή του βέλτιστου εξ αυτών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Καταγραφή της υφιστάμενης φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας

2.1 Γενικά Στοιχεία

Η Περιφερειακή Ενότητα (Π.Ε.) Χανίων είναι μια περιοχή που έχει βαθιά τις ρίζες της στην ιστορία και έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη ολόκληρης της Ελλάδας. Βρίσκεται στο δυτικό άκρο της νήσου Κρήτης, διοικητικά ανήκει στην Περιφέρεια Κρήτης και έχει πρωτεύουσα την ομώνυμη πόλη των Χανίων. Η συνολική έκταση της είναι 2.376 τ.χλμ. και, σύμφωνα με την απογραφή πληθυσμού της ΕΛ.ΣΤΑΤ. του 2011, διαθέτει 156.585 κατοίκους.

Σήμερα, ο νομός Χανίων, μετά την εφαρμογή του νόμου Καλλικράτη, περιλαμβάνει τους εξής επτά δήμους (**Εικόνα 2.1**): Δήμος Χανίων με έδρα την ομώνυμη πόλη των Χανίων, Δήμος Αποκορώνου με έδρα τις Βρύσες, Δήμος Γαύδου με έδρα την Γαύδο, Δήμος Καντάνου – Σελίνου με έδρα την Παλαιόχωρα, Δήμος Κισσάμου με έδρα τον Κίσσαμο, Δήμος Πλατανιά με έδρα τον Πλατανιά, και Δήμος Σφακίων με έδρα την Χώρα Σφακίων (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2011).

Εικόνα 2.1
Δήμοι Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

Πηγή: <http://www.haniorama.gr/chania/chania-info.html>

2.2 Ιστορική Αναδρομή

Τα πρώτα ίχνη ανθρώπινης παρουσίας στη περιοχή των Χανίων εντοπίζονται από την περίοδο της νεολιθικής εποχής, (3η - 2η χιλιετία π.Χ.). κυρίως σε σπήλαια, αλλά και στην πόλη των Χανίων και του Νεροκούρου (Δήμος Χανίων, 2016).

Η πόλη των Χανίων είναι χτισμένη πάνω στα ερείπια της Κυδωνίας, μιας αξιόλογης αρχαίας πόλης, την οποία οι αρχαίοι συγγραφείς θεωρούσαν "μητέρα των άλλων κρητικών πόλεων". Η Κυδωνία χτίστηκε κατά τους προϊστορικούς χρόνους από τον Κύδωνα, και αναφέρεται από τον Όμηρο ως μια από τις σπουδαιότερες πόλεις της Κρήτης, ενώ οι Κύδωνες θεωρούνται ως προελληνικό φύλο. Η γειτνίαση με τη θάλασσα, αλλά και ο πλούσιος χανιώτικος κάμπος, έπαιξαν σημαντικό ρόλο για την εγκαθίδρυση του οικισμού, ο οποίος σύντομα εξελίχθηκε σε μία ισχυρή πολιτικά, στρατιωτικά και οικονομικά πόλη. Το τοπωνύμιο της πόλης Χανιά, προέρχεται πιθανόν από παραφθορά του ονόματος Χθονία, που ήταν ένα από τα αρχαία ονόματα της Κρήτης ή από το Αραβικό Χάνι ή τέλος από την αλχανία κόμη, προάστιο ή συνοικία της Κυδωνίας (Δήμος Χανίων, 2016).

Σημαντική επίδραση στην οικιστική ανάπτυξη της περιοχής έπαιξε και η μινωική παρουσία (2800 - 1200 π.Χ.), η οποία βρίσκεται διάχυτη σε πολλά οικιστικά και ταφικά ευρήματα, όπως οι υστερομινωικοί τάφοι στο Μάλεμε, στη Φυλακή και στο Στύλο (ChaniaCrete, 2016). Η ανάπτυξη της περιοχής διακόπηκε απότομα με τις αραβικές επιδρομές και τις αλλεπάλληλες θεομηνίες, οι οποίες απέβησαν καταστροφικές για το νησί, διαταράσσοντας την κοινωνική και οικονομική ζωή των κατοίκων. Ιδιαίτερο πλήγμα δέχτηκε με την κατάληψή της από τους Σαρακηνούς το 824 μ.Χ. (Δήμος Χανίων, 2016).

Το 961 μ.Χ. αρχίζει μια νέα περίοδος ανάκαμψης για την περιοχή των Χανίων με διάρκεια 250 ετών, όταν ανακτάται από το Νικηφόρο Φωκά. Καταβάλλονται έντονες προσπάθειες να μειωθούν οι συνέπειες της Αραβοκρατίας στον πολιτικό, κοινωνικό και θρησκευτικό τομέα (Δήμος Χανίων, 2014). Με την Δ΄ Σταυροφορία και την πτώση της Κωνσταντινούπολης το 1204, η Κρήτη περνά στα χέρια των Ενετών, οι οποίοι εδραίωσαν την εξουσία τους στη δυτική Κρήτη. Επισκευάστηκε το τείχος του Καστελίου και οργανώθηκε πολεοδομικά η πόλη με ενετικά πρότυπα αρχιτεκτονικής, (ExploreCrete, 2016).

Το 1669, η Κρήτη καταλαμβάνεται από τους Τούρκους οι οποίοι στην προσπάθεια τους να προσεταιριστούν το ντόπιο πληθυσμό, αποκαθιστούν την εκκλησιαστική τάξη, μετατρέπουν τις καθολικές εκκλησίες σε τζαμιά, κατασκευάζουν δημόσιες κρήνες και κτίρια (στρατώνες, νοσοκομεία και άλλες στρατιωτικές εγκαταστάσεις), ενώ συμπληρώνεται και η οχύρωση του φρουρίου.

Το 1770 έγινε η πρώτη απόπειρα επανάστασης από τον Σφακιανό Δασκαλογιάννη – Βλάχο, ο οποίος όμως βρήκε μαρτυρικό θάνατο από τους Τούρκους. Το όνομα του πήρε αργότερα ο αερολιμένας Χανίων (ChaniaCrete, 2016). Με την ελληνική επανάσταση του 1821 υπήρξε μεγάλη αναταραχή και στα Χανιά, με πολυάριθμες σφαγές του χριστιανικού πληθυσμού, (ExploreCrete, 2014). Το 1898 τη διοίκηση της νεοσύστατης Αυτόνομης Κρητικής Πολιτείας την αναλαμβάνει ο Πρίγκιπας Γεώργιος της Ελλάδας. Με την ίδρυση της "Κρητικής Πολιτείας", τα Χανιά γνωρίζουν τη μεγαλύτερη ακμή στην ιστορία τους, ως πρωτεύουσα της Κρήτης. Τα Χανιά στις αρχές του 20ού αιώνα, σύμφωνα με την απογραφή του 1900, έχουν περίπου 21.000 κατοίκους. Η πόλη έχει στενούς δρόμους, μικρές πλατείες και κτίρια με στοιχεία ενετικά, τουρκικά και ελληνικά – μια πολυεθνική πόλη, με γνήσιο Κρητικό χαρακτήρα. Σιγά-σιγά αρχίζει και η ανάπτυξή της έξω από τα τείχη. Το 1913 οι Τούρκοι εγκαταλείπουν οριστικά το νησί και την 1^η Δεκεμβρίου 1913 πραγματοποιείται η Ένωση με την Ελλάδα.

2.3 Φυσικά Διαθέσιμα

2.3.1 Γεωμορφολογία

Η Περιφερειακή Ενότητα Χανίων ανατολικά συνορεύει με το Ρέθυμνο, ενώ από τις υπόλοιπες τρεις πλευρές του βρέχεται από θάλασσα, δυτικά από τη Μεσόγειο, βόρεια από το Κρητικό Πέλαγος και νότια από το Λιβυκό.

Εικόνα 2.2
Γεωμορφολογικός χάρτης νομού Χανίων

Πηγή: <http://blog.nyxtamera.gr/?p=12590>

Το ανάγλυφο της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων έχει τα γενικά χαρακτηριστικά ολόκληρης της Κρήτης, η οποία διατρέχεται από τα δυτικά προς τα ανατολικά από την οροσειρά των Λευκών Ορέων, του Ομαλού (υψόμετρο 1.080 μ.) και του Ασκύφου (υψόμετρο 730 μ.), ανάμεσα στην οποία παρεμβάλλονται κοιλάδες και φαράγγια. Οι ορεινοί όγκοι καλύπτουν σχεδόν ολόκληρο το κεντρικό και νότιο τμήμα της Περιφερειακής Ενότητας, ενώ το πεδινό τμήμα, το οποίο αποτελεί το 18,3% της συνολικής επιφάνειας του, απλώνεται στην βόρεια παράκτια περιοχή (**Εικόνα 2.2**).

Χαρακτηριστικά των Χανίων είναι τα πολυάριθμα φαράγγια, τα οποία ξεπηδούν σε όλη την έκτασή του. Το διασημότερο εξ αυτών, το Φαράγγι της Σαμαριάς, έχει κηρυχθεί Εθνικός Δρυμός. Χωρίζει τον κεντρικό όγκο των Λευκών Ορέων από τα Βολακιά (2.116μ.)(CretanBeaches, 2016).

Ένα άλλο χαρακτηριστικό γνώρισμα της περιοχής, το οποίο μέχρι στιγμής δεν έχει αξιοποιηθεί, είναι τα πολυάριθμα χερσαία και θαλάσσια σπήλαια που σχηματίζονται στα σπλάχνα του ορεινού όγκου των Λευκών Ορέων, τα οποία ξεπερνούν τα 1500. Μάλιστα, το βαθύτερο σπήλαιο στην Ελλάδα και το δεύτερο των Βαλκανίων βρίσκεται στην περιοχή Ατζίμες κι έχει πάρει το όνομα Γουργούθαβα. Το υποθαλάσσιο σπήλαιο των Ελεφάντων ανήκει στα πιο σημαντικά σπήλαια της Ελλάδας, αφού φιλοξενεί οστά ελεφάντων και απολιθώματα από πολυάριθμα ιστορικά είδη ζώων, (CretanBeaches, 2016).

Το πολυσχιδές ανάγλυφο της βόρειας ακτής αποτελείται από τέσσερις μεγάλες χερσονήσους και τα ακρωτήρια της Γραμβούσας, της Ειρήνης (Σπάθας), του Ακρωτηρίου και του Δρεπάνου, ανάμεσα στα οποία σχηματίζονται και οι τέσσερις μεγάλοι κόλποι της Κισσάμου, των Χανίων, της Σούδας και της Γεωργιούπολης. Επίσης, η Γαύδος βρίσκεται νοτιότερα από την περιοχή των Σφακίων και αποτελεί το νοτιότερο άκρο της Ευρώπης.

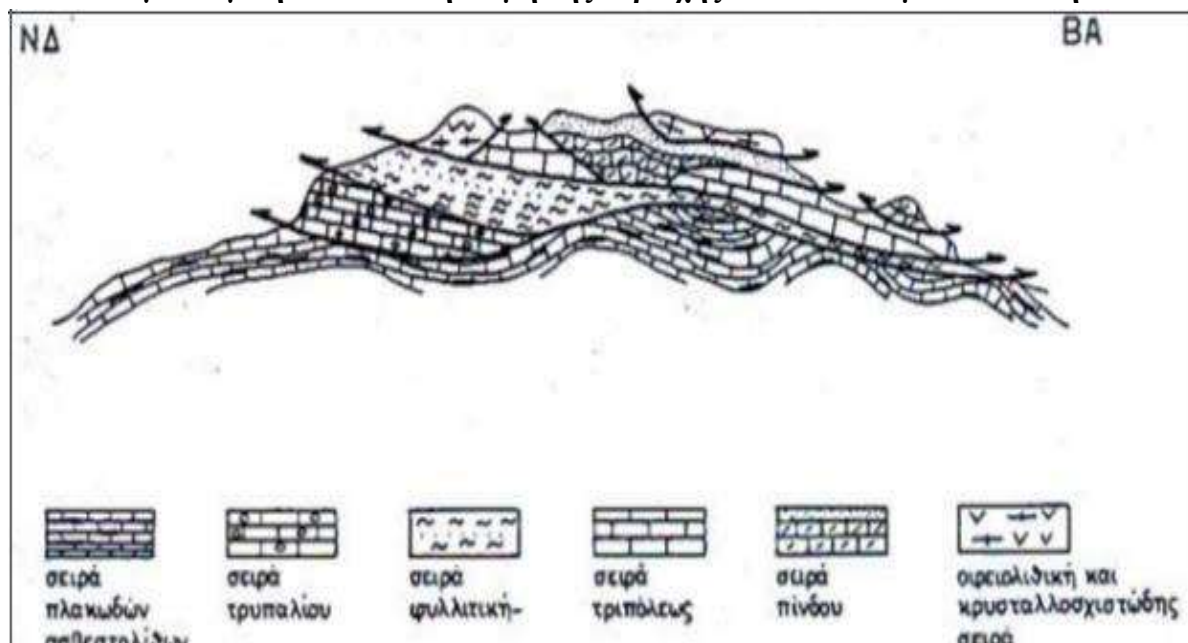
2.3.2 Γεωλογικά – Εδαφολογικά χαρακτηριστικά

Η γεωλογική δομή της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων (**Εικόνα 2.3**) συνδέεται άμεσα με την αντίστοιχη δομή ολόκληρης της Κρήτης, η οποία χαρακτηρίζεται από πολυπλοκότητα. Το γεγονός αυτό οφείλεται στην γεωτεκτονική θέση που κατέχει συγκριτικά με τις δύο συγκλίνουσες λιθοσφαιρικές πλάκες, την Αφρικάνικη και την Ευρασιατική. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την δημιουργία αλληπάλληλων τεκτονικών καλυμμάτων των ζωνών, τα οποία αναπτύσσονται στην ενότητα Ταλέα Όρη (Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών, 2006).

Η οροσειρά των Λευκών Ορέων δεν πήρε τυχαία το όνομα της. Κύριο χαρακτηριστικό των ορεινών της όγκων είναι τα λευκά της πετρώματα, και ιδιαίτερα το μάρμαρο, ο ασβεστόλιθος και ο δολομίτης, πετρώματα δηλαδή που έχουν σαν βάση τους το ανθρακικό ασβέστιο.

Εικόνα 2.3

Η γεωλογική – τεκτονική δομή της περιοχής των Χανίων με τα επάλληλα

Πηγή: Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών, 2006

2.3.3 Κλίμα

Το κλίμα της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων χαρακτηρίζεται ως εύκρατο μεσογειακό και ιδιαίτερα ξηρο – θερμό, με έντονη ηλιοφάνεια, η οποία καλύπτει το 70% των ημερών του έτους. Σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση του κλίματος της περιοχής παίζει το έντονο της ανάγλυφο και η θαλασσινή αύρα που την κατακλύζει. Ο χειμώνας θεωρείται σχετικά ήπιος με βροχοπτώσεις και, σπανιότερα, χιονοπτώσεις στα ορεινά κυρίως από τον Νοέμβριο μέχρι τον Μάρτιο, ενώ τα χιόνια στα Λευκά Όρη συνήθως διατηρούνται μέχρι και τον Απρίλιο.

Η περίοδος της άνοιξης διαρκεί μόλις δύο μήνες, ενώ από τα μέσα Μαΐου ξεκινάει η περίοδος του καλοκαιριού, με έντονη ηλιοφάνεια και υψηλές θερμοκρασίες (33° C), χωρίς βροχοπτώσεις. Υψηλότερες θερμοκρασίες παρατηρούνται στα νότια παράλια, ενώ στα ορεινά και ημιορεινά, χαμηλότερες. (Meterologia.gr, 2014 Έθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία, 2016). Συχνό φαινόμενο αποτελεί και η σκόνη από τη Σαχάρα, η οποία αποτελεί και αίτιο για την δημιουργία θερμών επεισοδίων στην Περιφερειακή Ενότητα (Wikipedia, 2016).

2.3.4 Υδατικοί πόροι

Τα Χανιά ανήκουν στο αυτόνομο υδατικό διαμέρισμα της Κρήτης, στο οποίο συγκαταλέγονται και τα μικρότερα νησιά της περιοχής (Γαύδος, Δίας, Κουφονήσι, κλπ.), όπως έχει καθοριστεί από το Ν. 1739/87 περί διαχείρισης υδατικών πόρων, με συνολική έκταση 8.335 τ.χλμ., που αντιστοιχεί στο 6,3% της συνολικής επιφάνειας της χώρας. Αποτέλεσμα αυτού αποτελεί η ανάπτυξη μικρών υδρολογικών λεκανών, η έκταση των οποίων δεν ξεπερνά τα 600 τ.χλμ (Εναλλακτικός Τουρισμός στην Δυτική Κρήτη, 2014).

Η Π.Ε Χανίων διαθέτει 2 λίμνες, την τεχνητή λίμνη Αγιά και την φυσική λίμνη Κουρνά, η οποία αποτελεί και την μοναδική λίμνη του νησιού. Η λίμνη Κουρνά απέχει 43 χλμ. από την πόλη των Χανίων και έχει έκταση 579 στρ. με βάθος 22,5 μ. Στις όχθες της σχηματίζεται έντονη βλάστηση και νότια της λίμνης η περιοχή είναι πλούσια σε ελαιόδεντρα.

2.3.5 Χλωρίδα

Η χλωρίδα της Κρήτης αποτελεί μία από τις πιο σημαντικές του ελληνικού χώρου, καθώς ενώ αντιπροσωπεύει το 6% της συνολικής έκτασης της Ελλάδας, κατέχει το 28% περίπου του συνόλου των γνωστών φυτών της ελληνικής χλωρίδας. Το γεγονός αυτό οφείλεται κυρίως στο ανάγλυφο, τη γεωγραφική θέση, την γεωλογία και το κλίμα της περιοχής. Ιδίως, ο νομός Χανίων διαθέτει μοναδικά οικοσυστήματα και ιδιαίτερη βιοποικιλότητα. Από τα σημερινά 1706 καταγεγραμμένα είδη χλωρίδας στην Κρήτη, το 216 είναι αποκλειστικά ενδημικά της Κρήτης, ενώ τα 180 εξ αυτών απαντώνται αποκλειστικά στο νομό Χανίων (in.gr, 2016).

2.3.6 Πανίδα

Η πανίδα του νομού Χανίων δεν περιλαμβάνει μεγάλα είδη θηλαστικών και άγριων σαρκοβόρων ζώων. Παρόλα αυτά διαθέτει πλούσια ορνιθοπανίδα, ενώ στη γη του ζουν πολλά και σπάνια είδη που έχουν χαρακτηριστεί από το Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδος ως Κινδυνεύοντα. Το πιο σημαντικό θηλαστικό που ζει στην ευρύτερη περιοχή του νομού και συγκεκριμένα στην περιοχή των Λευκών Ορέων είναι ο αίγαγρος της Κρήτης (*Capra aegagrus cretica*). Οι ανθρωπογενείς παρεμβάσεις στο περιβάλλον, η λαθροθηρία, η ανοργάνωτη οικιστική ανάπτυξη, έχει σαν αποτέλεσμα την κατάτμηση και την υποβάθμιση των ενδιαιτημάτων του είδους. Το άλογο της Μεσσάρας ή αλλιώς Γεωργαλίδικο, είναι μια αυτόχθονη ράτσα αλόγου της Κρήτης. Το είδος αυτό ζει στην Κρήτη από τη αρχαιότητα, ενώ διαφέρει από το κοινό άλογο τόσο ως προς το ανάστημα, όσο και ως προς τις αντοχές του. (Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Ζώων της Ελλάδας, 2009).

2.3.7 Περιοχές ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος

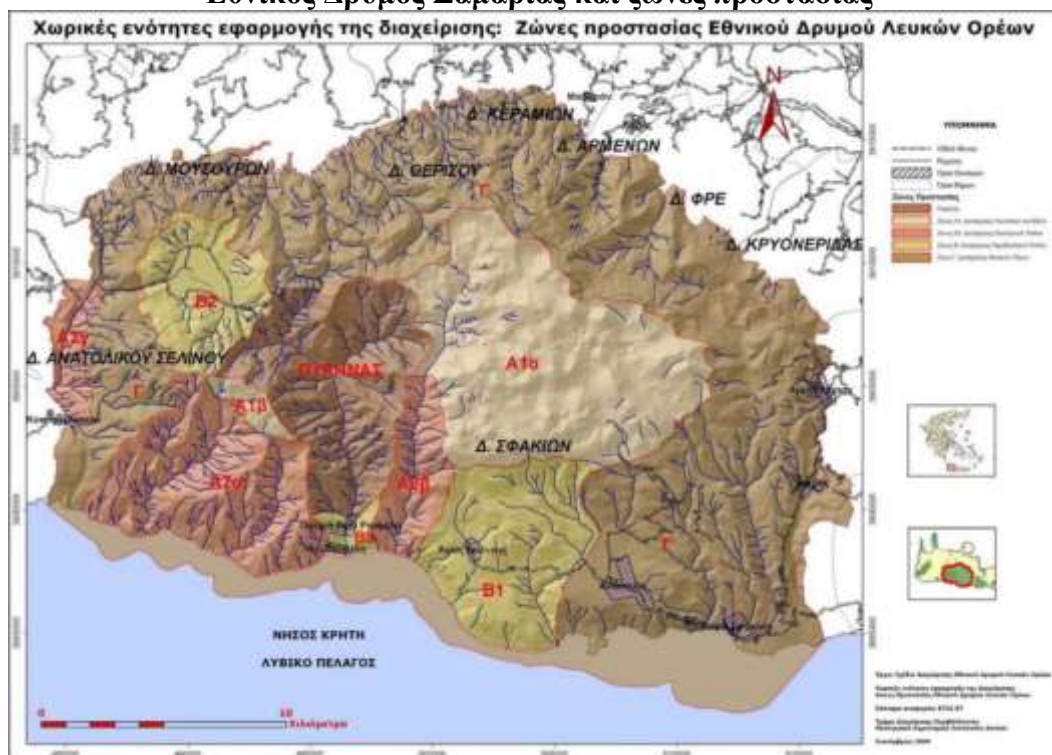
➤ Natura 2000

Η Περιφερειακή Ενότητα Χανίων παρά τη μικρή του έκταση συγκεντρώνει μεγάλο αριθμό προστατευόμενων περιοχών μοναδικής ομορφιάς και σημασίας. Για την διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και την προστασία της άγριας χλωρίδας και πανίδας, έχει δημιουργηθεί ένα Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Ειδικών Ζωνών Διατήρησης, το λεγόμενο δίκτυο NATURA 2000, το οποίο έχει στόχο την αποτροπή από μία μη αναστρέψιμη απώλεια της βιοποικιλότητας. Ο πίνακας με το δίκτυο NATURA 2000 που έχουν ενταχθεί οι παρακάτω περιοχές, βρίσκεται στο Παράρτημα Ι.

➤ Εθνικοί δρυμοί

Οι Εθνικοί Δρυμοί αποτελούν εκτάσεις, στις περισσότερες από τις οποίες κυριαρχεί ο δασικός χαρακτήρας, και οι οποίες παρουσιάζουν ιδιαίτερο οικολογικό και επιστημονικό ενδιαφέρον. Μέχρι σήμερα έχουν κηρυχθεί 10 Εθνικοί Δρυμοί με βάση το Ν. 996/1971, ο οποίος αποτελεί μέρος του Ν. 86/1969 «Περί Δασικού Κώδικα». Στην Π.Ε. Χανίων έχουμε τον Εθνικό Δρυμό της Σαμαριάς (Εικόνα 2.4) με συνολική έκταση 4.850 εκτάρια, όπως έχει θεσμοθετηθεί από τη ΒΔ 731/1962 (ΦΕΚ 200/Α/1962) (Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων, 2010)

Εικόνα 2.4
Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς και ζώνες προστασίας

Πηγή: www.samaria.gr

2.3.8. Ρύπανση

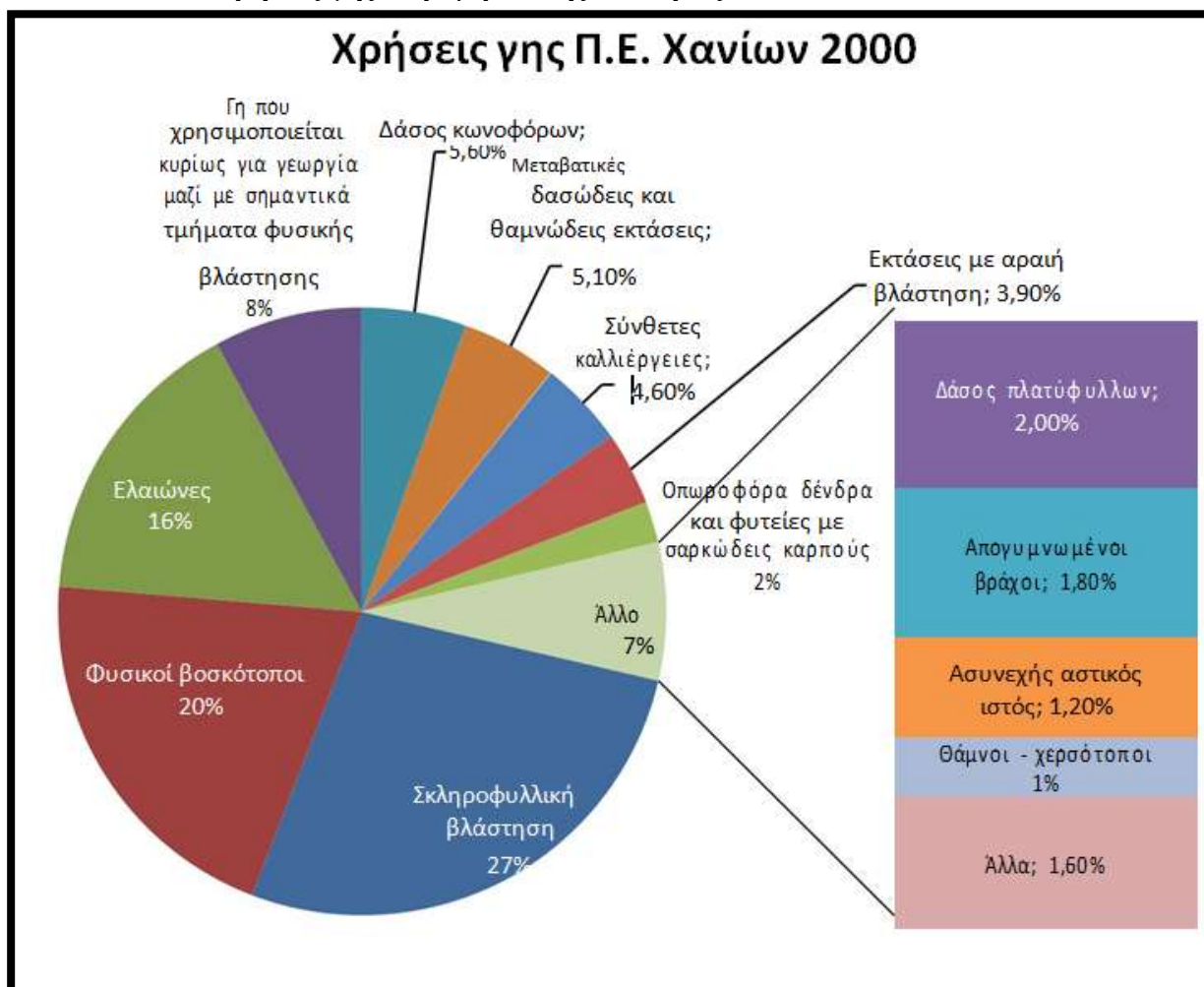
Η ρύπανση αποτελεί ένα από τα σοβαρότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα, καθώς δεν έχει ενσωματώσει σωστά στο εθνικό σύστημα και εφαρμόσει τις σχετικές ευρωπαϊκές οδηγίες. Η Π.Ε Χανίων είναι μια περιοχή που αντιμετωπίζει προβλήματα ρύπανσης με κυριότερο και πιο σημαντικό αυτό της θαλάσσιας ρύπανσης και του υδάτινου δυναμικού της.

Τα αστικά απόβλητα σε περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος και βιομηχανικής δραστηριότητας, τα απόβλητα των ελαιουργείων, τα απόβλητα των κτηνοτροφικών και γεωργικών μονάδων, η ανεξέλεγκτη χρήση φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων είναι τα κυριότερα αίτια για τη θαλάσσια ρύπανση και τη ρύπανση του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα. Τα τελευταία χρόνια η ρύπανση στην περιοχή του Νομού έχει μειωθεί αισθητά με τη ολοκλήρωση του μεγαλύτερου μέρους – σε ποσοστό σχεδόν 97% - του δικτύου ακαθάρτων (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Χανίων 2007-2010, 2008) και με τις εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού σχεδόν σε όλες τις μεγάλες τουριστικές εγκαταστάσεις.

2.3.9. Χρήσεις γης

Οι χρήσεις γης της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων (**Διάγραμμα 2.1**) καθορίζονται από τη τοπολογία του εδάφους, το υδατικό δυναμικό και την εν γένει ανάπτυξη της περιοχής. Το 65% της περιοχή του Νομού καλύπτεται κυρίως με πυκνή, φυσική βλάστηση μεσογειακού τύπου και ελαιώνες, αλλά ένα μεγάλο μέρος των ορεινών περιοχών υψηλού υψομέτρου καλύπτεται με πολύ αραιή βλάστηση. Από τις υπόλοιπες εκτάσεις το 30% αντιστοιχεί στις καλλιεργούμενες εκτάσεις ενώ το 5% αντιστοιχεί στο σύνολο του αστικού ιστού του Νομού.

Διάγραμμα 2.1
Χρήσεις γης Περιφερειακής Ενότητας Χανίων 2000

Πηγή: www.geodata.gov

2.4. Διοικητική δομή

2.4.1. Δημογραφικά στοιχεία

Ο μόνιμος πληθυσμός της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων σύμφωνα με την απογραφή 2011, από τα στοιχεία της ΕΣΥΕ, ανέρχεται σε 156.585 κατοίκους έναντι 148.450 κατοίκων το 2001 (**Πίνακα 2.1**), και αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη πληθυσμιακά Περιφερειακή Ενότητα στην Κρήτη. Το σύνολο του πληθυσμού της Π.Ε. Χανίων αντιστοιχεί στο μισό του πληθυσμού της Π.Ε. Ηρακλείου, ενώ ουσιαστικά ισοδυναμεί με το άθροισμα του πληθυσμού που συγκεντρώνουν οι Π.Ε. του Λασιθίου του Ρεθύμνου. Μετά την εφαρμογή του προγράμματος Καλλικράτη, οι δήμοι ανέρχονται σε 7, ενώ ο Νομός αποτελείται από 24 δημοτικές ενότητες, 162 τοπικές κοινότητες και 484 οικισμούς.

Πίνακας 2.1
Μόνιμος πληθυσμός Περιφερειακής Ενότητας Χανίων 2011

Δήμοι	Δημοτικές Ενότητες	Έκταση (τ.χλμ.)	Μόνιμος Πληθυσμός 2011	Πυκνότητα (κάτοικοι/τ.χλμ.)	Μόνιμος Πληθυσμός 2001
ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ	Αρμενών	55,056	3.255	59,121	3.095
	Ασή Γωνίας	18,500	527	28,486	529
	Βάμου	65,894	3.388	51,416	2.697
	Γεωργιουπόλεως	53,441	2.749	51,440	2.414
	Κρουονέριδας	67,121	1.993	29,692	2.328
	Φρε	53,370	895	16,770	1.049
ΓΑΥΔΟΥ		34,382	152	4,421	81
ΚΑΝΤΑΝΟΥ - ΣΕΛΙΝΟΥ	Ανατολικού Σελίνου	136,309	1.021	7,490	1.205
	Καντάνου ή Κανδάλου	73,659	1.118	15,178	1.344
	Πελεκάνου	168,714	3.292	19,512	3.753
ΚΙΣΣΑΜΟΥ	Ιναχωρίου	133,849	912	6,814	1.178
	Κισσάμου	148,051	7.579	51,192	7.453
	Μυθήμνης	54,884	2.299	41,888	2.839
ΠΛΑΤΑΝΙΑ	Βουκολίων	75,451	3.116	41,298	3.215
	Κολυμβαρίου	149,55	4.457	29,803	4.932
	Μουσούρων	190,347	4.026	21,151	4.599
	Πλατανιά	74,337	5.275	70,961	5.118
ΣΦΑΚΙΩΝ		469,637	1.889	4,022	2.419
ΧΑΝΙΩΝ	Ακρωτηρίου	112,914	13.100	116,018	9.773
	Ελευθερίου Βενιζέλου	18,777	13.145	700,059	10.636
	Θερίσου	74,578	8.596	115,262	6.517
	Κεραμίων	89,818	678	7,549	1.325
	Νέας	21,060	10.771	511,443	7.368
	Σούδας	21,040	8.442	401,236	6.745
	Χανίων	12,529	53.910	4302,817	55.838
ΣΥΝΟΛΟ		2373,268	156.585	6705,039	148.450

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

Η πόλη των Χανίων παρουσιάζει μείωση πληθυσμού κατά 3,5%. Η βορειοδυτική και νοτιοδυτική πλευρά της Π.Ε. Χανίων, αν κι έχει τεράστια ανάπτυξη και μεγάλη τουριστική κίνηση κατά τους θερινούς μήνες, παρουσιάζει έντονη πληθυσμιακή αποδυνάμωση. Μεγάλη μείωση τα τελευταία χρόνια έχει υποστεί και ο πληθυσμός του Δήμου Σφακίων, όπως επίσης και τα κεντρικά τμήματα της Π.Ε., ενώ αξιοσημείωτο είναι πως ο δήμος Γαύδου αν και η πιο αποκομμένη περιοχή της Π.Ε. παρουσιάζει αύξηση που αγγίζει το 90%.

Πίνακας 2.2
Πληθυσμιακή κατανομή ανά φύλο

ΔΗΜΟΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	Άρρενες	Θήλειες	Πυκνότητα (κάτ./τ.χλμ)
ΧΑΝΙΩΝ	54100	54210	308,31
ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ	6460	6400	40,76
ΓΑΥΔΟΣ	90	60	4,63
ΚΑΝΤΑΝΟΥ - ΣΕΛΙΝΟΥ	2790	2630	14,41
ΚΙΣΣΑΜΟΥ	5470	5330	31,67
ΠΛΑΤΑΝΙΑ	8520	8240	34,08
ΣΦΑΚΙΩΝ	1010	910	4,11

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

Από τον **Πίνακα 2.2** παρατηρείται μεγάλη πληθυσμιακή πυκνότητα στους βόρειους δήμους της Π.Ε. και ιδίως στις δημοτικές ενότητες του Δήμου Χανίων, με τη μεγαλύτερη να παρουσιάζεται στην πόλη των Χανίων με αντιστοιχία 4302,817 κατοίκους ανά τ.χλμ. Μικρότερη πληθυσμιακή πυκνότητα παρουσιάζουν οι νότιες περιοχές του Νομού, και κυρίως ο δήμος Σφακίων και ο δήμος Γαύδου. Η αντιστοιχία ανάμεσα στο σύνολο των ανδρών και το σύνολο των γυναικών ανά δήμο είναι σταθερή.

Πίνακας 2.3

Πληθυσμιακή μεταβολή ανά δήμο

ΔΗΜΟΙ	Μόνιμος Πληθυσμός			Μεταβολή Μόνιμου Πληθυσμού (%)	
	1991	2001	2011	1991-2001	2001-2011
ΧΑΝΙΩΝ	83.712	98.202	108.642	17,31%	10,63%
ΑΠΟΚΟΡΩΝΟ Υ	11.203	12.112	12.807	8,11%	5,74%
ΓΑΥΔΟΣ	77	81	152	14,01%	87,65%
ΚΑΝΤΑΝΟΥ - ΣΕΛΙΝΟΥ	6.042	6.302	5.431	4,30%	-13,82%
ΚΙΣΣΑΜΟΥ	11.218	11.470	10.790	2,25%	-5,93%
ΠΛΑΤΑΝΙΑ	17.514	17.864	16874	2,00%	-5,54%
ΣΦΑΚΙΩΝ	2.173	2.419	1889	11,32%	-21,91%
ΝΟΜΟΣ	131.939	148.450	156.585	12,42%	14,25%
ΧΑΝΙΩΝ					
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	540.054	601.131	682.928	11,31%	13,61%
ΚΡΗΤΗΣ					

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

Την προηγούμενη δεκαετία 1991-2001 υπήρξε μια μεγάλη αύξηση πληθυσμού σε όλη την έκταση της Π.Ε. Χανίων και ιδίως γύρω από την ομώνυμη πόλη. Στην επόμενη δεκαετία 2001-2011 παρατηρείται πληθυσμιακή αποδυνάμωση κυρίως στα νότια. Όλοι οι δήμοι έχουν υποστεί μείωση πληθυσμού, εκτός όμως της περιοχής του δήμου Χανίων και του δήμου Αποκορώνου, όπου ο πληθυσμός αυξήθηκε κατά 10,63% και 5,74% αντίστοιχα, όπως φαίνεται αναλυτικά στον **Πίνακα 2.3**.

Στην περιοχή παρατηρείται διαχρονική μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης του νεανικού πληθυσμού και έντονη τάση πληθυσμιακής γήρανσης. Από τα στοιχεία του **Πίνακα 2.4** προκύπτει μια μείωση του ποσοστού των ατόμων ηλικίας από 0 – 14, της τάξης του 10-15%, ενώ αντίθετα υπάρχει αντίστοιχη αύξηση της ομάδας άνω των 65 ετών. Το ποσοστό των παραγωγικών ηλικιών (15-64 ετών) κυμαίνεται στα ίδια πλαίσια σε όλη την Π.Ε. Χανίων.

Όπως προκύπτει από τον **Πίνακα 2.5**, ιδιαίτερα υψηλό δείκτη γήρανσης, δηλαδή αναλογίας της μεγαλύτερης ηλικιακής ομάδας προς τη νεότερη, εμφανίζουν όλοι οι δήμοι. Η μόνη διαφορά εντοπίζεται στους δήμους Χανίων και Σφακίων, αντικατοπτρίζοντας το γενικό πρόβλημα υπογεννητικότητας και γήρανσης που αντιμετωπίζουν πολλές περιοχές της χώρας. Οι δύο δείκτες αντικατάστασης κυμαίνονται σε σχετικά ικανοποιητικά επίπεδα.

Πίνακας 2.4

Ποσοστιαία ηλικιακή κατανομή πληθυσμού ανά δήμο

ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	Ομάδες ηλικιών					
	0 – 14		15 - 64		65+	
	1991	2001	1991	2001	1991	2001
ΧΑΝΙΩΝ	22,51%	17,81%	66,06%	69,50%	11,43%	12,69%
ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ	18,01%	16,06%	56,82%	59,51%	25,16%	57,45%
ΓΑΥΔΟΣ	9,10%	12,35%	68,83%	70,67%	1,31%	1,31%
ΚΑΝΤΑΝΟΥ – ΣΕΛΙΝΟΥ	14,96%	14,09%	60,11%	55,74%	24,93%	24,91%
ΚΙΣΣΑΜΟΥ	18,50%	16,26%	58,63%	60,50%	22,87%	23,24%
ΠΛΑΤΑΝΙΑ	15,43%	13,63%	60,01%	61,78%	24,56%	24,59%
ΣΦΑΚΙΩΝ	20,98%	17,45%	60,29%	65,65%	18,73%	16,91%
ΝΟΜΟΣ ΧΑΝΙΩΝ	17,07%	15,37%	61,54%	53,30%	18,43%	23,01%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

Πίνακας 2.5
Δημογραφικοί δείκτες ανά δήμο

ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΑΦΟΡΑΣ	Δείκτης γήρανσης		Δείκτης εξάρτησης		Δείκτης αντικατάστασης Α		Δείκτης αντικατάστασης Β	
	1991	2001	1991	2001	1991	2001	1991	2001
	ΧΑΝΙΩΝ	0,50	71,22	51,37	43,88	165,44	139,07	205,91
ΑΠΟΚΟΡΩΝ ΟΥ	139,69	152,08	75,98	68,01	84,19	92,66	88,02	73,80
ΓΑΥΔΟΣ	242,85	170	45,28	50	37,50	25	100	33,33
ΚΑΝΤΑΝΟΥ - ΣΕΛΙΝΟΥ	166,59	176,80	66,35	63,94	57,14	71,75	81,24	73,39
ΚΙΣΣΑΜΟΥ	123,55	142,95	70,56	65,30	90,62	88,47	106,55	85,38
ΠΛΑΤΑΝΙΑ	159,12	180,37	66,64	61,86	70,88	73,69	95,78	82,10
ΣΦΑΚΙΩΝ	89,25	96,92	65,88	52,33	153,28	91,97	162,50	140,87

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

2.4.2 Πολεοδομικός και Χωροταξικός Σχεδιασμός

Με την εφαρμογή του Ν. 2742/1999 (ΦΕΚ Α' 207/07.10.1999) για την εφαρμογή του χωροταξικών σχεδίων στην Ελλάδα, εκπονήθηκε το «Περιφερειακό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης» (ΦΕΚ 1486 Β'/10.10.2003). Το επικείμενο χωροταξικό σχέδιο ουσιαστικά περιγράφει και αξιολογεί τη θέση και το ρόλο της Περιφέρειας Κρήτης σε εθνικό, ευρωπαϊκό, αλλά και διεθνές επίπεδο, τους παράγοντες που επιδρούν σε αυτή και επηρεάζουν είτε θετικά είτε αρνητικά την ανάπτυξή της, τις προοπτικές ανάπτυξης της και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει, καθώς και τις χωρικές επιπτώσεις των πολιτικών και προγραμμάτων στο επίπεδο της Περιφέρειας, και προσδιορίζει στρατηγικές επιλογές για την ανάπτυξη της Κρήτης, (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κρήτης 2012-2014).

Εικόνα 2.5

Διαγραμματική απεικόνιση του άξονα ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης ως προς τον Ελληνικό χώρο

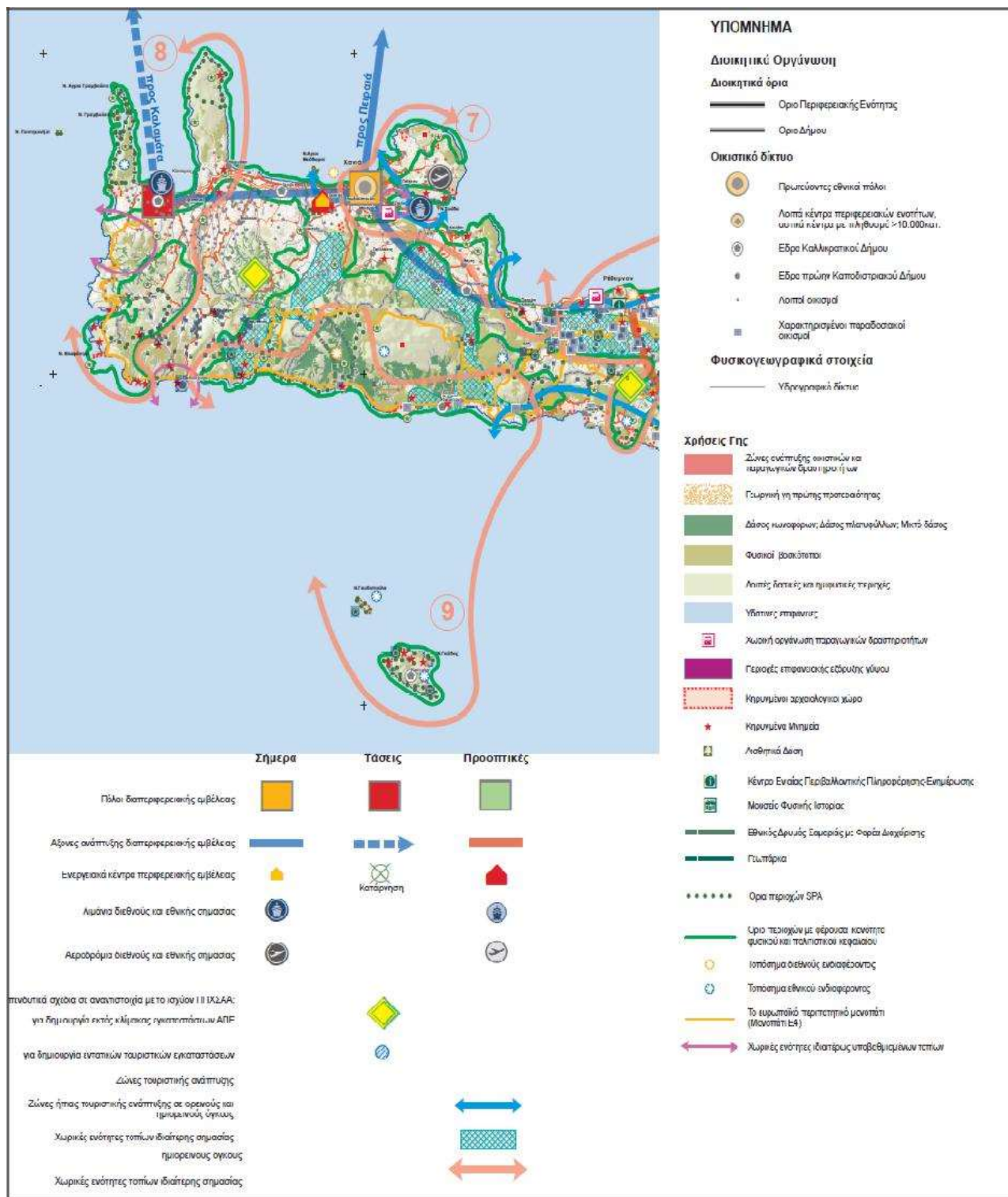
Πηγή: ΦΕΚ 1486 Β'/10.10.2003

Σχεδόν μια δεκαετία μετά και σύμφωνα με την Υ.Α. 51949/2010 (ΦΕΚ 1925/Β/13.12.2010) πραγματοποιήθηκε η «Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση του Περιφερειακού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης». Οι προοπτικές και οι τάσεις της Π.Ε. Χανίων έτσι όπως προβλέπονται από το χωροταξικό παρουσιάζονται στην **Εικόνα 2.6**.

Σε ό,τι αφορά τον πολεοδομικό σχεδιασμό, σήμερα έχει εκπονηθεί ένα Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο στο ΦΕΚ 558 Δ'/03.08.1988, το οποίο καλύπτει τον αστικό ιστό της πόλης των Χανίων και ένα χώρο γύρο από την επικράτειά της. Το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο είναι αρκετό παλαιό, και οι σημερινές εξελίξεις και δράσεις τις πόλεις δεν εμπεριέχονται σε αυτό. Το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο χρήζει αναθεώρησης και επέκτασης, και η χωρική του εμβέλεια πρέπει να επεκτείνεται σε όλο το εύρος του δήμου Χανίων, (Περιφέρεια Κρήτης- Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, 2014)

Τα υπό μελέτη πολεοδομικά παρουσιάζουν μεγάλη καθυστέρηση τόσο στην ολοκλήρωσή τους όσο και ως προς την έγκρισή τους. Είναι επιτακτική ανάγκη η ολοκλήρωση Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων για όλους τους Καλλικρατικούς Δήμους του Νομού, για να προσδιοριστούν πλήρως οι χρήσεις γης και να πραγματοποιούνται οι δράσεις και οι υποδομές οι οποίες είναι απαραίτητες για την περιοχή.

Εικόνα 2.6
Διαγραμματική απεικόνιση του άξονα ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης ως προς τον Ελληνικό χώρο

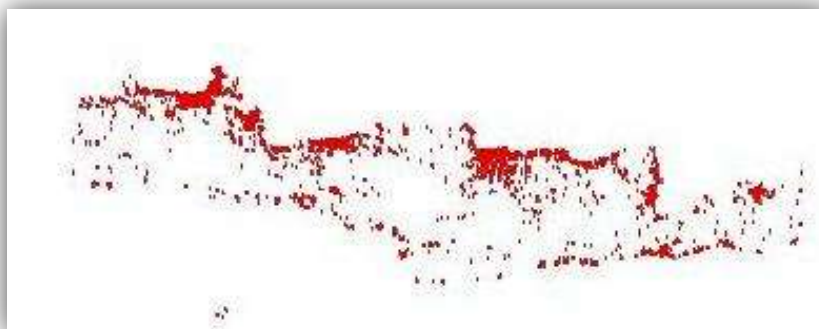

Πηγή: Αξιολόγηση, αναθεώρηση και εξειδίκευση του Περιφερειακού πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και αιεφόρου ανάπτυξης Περιφέρειας Κρήτης, 2013

2.4.3. Κτηματολόγιο - Αυθαίρετα

Η ολοκλήρωση του Εθνικού Κτηματολογίου αποτελεί ένα μείζον θέμα τόσο για την Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, όσο και για ολόκληρη τη χώρα, προκειμένου να λύσει πολλά διαιδαλώδη προβλήματα. Δύο επιπλέον μέτωπα μένουν ανοιχτά σήμερα, της οριοθέτησης της ζώνης του αιγιαλού και των αυθαιρέτων. Το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο δεν είναι σε θέση να εξισορροπήσει την ανάγκη των οικονομικής ανάπτυξης και της προστασίας του δημόσιου και περιβαλλοντικού αγαθού.

Εικόνα 2.7
Χάρτης αυθαιρέτων στην Περιφέρεια Κρήτης

Πηγή: ΥΠΕΚΑ, 2014

Στο χάρτη για τα αυθαίρετα, όπως δίνεται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (Εικόνα 2.7), παρατηρείται πυκνοκατοικημένη αυθαίρετη δόμηση στην βόρεια παραλιακή ζώνη της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων, και ιδίως στον δήμο Χανίων.

2.5 Πολιτισμική Πραγματικότητα

2.5.1 Μουσεία

Ολόκληρη η Περιφερειακή Ενότητα, και ιδιαίτερα η πόλη των Χανίων, διαθέτει ένα εντυπωσιακό πλέγμα μουσείων. Σύγχρονα ή προσφάτως ανακαινισμένα στην πλειοψηφία τους, τα μουσεία της περιοχής καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα θεματικών κατηγοριών.

Έτσι, εκτός από τα αρχαιολογικά, λαογραφικά και εκκλησιαστικά μουσεία που συχνά συναντά κανείς στην ελληνική περιφέρεια, τα Χανιά διαθέτουν επιπλέον έναν αξιόλογο αριθμό «διαίτερων» μουσείων. Τα μουσεία της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων καταγράφονται στον Παράρτημα Ι.

2.5.2 Αρχαιολογικοί Χώροι και Μνημεία

Στην Κρήτη αναπτύχθηκε ένας από τους σπουδαιότερους και πιο προηγμένους προϊστορικούς πολιτισμούς του Ελλαδικού και του ευρύτερου μεσογειακού χώρου, ο Μινωικός. Σε όλη την έκταση του νησιού και ιδιαίτερα στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, η οποία διαθέτει πλήθος αρχαιολογικών χώρων και μνημείων, τα οποία χρονολογούνται από τους προϊστορικούς χρόνους μέχρι και τη βυζαντινή περίοδο. Υπεύθυνη για τις ανασκαφές στην περιοχή, καθώς επίσης για την προστασία και την εύρυθμη λειτουργία των αρχαιολογικών χώρων και των μνημείων είναι η ΚΕ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων με έδρα τα Χανιά. Σήμερα είναι επισκέψιμοι περισσότεροι από 25 αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία, ενώ αξίζει να σημειωθεί αρκετοί εξ αυτών έχουν ελεύθερη είσοδο για το κοινό. Η χρονολόγηση, η τοποθεσία και η περιγραφή των χώρων και των μνημείων αυτών αναλύονται στον Παράρτημα Ι.

2.5.3 Κάστρα, Φρούρια, Πύργοι, Κουλέδες και Βίλες

Τόσο τα βυζαντινά χρόνια, όσο και οι περίοδοι της ενετοκρατίας και της τουρκοκρατίας υπήρξαν χρόνια έντονης δραστηριότητας για το νησί, μεταξύ άλλων και αρχιτεκτονικής. Βυζαντινά φρούρια, ενετικά κάστρα και οθωμανικοί κουλέδες συναντά κανείς στα ίδια τα Χανιά, αλλά και διάσπαρτα σε όλη την Περιφερειακή Ενότητα Χανίων.

2.5.4 Μοναστήρια και Ναοί

Η θρησκεία αποτελεί αναμφίβολα σημαντικό στοιχείο της ζωής και της καθημερινότητας των κατοίκων του νησιού και του Κρητικού πολιτισμού γενικότερα. Το γεγονός αυτό αντικατοπτρίζεται στους δεκάδες χώρους λατρείας, ναούς και μοναστήρια, της Π.Ε. Χανίων. Από τις Παλαιοχριστιανικές εκκλησίες, τις τοιχογραφημένες από σπουδαίους αγιογράφους και λαϊκούς τεχνίτες, μέχρι τις δυτικότερες Μονές και τα μετόχια των Μονών του Αγίου Όρους και του Σινά, τα θρησκευτικά μνημεία της περιοχής αποτελούν έναν πραγματικό πολιτιστικό θησαυρό.

2.5.5 Παραδοσιακοί οικισμοί

Οι παραδοσιακοί οικισμοί της Π.Ε. Χανίων είναι συνολικά οχτώ. Συγκεντρώνονται κυρίως στα νότια της Π.Ε., στο πλέον δυσπρόσιτο δήμο των Σφακίων, όπου εντοπίζονται πέντε εξ αυτών. Λίγο βορειότερα, στο οροπέδιο Ομαλού συναντάμε τον Ομαλό Μουσούρων και τέλος, οι δύο τελευταίοι βρίσκονται στο βόρειο τμήμα και συγκεκριμένα στο δήμο Αποκορώνου.

2.5.6 Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική

Παρακάτω παρουσιάζονται τα σημαντικότερα δείγματα της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής που εντοπίζονται στην Π.Ε. των Χανίων.

➤ Αρχιτεκτονική στην πόλη των Χανίων

Η πόλη των Χανίων θεωρείται ήδη από το 1964 ιστορικό διατηρητέο μνημείο όπου συνυπάρχουν η Βυζαντινή, η Ενετική, η Οθωμανική και η παραδοσιακή αρχιτεκτονική, (NeoclassicalGreece, 2013). Στη περιοχή της Χαλεπάς έχει ιδρυθεί και το Κέντρο Μεσογειακής Αρχιτεκτονικής (ΚΑΜ) στο Μεγάλο Αρσενάλι. Τύποι αρχιτεκτονικής σπιτιών είναι οι ακόλουθοι:

- Το Σφακιανό σπίτι
- Το Μπρογιαλίτικο σπίτι
- Σφακιανή Εκκλησιαστική Αρχιτεκτονική
- Μητάτα (ή Μιτάτα) (Wikipedia, 2016)

➤ Διατηρητέα κτίσματα Π.Ε Χανίων

Περίπου 150 από τα 190 κηρυγμένα διατηρητέα κτίσματα και οικιστικά σύνολα εντοπίζονται στο δήμο Χανίων. Πρόκειται κυρίως για δείγματα του λόγιου νεοκλασικισμού, στα οποία υιοθετείται το τυποποιημένο πρότυπο του αθηναϊκού νεοκλασικισμού, (Πανεπιστήμιο Θράκης, 2016). Στις άλλες περιοχές του Νομού, συναντάμε λαϊκότερους τύπους κατασκευών. Στην περιοχή των Σφακίων εντοπίζονται τρία διατηρητέα κτίρια - λαϊκές κατοικίες όπως το σφακιανό πλατυμέτωπο σπίτι και τα μονόχωρα καμαρόσπιτα.

Τελευταίο διατηρητέο μνημείο με ΦΕΚ κήρυξης Β 257/2014 (Νέα Τηλεόραση Κρήτης, 2014) είναι το βιομηχανικό συγκρότημα των Ταμπακαριών, στην περιοχή Χαλέπα Χανίων, το οποίο αποτελείται από 26 κτίρια. Χρησιμοποιείτο ως βυρσοδεψείο, ενώ διέθετε και βοηθητικές κατασκευές στην παραλία (Ναυτεμπορική, 2005).

2.5.7 Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά: Κρητική και Μεσογειακή Διατροφή

Η κουζίνα κάθε τόπου αποτελεί αναμφίβολα ένα από τα κυριότερα πολιτιστικά χαρακτηριστικά και θεμελιώδες στοιχείο της ταυτότητας του λαού που τον κατοικεί. Πολλώ δε μάλλον όταν δεν πρόκειται απλά για μια κουζίνα, αλλά για έναν ολόκληρο τρόπο ζωής.

Η αξία της Μεσογειακής Διατροφής, ωστόσο, δεν αναγνωρίζεται μόνο από την επιστημονική κοινότητα. Το 2010, κατόπιν αιτήματος της Ελλάδας, της Ιταλίας, της Ισπανίας και του Μαρόκου προς τη Διακυβερνητική Επιτροπή Προστασίας της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO, η Μεσογειακή Διατροφή εγγράφηκε στον αντιπροσωπευτικό κατάλογο της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ανθρωπότητας. Η Επιτροπή αναγνώρισε ότι μεταβιβαζόμενη από γενιά σε γενιά, ιδιαίτερα μέσω της οικογένειας, η Μεσογειακή Διατροφή αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο ταυτότητας για τους κατοίκους της λεκάνης της Μεσογείου.

Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στο στοιχείο της από κοινού κατανάλωσης του φαγητού ως αφορμής για κοινωνική επαφή και επαναβεβαίωση των οικογενειακών ή κοινοτικών δεσμών, που αποτελεί θεμέλιο της πολιτιστικής ταυτότητας των κοινωνιών της Μεσογείου. Συνεπώς, ο χαρακτηρισμός «πολύτιμο πολιτιστικό διαθέσιμο» δεν αποτελεί σε καμία περίπτωση υπερβολή για ένα στοιχείο όπως η Κρητική κουζίνα και διατροφή.

2.5.8 Ήθη και έθιμα

➤ Έθιμα

- Κρητικός Γάμος (chania-citizen-guide, 2016):
- Ριζίτικα
- Μαντινάδες
- Καζανέματα
- Κουρές

➤ Αρνητικές πρακτικές

Η βεντέτα αποτελεί ένα θέμα μείζονος σημασίας για την περιοχή των Χανίων αλλά και ολόκληρης της Κρήτης, καθώς στο παρελθόν οδήγησε στο ξεκλήρισμα πολλών οικογενειών και την ερήμωση ολόκληρων οικισμών. Η βεντέτα είναι ένας κοινωνικός κώδικας ο οποίος στηρίζεται στην έννοια της τιμής και της προστασίας, και αποτελεί στοιχείο της ταυτότητας και του κοινωνικού της κύρους (Ελευθεροτυπία, 2011). Συνηθέστερο κίνητρο της είναι εκδίκηση για κάποιο φόνο ή ακόμα και την προσβολή της τιμής, ενώ το μίσος των οικογενειών περνά από γενιά σε γενιά, με την επιθυμία της εκδίκησης να εκκολάπτεται για πολλά χρόνια (Χανιώτικη Blog-οκρατία, 2014).

2.5.9 Πολιτιστικές Οργανώσεις

Στο Παράρτημα I παρατίθενται οι σημαντικότερες πολιτιστικές οργανώσεις της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων, αρχίζοντας από τους πολιτιστικούς φορείς του δήμου Χανίων και συνεχίζοντας με τους πολιτιστικούς συλλόγους. Χαρακτηριστικό του πολιτιστικού πλούτου είναι ότι υπολογίζονται σχεδόν 160 παραδοσιακοί πολιτιστικοί σύλλογοι (Chania.gr, 2012).

2.6 Κοινωνική Πραγματικότητα

2.6.1 Ανεργία

Η καλπάζουσα ανεργία αποτελεί αναμφίβολα ένα από τα σημαντικότερα, αν όχι το μείζον πρόβλημα, που αντιμετωπίζει η χώρα, ιδιαίτερα την τελευταία πενταετία. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. στοιχεία για την Περιφέρεια Κρήτης,¹ η ανεργία στο νησί ακολουθεί την έντονα ανοδική τάση που παρουσιάζεται και σε πανελλαδικό επίπεδο. Έτσι, ενώ από το 2005 μέχρι και το 2008 το ποσοστό κυμαινόταν σταθερά μεταξύ 5% και 10%, αγγίζοντας το τρίτο τρίμηνο του 2007 το - χαμηλό της δεκαετίας - 3%, από το 2009 κι έπειτα παρουσιάζει ραγδαία αύξηση, φτάνοντας το πρώτο τρίμηνο του 2013 το ιστορικό υψηλό 26,3% για να κλείσει στο 25,2% κατά το τελευταίο τρίμηνο του παρελθόντος έτους (**Διάγραμμα 2.2**).

Δύο στοιχεία προκύπτουν από τη μελέτη της διακύμανσης της ανεργίας σε βάθος δεκαετίας, τα οποία είναι εμφανή και στο αντίστοιχο γράφημα. Το στοιχείο αυτό οφείλεται προφανώς στις αυξομειώσεις τις τουριστικής δραστηριότητας κατά τη διάρκεια του έτους, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα την εμφάνιση του φαινομένου της εποχικής ανεργίας στο νησί.

¹ Οι περιφέρειες είναι οι μικρότερες γεωγραφικές ενότητες για τις οποίες δημοσιεύει αποτελέσματα η Έρευνα Εργατικού Δυναμικού. Λόγω έλλειψης στοιχείων για την Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, λοιπόν, γίνεται χρήση των στοιχείων για την Περιφέρεια Κρήτης συνολικά, τα οποία κρίνονται ως ικανοποιητικός δείκτης για την υπό εξέταση περιοχή, δεδομένου ότι πρόκειται για μια γεωγραφική ενότητα σαφώς διακριτή από την υπόλοιπη χώρα, η οποία ταυτόχρονα παρουσιάζει μεγάλο βαθμό ομοιογένειας.

Το δεύτερο στοιχείο προκύπτει από τη σύγκριση του ποσοστού της ανεργίας στην Κρήτη, από τη μία μεριά, και στη χώρα συνολικά, από την άλλη. Με ελάχιστες εξαιρέσεις, οι οποίες όταν παρουσιάζονται είναι αποκλειστικά κατά τους χειμερινούς μήνες, οπότε και η ανεργία στην Κρήτη αγγίζει το μέγιστο ετήσιο ποσοστό. Το γεγονός αυτό υποδηλώνει μια ελαφρώς μεγαλύτερη δυναμική όσον αφορά την οικονομική δραστηριότητα στο νησί σε σχέση με την υπόλοιπη χώρα, και ενδεχομένως καλύτερες προοπτικές ανάκαμψης. Τέλος, σημειώνεται ότι ένας σταθερά μεγάλος αριθμός των αναζητούντων εργασία είναι μακροχρόνια άνεργοι. Οι εγγεγραμμένοι άνεργοι για το 2016 έως το μήνα Ιούνιο βάσει τον ΟΑΕΔ ανέρχονται για την Π.Ε Χανίων στους 6.188.

Διάγραμμα 2.2
Ποσοστό ανεργίας ανά τρίμηνο για την Περιφέρεια Κρήτης και
το σύνολο της χώρας για τη δεκαετία 2004-2013

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

2.6.3 Ευπαθείς πληθυσμιακές ομάδες

- Χρήστες εξαρτησιογόνων ουσιών

Στην Π.Ε. Χανίων λειτουργεί Συμβουλευτικό Κέντρο του ΚΕΘΕΑ ΑΡΙΑΔΝΗ, το οποίο παρέχει υποστήριξη σε εξαρτημένους και στις οικογένειές τους. Ταυτόχρονα, ο ΟΚΑΝΑ διαθέτει στην πόλη των Χανίων ένα Κέντρο Πρόληψης, μια Θεραπευτική Μονάδα Φαρμακευτικής Αντιμετώπισης της Εξάρτησης (ΘΜΦΑΕ) και ένα Δίκτυο Θεραπευτικών Υπηρεσιών, (ΚΕΘΕΑ, 2016 και ΟΚΑΝΑ, 2016).

➤ Βρέφη – Παιδιά

Οι Δήμοι Χανίων, Αποκορώνου, Καντάνου-Σελίνου, Πλατανιά και Κισσάμου διαθέτουν και λειτουργούν κέντρα προσχολικής αγωγής και δημοτικούς βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς (Δ.Ο.ΚΟΙ.Π.Π., 2016· Δήμος Καντάνου -Σελίνου, 2014). Επιπλέον, στον Δήμο Χανίων λειτουργεί το «Κέντρο Αποκατάστασης Παιδιών και Νέων Κρήτης», το οποίο δέχεται αγόρια ηλικίας 4-16 ετών μέχρι αυτά να ολοκληρώσουν την εκπαίδευσή τους. Το «Κέντρο» διαθέτει και τμήμα για παιδιά με ειδικές Ανάγκες.

➤ Ηλικιωμένοι, έχουν την ακόλουθη βοήθεια:

- Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι»
- Κέντρα Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (Κ.Α.Π.Η)
- Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων (Κ.Η.Φ.Η)

➤ Άτομα με ειδικές Ανάγκες (Α.μ.ε.Α.)

Στην Π.Ε. Χανίων λειτουργεί ένα αξιόλογο δίκτυο δομών για Άτομα με ειδικές Ανάγκες. Ακόμη, η Ελληνική Εταιρία Προστασίας και Αποκατάστασης Αναπήρων Προσώπων (ΕΛΕΠΑΠ) δραστηριοποιούνται στην περιοχή, λειτουργούν και δομές τοπικού χαρακτήρα, όπως το Κέντρο Αποκατάστασης Α.μ.ε.Α., το Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας Α.μ.ε.Α. και ο Αθλητικός Σύνδεσμος Α.μ.ε.Α. «ΑΕΤΟΙ». Από το 2001 ιδρύθηκε και λειτουργεί το Σωματείο Α.μ.ε.Α. Χανίων, (Δήμος Χανίων, 2016· ΚΗΦΑΑΜΕΑ, 2016· Σωματείο Α.μ.ε.Α. Ν. Χανίων, 2016).

➤ Άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα ψυχικής υγείας

Για την περίθαλψη ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας λειτουργεί νοσοκομείο ημέρας και ψυχιατρικό τμήμα με 20 κλίνες και εξωτερικά ιατρεία στο Γενικό Νοσοκομείο Χανίων «Άγιος Γεώργιος». Επιπλέον, το Γ.Ν.Χ. διαθέτει Κινητή Μονάδα Ψυχικής Υγείας για παιδιά, εφήβους και ενήλικες με ψυχικές διαταραχές και σοβαρά ψυχοκοινωνικά προβλήματα, καθώς και ένα οικοτροφείο για 15 ασθενείς που αντιμετωπίζουν ψυχοιατρικά προβλήματα. Το Ινστιτούτο Έρευνας Ανοιών Alzheimer διαθέτει Κέντρο Ημέρας για την ψυχολογική στήριξη και θεραπευτική φροντίδα ατόμων που πάσχουν από Alzheimer ή άλλες μορφές άνοιας. Τέλος, το 2005 ιδρύθηκε ο Κοινωνικός Συνεταιρισμός Χανίων, (Ψυχαργός, 2014).

➤ Άτομα που αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσκολίες:

- Κοινωνικό φροντιστήριο, (Δήμος Χανίων, 2016)
- Κοινωνικό Παντοπωλείο Χανίων, (Δήμος Χανίων, 2016)
- Κοινωνικό Παντοπωλείο Πλατανιά, (Δήμος Πλατανιά, 2016)
- Κοινωνικό Ιατρείο-Φαρμακείο Αλληλεγγύης Χανίων.

- Κοινωνική Κουζίνα Χανίων, (Κοινωνική Κουζίνα Χανίων, 2016)
- Κοινωνικό Στέκι-Στέκι Μεταναστών, (Κοινωνικό Στέκι – Στέκι Μεταναστών Χανίων, 2016)

2.6.4 Εθελοντισμός

Στην Π.Ε. Χανίων δραστηριοποιούνται αρκετές εθελοντικές οργανώσεις, με κύριο αντικείμενο την πολιτική προστασία και ιδιαίτερα την έρευνα και τη διάσωση. Στο κατάλογο του Παραρτήματος Ι βρίσκονται οι εθελοντικές οργανώσεις των Χανίων.

2.6.5 Συνεταιρισμοί

Με τον Ν.4015/2011 τροποποιήθηκε το θεσμικό πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς. Μέχρι τότε οι Αγροτικές Συνεταιριστικές Οργανώσεις (ΑΣΟ) διακρίνονταν σε πρωτοβάθμιες (Αγροτικοί Συνεταιρισμοί - ΑΣ) ή δευτεροβάθμιες (Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών - ΕΑΣ), ανάλογα με το αν διαχειρίζονταν ένα ή περισσότερα προϊόντα σε τοπικό επίπεδο ή σε επίπεδο νομού, ενώ η Πανελλήνια Συνομοσπονδία Ενώσεων Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΠΑΣΕΓΕΣ) αποτελούσε τη μοναδική τριτοβάθμια οργάνωση. Οι συνεταιρισμοί της Π.Ε. Χανίων των οποίων η μελλοντική λειτουργία φαίνεται να εξασφαλίζεται είναι οι εξής:

- **Α.Σ. Χανίων**,(Σ.Ε.ΔΗ.Κ., 2008)
- **Α.Σ. Κουντούρας**, (Α.Σ. Κουντούρας, 2016)
- **Α.Σ. Σελίνου**, (Α.Σ. Σελίνου, 2016)
- **Α.Σ. Αποκορώνου**
- **Σταφιδική Ένωση Χανίων**
- **BIOXYM**, (BIOXYM, 2016)

2.7 Οικονομική Πραγματικότητα

2.7.1 Πρωτογενής Τομέας Παραγωγής

Η Π.Ε. Χανίων επηρεασμένη από το πρότυπο ανάπτυξης που υιοθετήθηκε και ακολουθήθηκε μεταπολεμικά από πολλές ορεινές περιοχές της Ελλάδας και σε συνδυασμό με το γεγονός ότι διαθέτει πλούσια φυσικά αλλά και πολιτιστικά αποθέματα, προσανατόλισε την παραγωγική της διαδικασία κυρίως στον πρωτογενή τομέα. Τα προϊόντα που παράγει τόσο η Π.Ε. αλλά και ολόκληρη η Κρήτη, χαρακτηρίζουν τη διατροφή που είναι παγκόσμια γνωστή ως μεσογειακή διατροφή.

Ο πρωτογενής τομέας παραγωγής αποτελεί τη βάση οικονομίας της Π.Ε., με τη γεωργία να αποτελεί το δυναμικότερο κλάδο, γεγονός που οφείλεται κυρίως στο ευνοϊκό κλίμα, τους φυσικούς πόρους και την ποικιλομορφία του φυσικού περιβάλλοντος που διαθέτει, στον οποίο απασχολείται το 16% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της περιοχής (Κρητικό σύμφωνο ποιότητας, 2016). Η διάρθρωση των καλλιεργειών δείχνει ότι υπάρχει εξειδίκευση σε παραδοσιακές καλλιέργειες όπως η ελαιοκαλλιέργεια και η αμπελουργία ενώ το πλήθος των θερμοκηπίων υπάρχει μεγάλη παραγωγή νωπών λαχανικών και ανθέων (Dioclescivil, 2016). Παράλληλα νέα είδη, όπως τα αβοκάντο, άρχισαν να καλλιεργούνται, η καλλιέργεια των οποίων αποδείχτηκε ιδιαίτερα αποδοτική στις τοπικές κλιματολογικές συνθήκες. Όσον αφορά στο κρασί, σχεδόν κάθε κρητικό σπίτι έχει το δικό του κρασί. Τα Χανιά διαθέτουν εμφιαλωμένα με Ονομασία Προέλευσης Ανωτέρας Ποιότητας (Ο.Π.Α.Π.) καθώς και Τοπικούς Οίνους αλλά και χύμα κρασί που προέρχεται από τις ίδιες ποικιλίες.

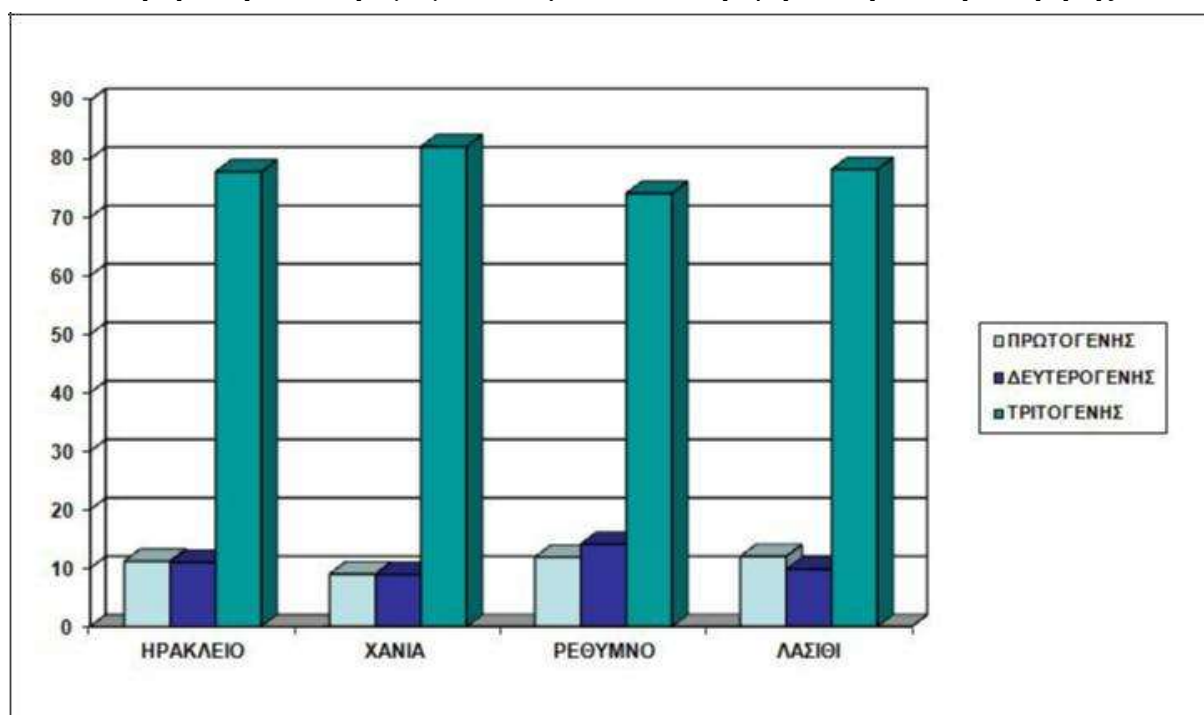
Επιπλέον, σήμερα τα παραδοσιακά τυροκομικά προϊόντα με την τεχνογνωσία των χιλιάδων ετών, σε συνδυασμό με τις μοντέρνες μεθόδους διασφαλίζουν την ποιότητα. Φημισμένα τυριά είναι η διάσημη κρητική γραβιέρα, η μυζήθρα, και το ανθότυρο, ενώ καταπληκτικό είναι και το πρόβειο γιαούρτι. (ChaniaCrete, 2016). Ωστόσο τα τελευταία χρόνια παρατηρείται σημαντική πτώση παραγωγής των γεωργικών προϊόντων στην Π.Ε. Χανίων, εξαιτίας εγκατάλειψης του πρωτογενούς τομέα από τον ενεργό πληθυσμό κυρίως λόγω της τουριστικής ανάπτυξης στις παραθαλάσσιες κυρίως περιοχές (Χανιώτικα νέα, 2013). Η συνεχής αυτή υποχώρηση δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο για την οικονομία της Π.Ε. αλλά και του νησιού και καθιστά αναγκαία την ανασυγκρότηση σε σύγχρονες βάσεις του παραδοσιακού τρόπου παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων (Ιστολόγος, 2006).

Αναλυτικά, τα κύρια προϊόντα της Π.Ε. από την πρωτογενή παραγωγή είναι το ελαιόλαδο, τα εσπεριδοειδή, τα σταφιδάμπελα (σουλτανίνα) και τα οινάμπελα (κρασί, ρακί), λαχανοκηπευτικά, σύκα, κάστανα, όσπρια, φρούτα νωπά και αποξηραμένα, κυρίως σύκα και σταφίδες, δημητριακά, πατάτες, κτηνοτροφικά φυτά, μέλι, γάλα, τυροκομικά προϊόντα, το κρέας από τα αιγοπρόβατα, λίγα βοοειδή, ψάρια και σαλιγκάρια. Τα τελευταία χρόνια ανάπτυξη παρουσιάζει η επιστροφή στις ήπιες μορφές καλλιέργειας ενώ αυξάνεται συνεχώς η ζήτηση και η παραγωγή πιστοποιημένων βιολογικών προϊόντων (Επιμελητήριο Χανίων, 2016). Σημαντική είναι η έκθεση του Αγροτικού Αυγούστου με κρητικά τοπικά προϊόντα. Κυρίαρχη δραστηριότητα είναι η ελαιοκαλλιέργεια, η οποία είχε αναπτυχθεί από την αρχαιότητα. Το δε ελαιόλαδο του Κολυμβαρίου είναι η παραγωγή με την καλύτερη ποιότητα και έχει χαρακτηριστεί Προστατευμένης Ονομασίας Προέλευσης (Π.Ο.Π.). Πρόκειται για ένα προνόμιο το οποίο διαθέτουν μόλις τέσσερις περιοχές σε όλη την Κρήτη (oliveoil, 2016).

2.7.2 Δευτερογενής Τομέας Παραγωγής

Οι κυριότερες Βιοτεχνικές και Βιομηχανικές Μονάδες που συναντούμε στην Π.Ε. Χανίων είναι αυτές της υφαντουργίας, μηχανουργίας, μεταποίησης-επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων και χημικών. Επίσης υπάρχει το Εργοστάσιο Μηχανικής Ανακύκλωσης και Κομποστοποίησης (ΕΜΑΚ) και το ΧΥΤΥ στην περιοχή του Ακρωτηρίου Χανίων. Σημαντικός φορέας στην προώθηση της βιοτεχνίας στην Περιφερειακή Ενότητα είναι το Βιοτεχνικό Πάρκο στα Τσακαλαριά Σούδας (ΒΙΟ.ΠΑ., 2007).

Διάγραμμα 2.3
Διάρθρωση των παραγωγικών τομέων ανά Περιφερειακή Ενότητα Κρήτης

Πηγή: Μελισσουργός Ηλίας, 2005

Στο **Διάγραμμα 2.3** παρουσιάζεται η διάρθρωση των τομέων ανά Π.Ε. της Περιφέρειας Κρήτης για το 2005. Βλέπουμε ότι στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα ο Νομός Χανίων στηρίζει το εισόδημά λιγότερο από κάθε άλλο Νομό της Κρήτης, ενώ στον τριτογενή η Περιφερειακή Ενότητα Χανίων στηρίζει το εισόδημά της κατά 82,1% - το υψηλότερο της Περιφέρειας.

➤ ΒΙΟ.ΠΑ. Σούδας Χανίων

Το βιοτεχνικό πάρκο Χανίων καταλαμβάνει συνολικά 136 στρέμματα (εκ των οποίων τα 23 είναι στρέμματα πρασίνου), και περιλαμβάνει:

- 87 βιοτεχνικά κτίρια για ισάριθμες μη ρυπογόνοι Βιοτεχνικές Μονάδες,
- 37 μονάδες χειροτεχνών καλλιτεχνών (καλλιτεχνικό χωριό),
- Θερμοκοιτίδα Νέων Επιχειρήσεων.

Στα προσεχή σχέδια του ΒΙΟ.ΠΑ. προβλέπονται ακόμα:

- εργαστήρια συντηρητών,
- εκθεσιακός χώρος παραγομένων προϊόντων
- γραφείο μελετών και υποστήριξης των επιχειρήσεων του ΒΙΟ.ΠΑ.

Η κατασκευή του Βιοτεχνικού Πάρκου δημιουργήθηκε με στόχο την κάλυψη των απαιτήσεων της βιοτεχνίας της Π.Ε. Χανίων, ενώ με τη συγκέντρωση σε ένα οργανωμένο χώρο, αποσυμφορείται ο οικιστικός ιστός και βελτιώνονται οι συνθήκες λειτουργίας των βιοτεχνικών επιχειρήσεων. Επιτυγχάνονται οικονομίες κλίμακας από τη δημιουργία κοινών εγκαταστάσεων (δίκτυα ύδρευσης, βιολογικός καθαρισμός, συστήματα ασφαλείας των εγκαταστάσεων και πυρασφάλειας, επικοινωνιών κλπ). Επίσης λειτουργούν εκθεσιακά κέντρα και κέντρα προβολής προϊόντων.

➤ Βιομηχανία χυμών και εμφιάλωση νερού

Σημαντική βιομηχανική δραστηριότητα της Π.Ε. Χανίων εθνικής εμβέλειας είναι η βιομηχανία χυμών και νερού. Οι κυριότερες μονάδες αντίστοιχα είναι οι ακόλουθες:

- ΒΙΟΧΥΜ
- ΓΕΡΑΝΙ
- ΑΝΑΨΥΚΤΙΚΑ ΤΕΜΕΝΙΑ
- Επιτραπέζιο νερό ΣΑΜΑΡΙΑ
- ΝΕΡΑ ΚΡΗΤΗΣ

➤ ΠΟΠ και ΠΓΕ Νομού Χανίων

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο AREPO (*Association des Régions Européennes des Produits d'Origine*), αποτελεί ένωση των ευρωπαϊκών περιφερειών, με κύριο αντικείμενο την προώθηση και προστασία των προϊόντων ονομασίας προέλευσης ΠΟΠ (Πιστοποιημένη Ονομασία Προέλευσης), ΠΓΕ (Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη) και ΕΠΠΙ (Εγγυημένα Παραδοσιακά Ιδιότυπα Προϊόντα). Συγκεκριμένα για το Νομό μας βρίσκουμε τα παρακάτω ΠΟΠ και ΠΓΕ (Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας, 2016):

- Ελαιόλαδο
- Τυρί
- Φρούτα-λαχανικά
- Αρτοποιία: Κρητικό Παξιμάδι ΠΓΕ
- Οίνοι

➤ Σήμα Ποιότητας για τα κρητικά προϊόντα

Η Περιφέρεια Κρήτης έχει απονείμει το σήμα ποιότητας (brand name) «Κρήτη» σε 29 Κρητικές επιχειρήσεις που παράγουν 161 κωδικούς παραδοσιακών προϊόντων, έργο που υλοποιείται με την συνεργασία της «Αγροδιατροφικής Σύμπραξης». Έχει υπογράψει σε συνεργασία με τον Περιφερειάρχη Κρήτης Σταύρο Αρναουτάκη και τον Πρόεδρο του ΕΛΓΟ (Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός) «ΔΗΜΗΤΡΑ» Σέρκο Χαρουτουιάν σύμβαση για την υλοποίηση του έργου «Δημιουργία Αμπελώνα Διατήρησης Ποικιλιών Αμπέλου» (Αγρότυπος, 2014).

Σήματα Ποιότητας προϊόντων από τα Χανιά (Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας, 2016):

- Νερά Σαμαριά
- Ελαιόλαδο Ρενιέρης BIOXYM
- Κρητικό Εργαστήριο Λαμπάκη

Σημαινόντα ρόλο στην οικονομία της Κρήτης διαδραματίζει και η παραγωγή αλκοολούχων υγρών και αποσταγμάτων. Ονομαστό είναι το κρητικό κρασί (από τοπικές και μη ποικιλίες) που αποτελεί σημαντικό εξαγωγίμο προϊόν. Ακολουθως παρατίθενται τα σημαντικότερα οινοποιεία της Περιφερειακής Ενότητας (WinesofCrete, 2016):

- Αμπελώνες Καραβιτάκη (Ποντικιανά, Κολυμβάρι)
- Κτήμα Λουπάκη (Καρρές Κισσάμου)
- Οινοποιεία Μανουσάκη- NostosWines (λόφοι νότια του Βατολάκκου, στην Π.Ε. Χανίων)
- Οινοποιείο Ανώσκελη (Ανώσκελη Κισσάμου)
- Οινοποιείο Μαντρέ (Λευκά όρη)
- Οινοποιείο Ντουράκη (Αλίκαμπος Χανίων)
- Οινοποιείο Πνευματικάκη (Δραπανιανός, Κίσσαμος)
- Συνεταιρισμός Μάζας (Χανιά)
- Οινοποιείο Ντουρουντάκη (Νεριανά Κυδωνίας)

Λειτουργεί επίσης στα Χανιά ο Σύλλογος Παραδοσιακών Αποσταγματοποιών Ν. Χανίων (παραγωγή και προώθηση τσικουδιάς, ρακής και ρακόμελου), ο οποίος με τη σειρά του προωθεί την αναγνώριση της τσικουδιάς ως Πιστοποιημένη Ονομασία Προέλευσης (ΠΟΠ) (Χανιώτικα Νέα, 2013). Η κρητική τυροκομία κατέχει όπως και η οινική παραγωγή εξέχουσα θέση στο δευτερογενή τομέα παραγωγής για το σύνολο της Περιφέρειας. Ακολουθώντας παρατίθενται τα σημαντικότερα κρητικά τυριά που παράγονται και στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων (Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας, 2016):

- Ανθότυρο
- Γαλομυζήθρα
- Γραβιέρα Κρήτης
- Πηχτόγαλο Χανίων
- Κεφαλοτύρι
- Μαλάκα
- Μυζήθρα
- Ξινομυζήθρα
- Στάκα:
- Τυροζούλι

➤ Αγγειοπλαστική

Στην Κρήτη λειτουργεί ένα δίκτυο παραδοσιακών κέντρων αγγειοπλαστικής, πανελλήνιας αναγνωσιμότητας. Στα Νοχία, βρίσκεται ένα από τα παλαιότερα κέντρα αγγειοπλαστικής που χρονολογείται από το τέλος του μεσαίωνα (Νοχία, 2011). Εκεί παράγονται οι λαήνες (στάμνες), οι οποίες θεωρούνται μοναδικές λόγω του στρογγυλού πάτου αλλά και του μεγάλου μεγέθους τους.

➤ Γύψος

Στο Νομό Χανίων βρίσκονται σημαντικά κοιτάσματα ένυδρου γύψου- ανυδρίτη. Η εξόρυξη πραγματοποιείται από ένα ορυχείο γύψου έκτασης 182 στρ. στη θέση «όρμος Στομίου» Βάθης του Δήμου Ιναχωρίου Ν.Χανίων, με φορέα λειτουργίας και εκμετάλλευσης την εταιρεία «ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ Α.Ε.Β.Ε.» (Διαύγεια, 2010).

➤ Βυρσοδεψία

Η επεξεργασία δέρματος αποτελούσε πάντοτε σημαντική παραγωγική δραστηριότητα. Τα χανιώτικα βυρσοδεψεία ήταν γνωστά και ως Ταμπακαριά (Χανία.gr, 2012). Στα Χανιά σήμερα συναντάμε επτά βυρσοδεψεία: Αλευράκης, Βουτετάκης, Βουτετάκη, Βροντάκης, Καλλιγιάννης, και Χριστουλάκης (ένα στο ΒΙΟ.ΠΑ και ένα στην Αγία Κυριακή Χανίων).

2.7.3 Τριτογενής Τομέας Παραγωγής

➤ Τουρισμός

Εξέχουσα θέση στον τριτογενή τομέα παραγωγής (που σχετίζεται με την παροχή υπηρεσιών) για την Π.Ε. Χανίων καταλαμβάνει ο τουρισμός. Αυτό έχει αποφέρει την εγκατάλειψη της υπαίθρου και τη συγκέντρωση του μεγαλύτερου τμήματος του πληθυσμού στα κέντρα τουριστικής ανάπτυξης.

- Ξενοδοχειακό δυναμικό

Παρατηρούμε ότι συγκριτικά με άλλες Π.Ε. της Κρήτης, τα Χανιά δε διαθέτουν μεγάλο αριθμό ξενοδοχείων υψηλής κατηγορίας, ενώ διαθέτει τα μισά σχεδόν κάμπινγκ της Περιφέρειας.

➤ Εναλλακτικές μορφές τουρισμού (Ζωγραφάκης, 2012):

Παρακάτω παρουσιάζονται οι κυριότερες μορφές εναλλακτικού τουρισμού που συναντούμε στην Π.Ε. Χανίων.

- Αναρριχητικός τουρισμός (Δήμος Χανίων, 2013):

Αναπτύσσεται στα Λευκά Όρη όπου εντοπίζονται τέσσερα καταφύγια (Καλλέργης, Σβουριχτή-Χουλιόπουλος, Βόλικας και Ταύρη). Άλλες προτεινόμενες διαδρομές για αναρρίχηση είναι του Καλαθά, του Σταυρού στο Ακρωτήρι, του Γκίγκιλου και του Θερίσου.

- Φαράγγια και Σπήλαια (Cretan beaches, 2016)

Ένα από τα γνωστότερα φαράγγια της Ευρώπης, το φαράγγι της Σαμαριάς, ξεκινά από το οροπέδιο του Ομαλού, έχει 16 χλμ. μήκος και 3 έως 300 μ. πλάτος. Το πέρασμα του φαραγγιού, που διαρκεί περίπου 4-5 ώρες, επιτρέπεται από Μάιο μέχρι Σεπτέμβριο. Άλλα σημεία που ενδείκνυται για γεωτουρισμό, είναι το φαράγγι της Αγ. Ειρήνης στο Σέλινο, το φαράγγι της Ίμπρου στα Σφακιά, το φαράγγι της Αράδαινας, του Θερίσου.

- Θαλάσσια σπορ (Cretan beaches, 2016):

Στην Π.Ε. Χανίων λαμβάνουν χώρα καταδύσεις και υπάρχουν διαδρομές για θαλάσσιο καγιάκ (Περιφέρεια Κρήτης, 2013). Ακόμη, υπάρχουν και δύο ιστιοπλοϊκοί φορείς: ο Ναυτικός Όμιλος Χανίων (Ν.Ο.Χ. έτος ίδρυσης το 1933) και ο Ιστιοπλοϊκός Όμιλος Χανίων (Ι.Ο.Χ.) Διοργανώνονται ιστιοπλοϊκοί αγώνες ανοιχτής θαλάσσης από τον Ναυτικό Όμιλο Χανίων, όπως οι "Καλλικράτειοι", οι οποίοι εντάσσονται στο κοινό ετήσιο πρωτάθλημα Ν.Ο.Χ. και Ι.Ο.Χ.

- Ιαματικός τουρισμός (Cretan beaches, 2016)

Εντοπίζεται αποκλειστικά στην παραλία της Λισσού. Γνωστή στην αρχαιότητα έως και τον 9ο αιώνα όπου και καταστράφηκε από τους Σαρακηνούς. Ήταν διάσημη για το Ασκληπιείο της, όπου ασθενείς από όλη την Κρήτη έρχονταν για να θεραπευτούν από τα ιαματικά λουτρά του.

➤ Κάμπινγκ

Λειτουργούν στο Νομό έξι οργανωμένα και τρία ελεύθερα. Συγκεντρώνει τη μισή προσφορά σε κάμπινγκ σε επίπεδο Περιφέρειας.

➤ Συνεδριακός τουρισμός

Υπάρχουν πολλές αίθουσες Συνεδρίων που ενδείκνυται για Συνεδριακό Τουρισμό όπως αυτές στο Ίδρυμα Αγία Σοφία - Άγιοι Πάντες, στην Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης στο Κολυμπάρι, στο Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων, στην Ιερά Μητρόπολη Χανίων, στην Ιερά Μητρόπολη Κυδωνίας και Αποκορώνου, στο Χρυσόστομο και στο Κέντρο Αρχιτεκτονικής Μεσογείου (μεγάλο Αρσενάλι-ΚΑΜ).

➤ Οινικός τουρισμός (wines of Crete, 2014)

Η προώθηση του Οινικού Τουρισμού στην Π.Ε. Χανίων γίνεται σε συνεργασία με το Δίκτυο Οινοποιών Κρήτης, το Δίκτυο Οινοπαραγωγών Χανίων και Ρεθύμνου, την Ένωση Αγροτουρισμού Κρήτης και το Παγκρήτιο Σύνδεσμο Εναλλακτικού Τουρισμού (Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας, 2016).

➤ Αγροτουρισμός

Το Δίκτυο Αγροτουρισμού Δυτικής Κρήτης που ιδρύθηκε το Σεπτέμβριο του 2001, απορτίζεται από μέλη τα οποία είναι ιδιοκτήτες ατομικών ή συλλογικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην Δυτική Κρήτη, (Δήμος Χανίων, 2013). Υπάρχουν 37 αγροτουριστικά καταλύματα, από τα οποία τα μισά εντοπίζονται στο δήμο Αποκορώνου (Αγροξενία, 2016).

➤ Τραπεζικός τομέας

- Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων (Τράπεζα Χανίων, 2016)

Η Τράπεζα διαθέτει σήμερα 26 υπηρεσιακές μονάδες. Ο Όμιλος Εταιρειών της Τράπεζας περιλαμβάνει τα «Κρητικά Ακίνητα» (εταιρεία για την ανάπτυξη, αξιοποίηση και κατασκευή ακινήτων) με έργα το «Εμπορικό Κέντρο Πλατανιά» και το «Επιχειρηματικό Πάρκο Χανίων Α.Ε.» και την «Κρητική Ενεργειακή» η οποία ιδρύθηκε το 2009 και δραστηριοποιείται στον τομέα των φωτοβολταϊκών συστημάτων.

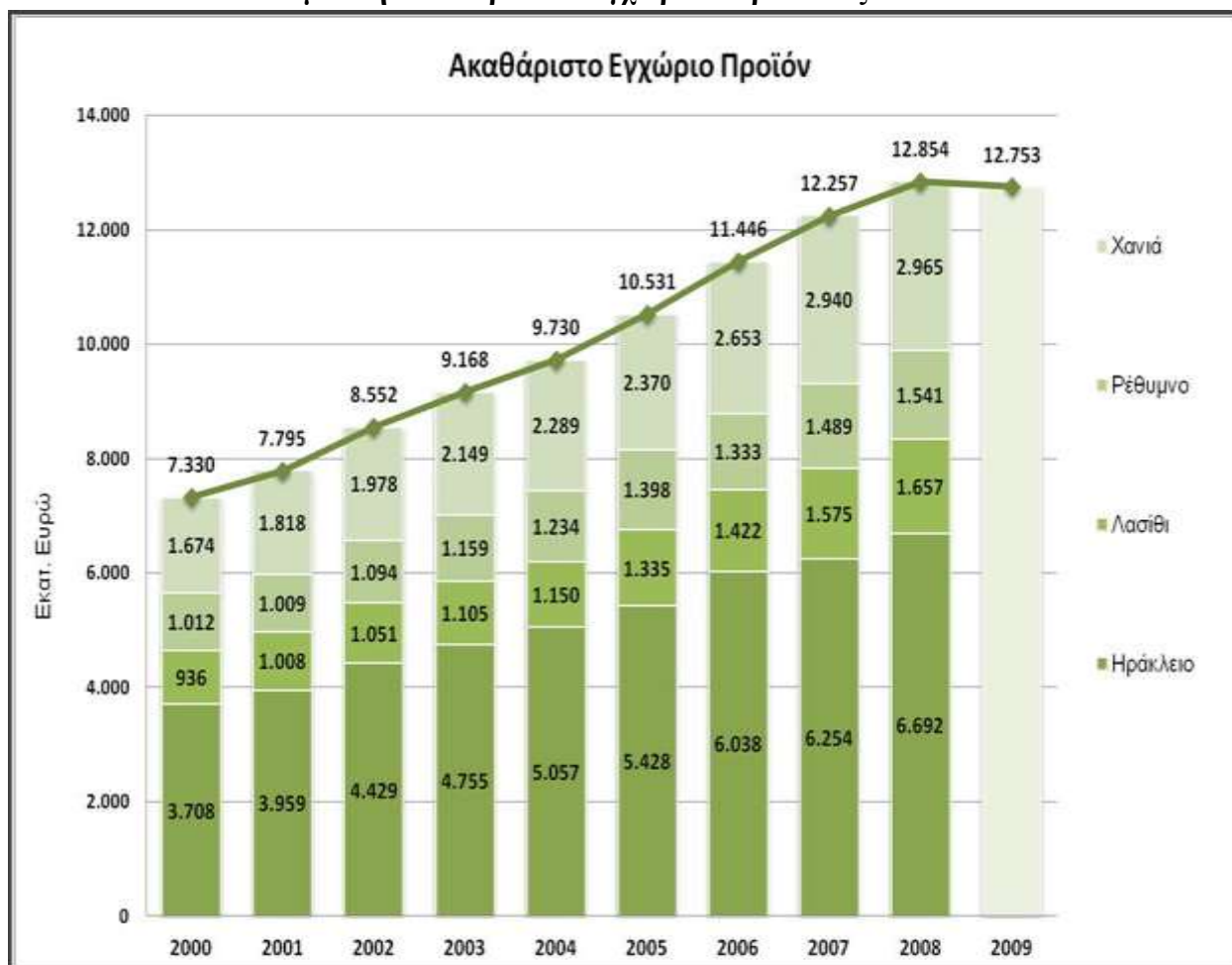
➤ Εμπόριο

Οι εμπορικές συναλλαγές για την Π.Ε. Χανίων, περιορίζονται μεταξύ των χωρών της Ε.Ε. κυρίως και πολύ λιγότερο με χώρες όπως οι Η.Π.Α., ο Καναδάς και η Αυστραλία. Το εμπόριο με χώρες της Ανατολικής Μεσογείου και της Μέσης Ανατολής, αν και βρίσκονται στην εγγύτητά της, είναι μηδαμινό, και περιορίζεται σε κράτη όπως η Τουρκία, το Ισραήλ, τα Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα και η Σαουδική Αραβία. Χώρες όπως το Ουζμπεκιστάν, η Ταϊλάνδη, η Αρμενία και η Νότιος Αφρική εμφανίζονται στις εξαγωγές των ορυκτών καυσίμων, λαδιών και κεριών. Κύρια εξαγωγίμα προϊόντα του πρωτογενούς τομέα είναι ψάρια, λαχανικά, καρποί. Για το δευτερογενή τομέα, τα λίπη και λάδια φυτικής προέλευσης (το ελαιόλαδο πρώτο εξαγωγίμο προϊόν), αλκοολούχα ποτά και υγρά, ορυκτά καύσιμα και κεριά, διάφορα πλαστικά και χημικά προϊόντα. Αντίθετα, κύρια εισαγόμενα προϊόντα είναι τα κρέατα και τα ψάρια, τα δημητριακά, προϊόντα αλευροποιίας, διάφορα χημικά και πλαστικά προϊόντα, χαρτί, μαλλί, τα ενδύματα, μηχανές, συσκευές και ηλεκτρικά είδη.

2.7.4 Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν

Το συνολικό ποσοστό συμμετοχής της Περιφέρειας Κρήτης στο εθνικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) για το 2008 ήταν 5,4% και ανήλθε σε 12.854 εκατ. ευρώ (Περιφέρεια Κρήτης, 2014). Η συμμετοχή της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων αντιπροσώπευε το 23,07% και ήταν δεύτερη μετά από εκείνη της Περιφερειακής Ενότητας Ηρακλείου (52,06%). Στο **Διάγραμμα 2.4** φαίνεται η διακύμανση του ΑΕΠ της Περιφέρειας από το 2000-2008 και η συμμετοχή κάθε ΠΕ:

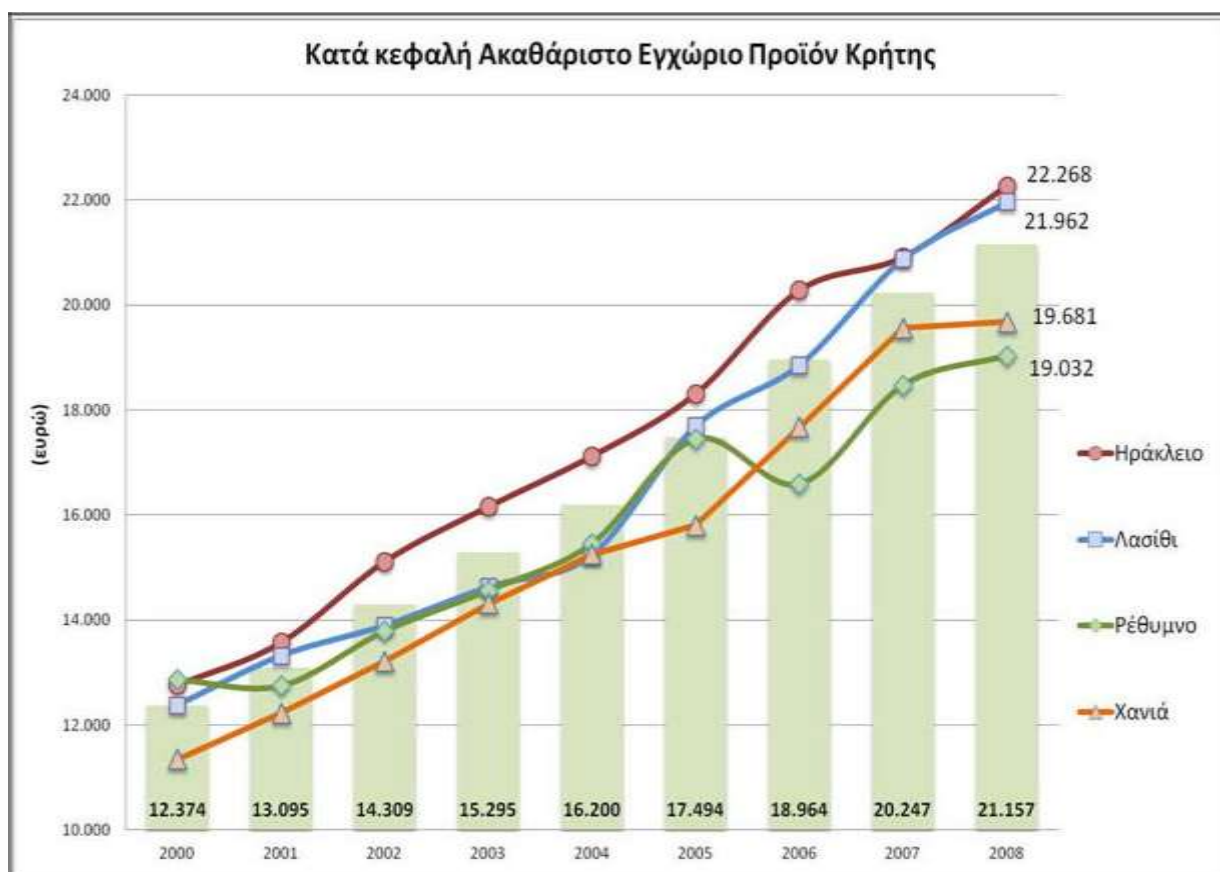
Διάγραμμα 2.4
Διακύμανση Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος 2000-2008

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2014

Για το διάστημα 2000-2008 είχε ποσοστιαία αύξηση 70,98% και για την ΠΕ Χανίων συγκεκριμένα 73,49% όπως φαίνεται και στο **Διάγραμμα 2.5**. Το κατά κεφαλή ΑΕΠ της ΠΕ Χανίων για τα έτη 2009, 2010 και 2011 ήταν 18.358 ευρώ, 17.481 ευρώ και 16.216 ευρώ αντίστοιχα (ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2011). Η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στον κλάδο «Γεωργία και Κτηνοτροφία» το 2008 για την ΠΕ Χανίων ανήλθε σε 145 εκ. ευρώ (τρίτη μετά το Ηράκλειο και το Λασιίθι) όπως φαίνεται και στο **Διάγραμμα 2.6**.

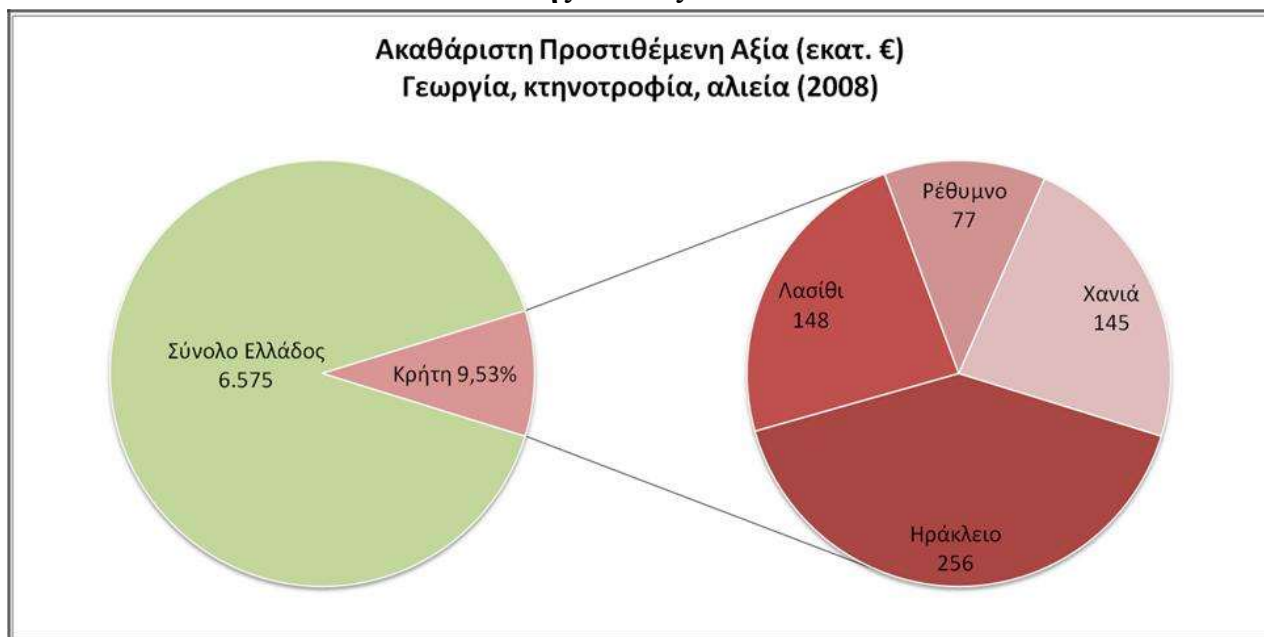
Διάγραμμα 2.5
Διακύμανση του κατά κεφαλήν Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος 2000-2008

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2014

Διάγραμμα 2.6

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 2008 για τον κλάδο της Γεωργίας, της Κτηνοτροφίας και της Αλιείας

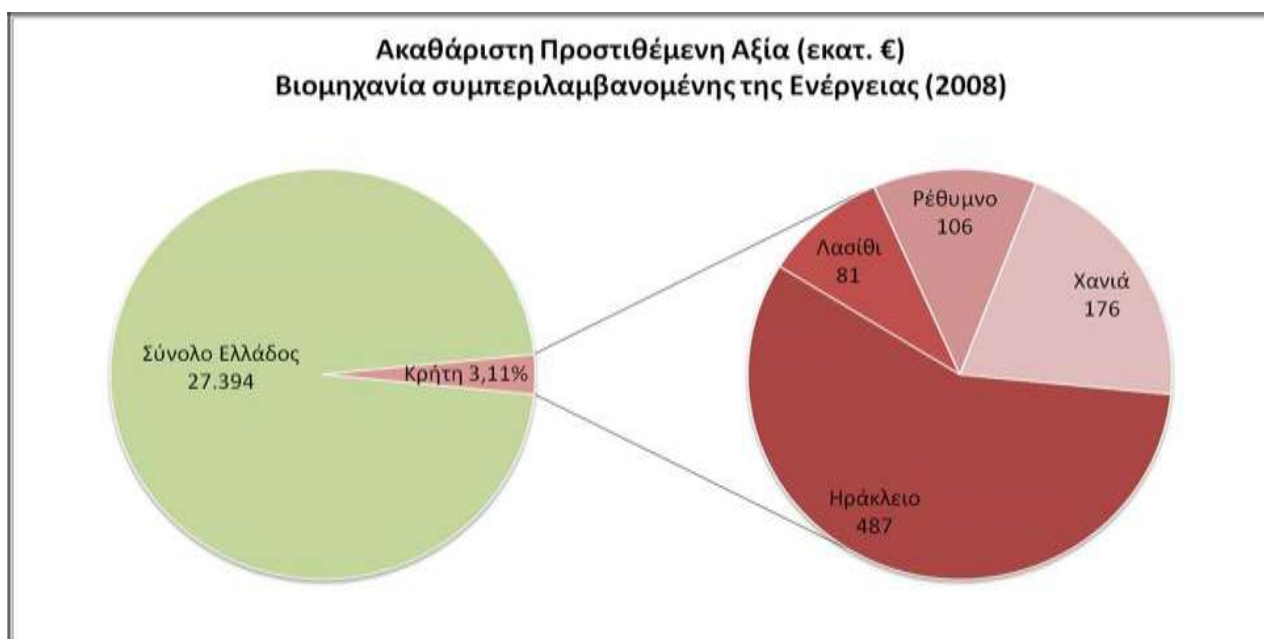

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2014

Το **Διάγραμμα 2.7** αφορά τον κλάδο της Βιομηχανίας και Ενέργειας, όπου η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία της ΠΕ Χανίων ήταν 176 εκατ. ευρώ (δεύτερη για την Περιφέρεια μετά το Ηράκλειο) και στον κατασκευαστικό κλάδο η ΠΕ Χανίων είναι δεύτερη στην Περιφέρεια με Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 203 εκατ. ευρώ όπως φαίνεται στο **Διάγραμμα 2.8**.

Διάγραμμα 2.7

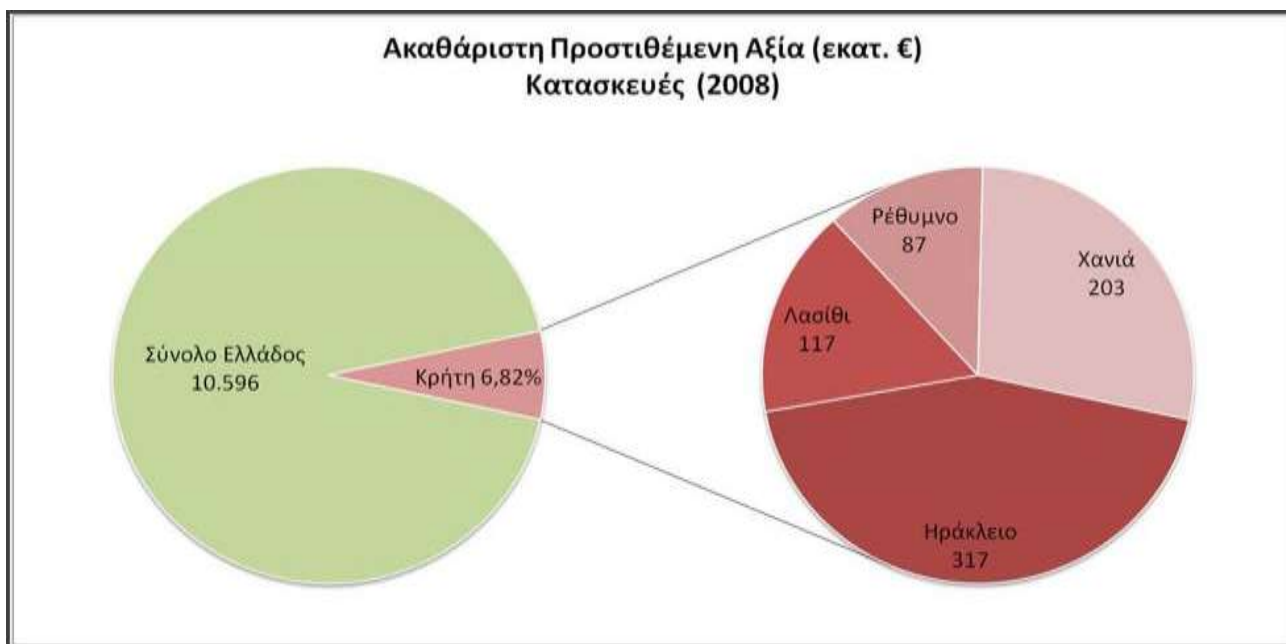
Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 2008 για τον κλάδο της Βιομηχανίας συμπεριλαμβανομένης της Ενέργειας

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2014

Διάγραμμα 2.8

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 2008 για τον κλάδο των Κατασκευών

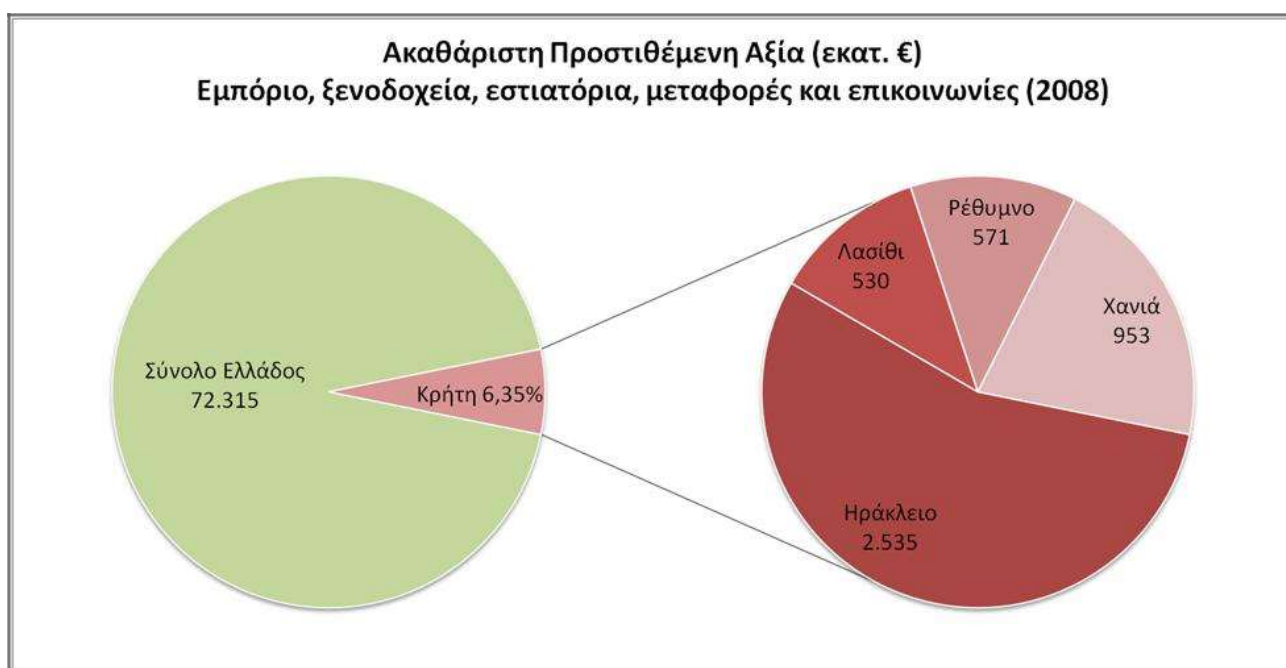

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2014

Αντίστοιχα, για τους κλάδους του εμπορίου, των ξενοδοχείων, εστιατορίων, μεταφορών και επικοινωνιών πάλι η ΠΕ Χανίων κατείχε τη δεύτερη θέση στο σύνολο της Περιφέρειας με 952 εκατ. ευρώ Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (Διάγραμμα 2.9).

Διάγραμμα 2.9

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 2008 για τους κλάδους του εμπορίου, των ξενοδοχείων, των εστιατορίων, των μεταφορών και των επικοινωνιών

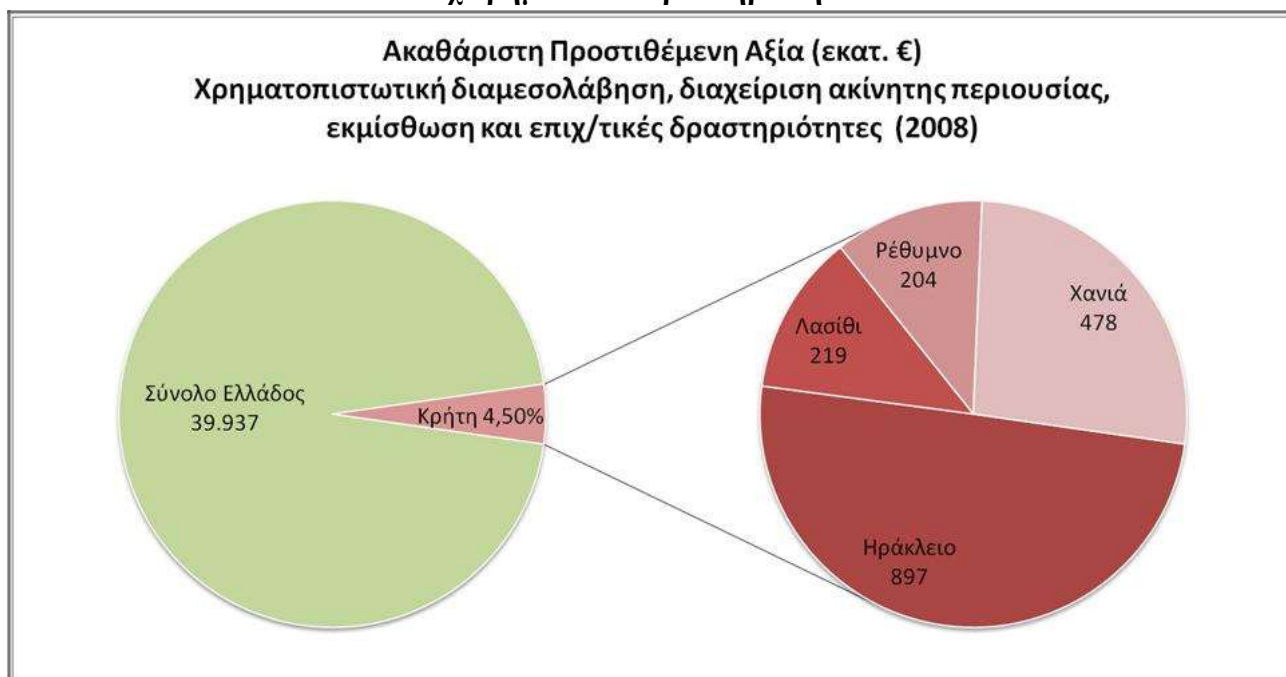

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2014

Τέλος, η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία στις Χρηματοοικονομικές Υπηρεσίες για το 2008 έφερε την ΠΕ Χανίων πάλι στη δεύτερη θέση με 478 εκατ. Ευρώ (Διάγραμμα 2.10).

Διάγραμμα 2.10

Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία 2008 για τους κλάδους της Χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης, της διαχείρισης ακίνητης περιουσίας, της εκμίσθωσης και των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων

Πηγή: Περιφέρεια Κρήτης, 2014

Η Π.Ε. Χανίων συμμετέχει σχεδόν κατά ένα τέταρτο στη συνολική Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία της Περιφέρειας Κρήτης σε όλους τους κλάδους της παραγωγής. Συγκεκριμένα, πρώτη βρίσκεται η Π.Ε. Ηρακλείου, στην οποία εδράζονται και οι περισσότερες παραγωγικές δραστηριότητες του νησιού, ενώ η Π.Ε. Χανίων έρχεται σε δεύτερη θέση. Σημαντικό για την διάρθρωση του ΑΕΠ του Νομού, αποτελεί η εξάρτηση της βιομηχανίας της περιοχής από την γεωργική παραγωγή. Η τελευταία είναι ο βασικός τροφοδότης της βιομηχανικής παραγωγής σε πρώτες ύλες, καθώς και ο βασικός πελάτης σε μέσα παραγωγής (αγροτικά εργαλεία και εφόδια). Εάν συρρικνωθεί η γεωργική παραγωγή θα ακολουθήσει και η βιομηχανική, γεγονός που θα επιτρέψει στην ανάδυση των υπηρεσιών, όχι ως υποβοηθητική της γενικής ανάπτυξης αλλά ως μοναδικής λύσης καταμερισμού της εργασίας.

2.8. Υποδομές

2.8.1 Υποδομές στην εκπαίδευση

Στην Π.Ε. Χανίων η εσωτερική μετακίνηση του πληθυσμού έχει δημιουργήσει διάφορα προβλήματα στην κατανομή των μαθητών και στην επάρκεια των σχολικών υποδομών. Στις ορεινές περιοχές τα σχολεία φθίνουν, ενώ σε ορισμένες αστικές παρουσιάζεται υπερσυγκέντρωση με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στέγασης (Ιστολόγος, 2006).

Τα περισσότερα σχολικά συγκροτήματα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εδρεύουν στους μεγαλύτερους οικισμούς, και κυρίως γύρω από την περιοχή των Χανίων. Στην πόλη των Χανίων υπάρχουν 4 ιδιωτικά ΤΕΕ και 3 δημόσια. Στα Χανιά εδρεύουν επίσης το Πολυτεχνείο Κρήτης, το οποίο στο σύνολό του έχει περισσότερους από 500 φοιτητές, ενώ απασχολεί περίπου 82 διδάσκοντες, το ΤΕΙ Κρήτης και η Ακαδημία Εμπορικού Ναυτικού (Πλοιάρχων-Μηχανικών) (www.ekp.gr, 2016).

2.8.2 Μεταφορές

Οι υποδομές μεταφορών στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων υποστηρίζονται από εσωτερικό οδικό δίκτυο και εξυπηρετούνται από αυτοκινητόδρομους, ενώ η σύνδεση με την υπόλοιπη Ελλάδα και το εξωτερικό γίνεται ακτοπλοϊκώς και αεροπορικώς.

➤ Οδικό Δίκτυο

Τα Χανιά διαθέτουν κύριο και δευτερεύον οδικό δίκτυο, ασφαλτοστρωμένο και μη. Ο κύριος οδικός άξονας είναι ο άξονας Καστελίου-Χανίων-Ρέθυμνου-Ηρακλείου-Αγίου Νικολάου με χιλιομετρικές αποστάσεις:

- Χανιά - Ηράκλειο: 138 χλμ
- Χανιά - Ρέθυμνο: 60 χλμ
- Χανιά - Άγιος Νικόλαος: 204 χλμ

Για τη βελτίωση της ασφάλειας του εθνικού δρόμου επιβάλλονται παρεμβάσεις, ιδιαίτερα δε στα τμήματα που κατασκευάστηκαν στο παρελθόν και έχουν χαμηλότερες προδιαγραφές ποιότητας. Προβλέπεται η αντικατάσταση του οδοστρώματος με νέο τάπητα, η κατασκευή πεζοδρομίων αλλά και η υπογειοποίηση καλωδίων υπηρεσιών κοινής ωφέλειας. Ακόμα, προβλέπονται υδραυλικά έργα καθώς και η κατασκευή πεζογέφυρας στο δημοτικό διαμέρισμα Πλατανιά (Εξπρές, 2008).

Απολύτως απαραίτητη κρίνεται η συντήρηση και βελτίωση υφιστάμενων τεχνικών έργων ή η κατασκευή νέων, η βελτίωση των γεωμετρικών χαρακτηριστικών και η αποκατάσταση της ορατότητας σε αρκετά σημεία της οδού. Εξίσου αναγκαία είναι και η κατασκευή σωληνωτών οχετών για την αποχέτευση και αποστράγγιση της οδού, δεδομένου ότι η υπερβολική υγρασία στο σώμα του οδοστρώματος έχει προκαλέσει μεγάλες φθορές.

Η βελτίωση της οριζόντιας και κάθετης σήμανσης με αντικατάσταση παλαιών και φθαρμένων πινακίδων, η αναβάθμιση του εξοπλισμού ασφαλείας παραπλεύρως της οδού, όπως είναι τα συστήματα συγκράτησης των οχημάτων και η διαγράμμιση των ασφαλικών οδοστρωμάτων αποτελούν τμήματα του μεγάλου έργου «Οδική Ασφάλεια Κρήτης», συνολικού προϋπολογισμού 30 εκατ. ευρώ, που εκτελείται από την Περιφέρεια για την βελτίωση της οδικής ασφάλειας στο επαρχιακό δίκτυο (epolis.gr, 2013).

Εικόνα 2.8
Οδικό δίκτυο Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

Πηγή: www.mykosmos.gr, 2016

Συνδυασμένα έργα διασύνδεσης της πόλης των Χανίων είναι:

- Η ολοκλήρωση του οδικού Κόμβου Κλαδισού και η σύνδεσή του με την οδό Γωγονή και η ανακαίνιση, βελτίωση και επέκτασή της προς ανατολάς μέχρι την Χαλέπα και την οδό Σούδας-Αεροδρόμιο.
- Η ανακαίνιση της θεσμοθετημένης από το Γ.Π.Σ. και τις ΜΠΕΑ νέας οριακής οδού (τελευταία προς νότο οδός παράκαμψης της πόλεως).
- Σύνδεση του Β.Ο.Α.Κ. με τον Λιμένα Σούδας και το Αεροδρόμιο Χανίων.
- Επίσης επιβάλλεται συνέχιση του Νότιου Άξονα και του Επαρχιακού Οδικού Δικτύου και σύνδεση με τον Β.Ο.Α.Κ. μέσω των καθέτων και η ένταξη των τμημάτων του που βρίσκονται στο Νομό στο Διευρωπαϊκό Δίκτυο.

Ακόμα έχει προταθεί η κατασκευή του Νότιου Οδικού Άξονα Κρήτης, με προτεινόμενα τμήματα:

- Τμήμα Ι: Πλάτανος – Στόμιο
- Τμήμα ΙΙ: Στόμιο - Κουντούρα – Παλαιόχωρα
- Τμήμα ΙΙΙ: Παλαιόχωρα – Σούγια
- Τμήμα V: Χώρα Σφακίων - όρια Νομών Χανίων - Ρεθύμνης
- Κάθετοι οδικοί Άξονες - επαρχιακό δίκτυο

Για τη διάχυση των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων σ' όλο το νομό και την άρση καταστάσεων αποκλεισμού και απομόνωσης των περιοχών της ενδοχώρας και των ορεινών περιοχών πρέπει να αντιμετωπιστεί με προτεραιότητα η ολοκλήρωση της κατασκευής και η βελτίωση χάραξης και των κάθετων οδικών αξόνων. Προβλέπεται η ολοκλήρωση της βελτίωσης των παρακάτω οδικών αξόνων:

- Καλουδιανά - Τοπόλια - Έλος - Χρυσοσκαλίτισσα.
- Φουρνές - Λάκκοι – Ομαλός
- Βρύσσεσ - Χώρα Σφακίων - (διασύνδεση με το Βάμο).
- Ταυρωνίτης - Κάνδανος - Παλαιόχωρα.
- Αλικιανός - Πρασσές - Σούγια.

➤ **Αστικές συγκοινωνίες**

Η αστική συγκοινωνία συνδέει τις περιοχές της πόλης και τα περίχωρα μερικώς και έχει αφετηρία Πλατεία Αγοράς. Ακόμα η υπεραστική για περιοχές και πόλεις της Κρήτης περιλαμβάνει σύνδεση με Ρέθυμνο, Ηράκλειο, Βρύσες, Σφακιά, Καστέλι, Ελαφονήσι, Παλαιόχωρα, Σούγια, Ομαλό, Σαμαριά κλπ.

➤ **Θαλάσσιες υποδομές**

Το κυριότερο λιμάνι των Χανίων είναι το λιμάνι της Σούδας που είναι ικανό για την εξυπηρέτηση των αναγκών της πόλης και του νομού. Το λιμάνι βρίσκεται στην νότια πλευρά του κόλπου της Σούδας, ανατολικά από τα Χανιά. Το λιμάνι εξυπηρετεί εμπορικά πλοία, κρουαζιερόπλοια και φέριμποτ, ενώ στον κόλπο της Σούδας βρίσκονται επίσης ο Ναύσταθμος της Σούδας και οι εγκαταστάσεις του Αμερικανικού Ναυτικού (ChaniaAirportCarHire, 2016). Στο λιμάνι είναι σε εξέλιξη τα προβλεπόμενα έργα από το εγκεκριμένο προγραμματικό σχέδιο του λιμένα Σούδας και ειδικότερα του εμπορικού λιμένα τα οποία είναι η δημιουργία επιβατικού σταθμού και αλιευτικού καταφυγίου. Μικρότερο είναι το ενετικό λιμάνι μέσα στα Χανιά, που φιλοξενεί μονάχα ιστιοπλοϊκά σκάφη και ψαρόβαρκες. Ακόμα υπάρχουν, το λιμάνι Κισσάμου το οποίο αποτελεί τη Δυτική Πύλη Εισόδου της Κρήτης στο οποίο απαιτείται η πλήρης αναβάθμισή ώστε εκτός από τη σύνδεσή του με τα λιμάνια της Δυτικής Μεσογείου και Αδριατικής να αποτελέσει τη δια θαλάσσης σύνδεση μέσω της Ιονίας Οδού με το διευρωπαϊκό οδικό δίκτυο.

Στα νότια υπάρχει το λιμάνι Σφακιών και το λιμάνι της Γαύδου. Για την κατασκευή του νέου λιμένα Γαύδου και τη διεξαγωγή έργων στο Λιμάνι Σφακιών έχουν ήδη πραγματοποιηθεί σχετικές μελέτες. Υπάρχει ακόμα το λιμάνι της Αγίας Ρουμέλης όπου προωθούνται άμεσα διαδικασίες για την κατασκευή λιμενικών εγκαταστάσεων στο δυτικό άκρο του όρμου, και το λιμάνι Κολυμβαρίου, όπου υπάρχει μελέτη έργων για την εσωτερική λιμενολεκάνη όπως και διαμόρφωση της χερσαίας ζώνης.

Ο νομός Χανίων εξυπηρετείται από τα δρομολόγια πλοίων των ναυτιλιακών εταιρειών:

- Anek Lines, με δρομολόγια από και προς Πειραιά καθημερινά.
- Hellenic Seaways, με δρομολόγια από και προς Πειραιά καθημερινά.
- Anen Lines, με δρομολόγια από Κίσσαμο από και προς Κύθηρα και Πελοπόννησο.
- Blue Star Ferries, με δρομολόγια από και προς Πειραιά καθημερινά.
- ANENΔΥΚ, με δρομολόγια στις νότιες περιοχές του νομού και τη Γαύδο.

➤ **Εναέριες υποδομές**

Το ιστορικό Αεροδρόμιο του Μάλεμε εξυπηρετούσε πτήσεις εσωτερικού μέχρι το 1959, οπότε για πρώτη φορά μεταφέρθηκαν στο στρατιωτικό αεροδρόμιο της Σούδας. Από το 1974, οπότε το Αεροδρόμιο άρχισε να εξυπηρετεί και διεθνείς πτήσεις, η ανεπαρκής χωρητικότητά του, λόγω της συνεχώς αυξανόμενης κίνησης, δημιούργησε την ανάγκη κατασκευής νέου κτιρίου. Τελικά, το 1996 αποπερατώθηκε και λειτούργησε το νέο κτίριο συνολικής επιφανείας 14.650 τμ., με 6 θέσεις στάθμευσης αεροσκαφών και προοπτική να καλύπτει διακίνηση 1.350.00 επιβατών, ετησίως. Το 2000 έλαβε επίσημα την ονομασία Κρατικός Αερολιμένας Χανίων «Ι.Δασκαλογιάννης» (Οδηγός Ελληνικών Αερολιμένων, 2014).

Ο Κρατικός Αερολιμένας Χανίων, εξυπηρετεί όλη τη Δυτική Κρήτη και είναι πρώτος σε ρυθμό ανάπτυξης, με αποτέλεσμα η υφιστάμενη κατάσταση ιδιαίτερα τους θερινούς μήνες να καθιστά δύσκολη την εξυπηρέτηση των διακινούμενων επιβατών, κατάσταση την οποία οι τουριστικοί φορείς χαρακτηρίζουν απαράδεκτη. Σήμερα απαιτείται η άμεση υλοποίηση του έργου: «Επέκταση κτιρίου αεροσταθμών, λοιπές βοηθητικές εγκαταστάσεις και διαμόρφωση περιβάλλοντα χώρου», που έχει προγραμματίσει η Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας. Οι αεροπορικές εταιρείες OlympicAir και Aegean Airlines κυρίως και πολλές άλλες διεθνείς καλύπτουν τις ανάγκες του νομού (Ιστολόγος, 2006).

2.8.3 Υποδομές στην υγεία

Οι Υπηρεσίες υγείας που λειτουργούν στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων είναι:

- Ένα Γενικό Νοσοκομείο στην πόλη των Χανίων και τρία Κέντρα Υγείας των Βάμου, Κανδάνου και Κισσάμου. Το Ναυτικό Νοσοκομείο Σούδας που περιθάλπει μόνο στρατιωτικούς και μέλη οικογενείας.
- Μικρότερα ιατρεία είναι των Αρμένων, του Αερολιμένα, του Αρωνίου, των Βουκολιών, του Γερανίου, των Καλυβών, του Κολυμβαρίου, των Κοντόπουλων, του Μάλεμε, των Μεσκλών, της Ν. Κυδωνίας, της Σούδας, του Ταυρωνίτη και της Χώρας Σφακίων τα οποία εξυπηρετούν ελαφρά περιστατικά και εξωτερικά ιατρεία.

- Η πόλη των Χανίων έχει γραφεία ΙΚΑ και ΟΑΕΕ (ΤΕΒΕ)

Γενικά γίνεται προσπάθεια βελτίωσης της Πρωτοβάθμιας Περίθαλψης, με οργανωτική και λειτουργική αναδιάρθρωση των δομών και Υπηρεσιών Υγείας του Δημοσίου Τομέα στο Ν. Χανίων με προτάσεις για τη Λειτουργία δύο αστικών Κέντρων Υγείας στην πόλη και την ευρύτερη τουριστική περιοχή των Χανίων, τη δημιουργία δύο νέων Κέντρων Υγείας στην επαρχία, σύσταση σε κάθε Καποδιστριακό Δήμο του Νομού Ιατρείου 24ωρης ετοιμότητας.

Στο πλαίσιο της κοινωνικής πρόνοιας, υπάρχουν προτάσεις που αφορούν τη βελτίωση εγκαταστάσεων Ιδρυμάτων και την παροχή υπηρεσιών στα Άτομα με Αναπηρία (ΑΜΕΑ) και υποβάλλονται από τους αρμόδιους φορείς: Σωματείο ΑΜΕΑ, Θεραπευτήριο Χρονίων Παθήσεων, Κέντρο Αποκατάστασης παιδιών και νέων Κρήτης και τη Δ/ση Κοινωνικής Πρόνοιας της Ν.Α. Χανίων (Ιστολόγος, 2006).

2.8.4 Υποδομές ύδρευσης

Η Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Χανίων (Δ.Ε.Υ.Α.Χ.) είναι μια από τις πρώτες επιχειρήσεις, που συστήθηκαν, και είναι Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου, με κοινωφελή - μη κερδοσκοπικό - χαρακτήρα, που σκοπό έχει «τη μελέτη, κατασκευή, συντήρηση, εκμετάλλευση, διοίκηση και λειτουργία των δικτύων ύδρευσης και αποχέτευσης, ακαθάρτων και ομβρίων, καθώς και μονάδων επεξεργασίας υγρών αποβλήτων της περιοχής Χανίων» (ΔΕΥΑΧ, 2016). Το 2003 η Ελλάδα εναρμονίστηκε με τις βασικές διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ. για τη διαχείριση των υδατικών πόρων (ΔΥΠ) στο πλαίσιο της διαχείρισης των υδάτινων πόρων.

Στο νομό Χανίων τη διαχείριση και την εκμετάλλευση των υδάτινων πόρων, την έχει ο Οργανισμός Ανάπτυξης Δυτικής Κρήτης (ΟΑΔΥΚ) ο οποίος συγχωνεύτηκε με τον Οργανισμό Αναπτύξεως Ανατολικής Κρήτης (ΟΑΝΑΚ) με τη σύσταση νέας εταιρείας με την επωνυμία “Οργανισμός Ανάπτυξης Κρήτης ΑΕ” (ΟΑΚΑΕ), για την αξιοποίηση του υδατικού δυναμικού με τελικό στόχο την κάλυψη των αναγκών σε νερό (ύδρευση-άρδευση) της περιοχής (Ιστολόγος, 2006).

2.8.5 Υποδομές αποχέτευσης

Υπάρχουν υποδομές συλλογής, μεταφοράς, επεξεργασίας και διάθεσης λυμάτων και υγρών αποβλήτων στις παράκτιες περιοχές, στο πλαίσιο του χωροταξικού και περιβαλλοντικού σχεδιασμού και διαχείρισης για τη διασφάλιση της υγείας των κατοίκων και των τουριστών, την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος και των υδατικών πόρων, αρμόδια είναι η Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης Αποχέτευσης Χανίων (Δ.Ε.Υ.Α.Χ.).

2.8.6 Διαχείριση στερεών αποβλήτων

Στη Π.Ε. Χανίων βρίσκεται η χωματερή του Κουρουπητού αποτελούσε για χρόνια μία από τις χειρότερες χωματερές στην Ελλάδα με τεράστια παραγωγή τοξικών αποβλήτων, η οποία έθετε σε κίνδυνο την ποιότητα του περιβάλλοντος και αποτελούσε άμεσο κίνδυνο για την δημόσια υγεία των ανθρώπων αλλά και των ζωντανών οργανισμών.

Αποτέλεσμα του φαινομένου ήταν η επιβολή προστίμου από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η έντονη διαμαρτυρία των κατοίκων της περιοχής. Προκειμένου να μπορέσει να «αναπνεύσει» ξανά ο Νομός, πραγματοποιήθηκε πλήρης αποκατάσταση της περιοχής, με φύτευση λουλουδιών και δέντρων και αξιοποίηση της παραλίας της περιοχής προκειμένου να αποτελέσει τόπο τουριστικής έλξης (koolnews, 2013).

Μετά το κλείσιμο της συγκεκριμένης χωματερής και με την εφαρμογή του Ν. 2853, στην Π.Ε Χανίων δημιουργήθηκε μονάδα διαλογής, κομποστοποίησης και μονάδα συμπίεσης, δεματοποίησης και προσωρινής αποθήκευσης απορριμμάτων στο Δήμο Ακρωτηρίου που δημοσιεύτηκε από το ΦΕΚ 152Α 730.6.2000. Για την κάλυψη των μελλοντικών αναγκών έχει ήδη εγκριθεί η δημιουργία ενός νέου χώρου υγειονομικής ταφής απορριμμάτων σε έκταση 68.706,98τμ, νότια των υφιστάμενων εγκαταστάσεων ΧΥΤΑ ώστε να μπορέσει να δέχεται μεγαλύτερο όγκο απορριμμάτων (iNewsgr.com, 2010).

2.8.7 Αθλητικές υποδομές

Η Περιφερειακή Ενότητα Χανίων προσφέρεται για την ανάπτυξη ορεινών και θαλασσίων αθλημάτων καθώς συνδυάζει το ορεινό τοπίο με τη θάλασσα. Στα Χανιά υπάρχει καλή αθλητική υποδομή με αρκετά δημοτικά γήπεδα ποδοσφαίρου, αντισφαίρισης και αθλοπαιδιών, δημοτικά αθλητικά κέντρα, αθλητικές εγκαταστάσεις “Beach Volley”, κλειστά γυμναστήρια και κολυμβητήρια, ποδηλατοδρόμιο και σχολή καταδύσεων. Υπάρχει, επίσης, το Εθνικό Στάδιο Χανίων, το Εθνικό Ναυταθλητικό Κέντρο Χανίων, ο Δημοτικός Αθλητικός Οργανισμός Χανίων (ΔΑΟΧ), ο Ναυτικός Όμιλος Χανίων (ναυταθλητικοί όμιλοι με δραστηριότητες στην ιστιοπλοΐα και κωπηλασία) και ο Ελληνικός Ορειβατικός Σύλλογος Χανίων (Νέα Τηλεόραση Κρήτης, 2014). Το Εθνικό Ναυταθλητικό Κέντρο Χανίων με τρεις πισίνες, καλύπτει τις ανάγκες όλου της Π.Ε. Χανίων. Το 2004, το Ε.Ν.Κ.Χ. είχε επιλεγεί για την προετοιμασία ομάδων που έλαβαν μέρος στους Ολυμπιακούς Αγώνες (Δήμος Χανίων, 2014).

2.8.8 Υποδομές σε δημόσιες υπηρεσίες (Σώματα Ασφαλείας)

Στην Π.Ε. Χανίων υπάρχουν οι παρακάτω υπηρεσίες με τις ανάλογες υποδομές για εξυπηρέτηση των αντίστοιχων αναγκών.

➤ Λιμενικό σώμα

Αλλαγές στη δομή του Λιμενικού Σώματος στην Κρήτη επιφέρει ο νέος χάρτης των κατά τόπους λιμεναρχείων και στις τέσσερις Περιφερειακές Ενότητες του νησιού. Στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, το Κεντρικό Λιμεναρχείο Χανίων θα μεταφερθεί στη Σούδα από το ενετικό λιμάνι Χανίων που είναι έως σήμερα, στο οποίο υπάγονται: το Α' Λιμενικό Τμήμα Παλαιού Λιμένα Χανίων, ο Λιμενικός Σταθμός Καστελίου Κισσάμου, Παλαιόχωρας Σελίνου, Χώρας Σφακίων και καταργείται ο Λιμενικός Σταθμός Γεωργιούπολης (FlashNews.gr, 2014)

➤ Πυροσβεστικό σώμα

Ο Πυροσβεστικός Σταθμός του Δήμου Χανίων βρίσκεται στη περιοχή του Άγιου Μαθαίου σε ύψωμα πάνω από το δασός της περιοχής. Οι δευτερεύοντες σταθμοί είναι (Δήμος Χανίων, 2014):

- Πυροσβεστική Υπηρεσία (Διοίκηση Πυροσβεστικών Υπηρεσιών Χανίων
- 1^{ος} Πυροσβεστικός Σταθμός Χανίων
- 2^{ος} Πυροσβεστικός Σταθμός Π/Α Σούσας
- Πυροσβεστικό Κλιμάκιο Καμπάνου
- Πυροσβεστικό Κλιμάκιο Βρυσσών
- Πυροσβεστικό Κλιμάκιο Λάκκων
- Πυροσβεστικό Κλιμάκιο Κανδάνου
- Πυροσβεστική Υπηρεσία Κισσάμου

➤ Αστυνομικό σώμα

Από αστυνομικές υποδομές στο νομό υπάρχει η Γενική Αστυνομική Διεύθυνση Περιφέρειας Κρήτης στα οποία υπάγονται τα (vrisko.gr, 2016): Αστυνομικό Τμήμα Νέας Κυδωνίας, Αλικιάνου, [Κάντανου](#), [Σούδας](#), [Γαύδου](#), Αερολιμένα Χανίων, η [Ένωση Αστυνομικών Ελληνικής Αστυνομίας Χανίων](#) και η Λέσχη Αστυνομίας Χανίων

2.8.9 Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (Α.Π.Ε.)

Τα Χανιά, όπως και όλη η Κρήτη, είναι ηλεκτρικά κορεσμένα και τα Θερμικά Εργοστάσια Παραγωγής Ενέργειας (πετρελαίου) καλύπτουν την ενεργειακή ζήτηση. Ωστόσο αν και το δυναμικό σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ήλιος, αέρας, θάλασσα), είναι υψηλό, το πεδίο για τις ΑΠΕ μπορεί να ανοίξει, μόνο εφόσον αυξηθεί η ζήτηση. Και αυτό, στην περίπτωση της Κρήτης, μπορεί να γίνει μόνο εάν η ΔΕΗ συνδεθεί με το ηπειρωτικό της δίκτυο.

Οι ΑΠΕ μπορούν να λειτουργήσουν συμπληρωματικά στο ηλεκτρικό σύστημα κορμού με τους θερμικούς σταθμούς παραγωγής. Το ενδιαφέρον αφορά προς το παρόν σχεδόν αποκλειστικά τα αιολικά πάρκα, αλλά επεκτείνεται σταδιακά και σε άλλες τεχνολογίες ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ (φωτοβολταϊκά, βιομάζα, υβριδικά κ.λ.π). Η παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ), είναι οικονομικά συμφέρουσες γι' αυτούς που θα τις αναλάβουν, για τη ΔΕΗ που θα διανέμει το παραγόμενο ηλεκτρικό ρεύμα αλλά και για τους ΟΤΑ που έχουν να λαμβάνουν μέρος από τα έσοδα των σταθμών.

Στο νομό Χανίων έχουν εκδηλώσει ενδιαφέρον για κατασκευή έργων ηλεκτροπαραγωγής, που έχουν τη θετική γνώμη της Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας (ΡΑΕ) και έχουν κινήσει τις διαδικασίες δανειοδότησης τους εταιρείες για κατασκευή αιολικών πάρκων στις περιοχές:

- Στον Πλάτανο του Δήμου Κισσάμου
- Στο Ακρωτήριο Σπάθα του Δήμου Κολυμβαρίου
- Στη θέση Βατάλιο Πρασέ του Δήμου Μουσούρων
- Στη θέση Λουτράκι του Δήμου Πλατανιά

Η Ρυθμιστικής Αρχής Ενέργειας αναφέρει ότι για να εκδοθεί άδεια παραγωγής απαιτείται η μετατροπή της κοινοπραξίας σε εταιρικό σχήμα του εμπορικού δικαίου. Είναι ήδη εγκατεστημένα Φ/Β πάρκα στις περιοχές:

- Κοντόπουλα Κεραμιών
- Βάμος
- Μελιδόνι Μυλοποτάμου
- Ακρωτήριο
- Τοπόλια Κισσάμου
- Λουτράκι Πλατανιά
- Χώρα Σφακίων
- Μαλάξα

- Πολεμάρχι Πλατανιά
- Δήμος Χανίων
- Οικισμός Όαση Βαρυπέτρου
- Πύργος Κισσάμου
- Δήμος Χανίων
- Κάτω Γεράνι Πλατανιά
- Καστέλι Κισσάμου

Με το δίκτυο της ΔΕΗ συνδέθηκαν τα φωτοβολταϊκά πάρκα στην περιοχή Βάμος, Πολεμαρχι, Χωρας Σφακιων, Τοπόλια Κισσάμου, Λουτράκι Πλατανιά Η πλειοψηφία των έργων έχει χρηματοδοτηθεί έως και σε ποσοστό 100% από τη Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων. Στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού προγράμματος Κρήτης και Νήσων Αιγαίου η Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Χανίων στο πλαίσιο προώθησης έργων υποδομών και περιβάλλοντος Ν.Χανίων (ΕΣΠΑ 2007-2013), έχει προγραμματίσει για υλοποίηση σειρά σχετικών έργων για εκμετάλλευση των ΑΠΕ-εξοικονόμηση και ορθολογική χρήση της ενέργειας (issuu, 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Ανάλυση των στοιχείων που συγκροτούν τη δυναμική της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας

Έχοντας ολοκληρώσει τη μελέτη της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας και προκειμένου να διατυπωθούν οι αναπτυξιακές προτάσεις, θα γίνει μια ανάλυση των στοιχείων που προκύπτουν από τις αποδόσεις. Με τον τρόπο αυτό θα αναδειχθούν οι δυνάμεις, τα προβλήματα, οι προοπτικές και οι περιορισμοί, που στη συνέχεια θα αξιοποιηθούν προκειμένου να διαμορφωθούν τα τρία εναλλακτικά σενάρια Ανάπτυξης της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων. Η ανάλυση των ακολούθων πινάκων βρίσκεται στο Παράστημα II.

3.1 Ανάλυση Στοιχείων Φυσικής Πραγματικότητας

Από τη μελέτη των αποδόσεων της φυσικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων προέκυψαν τα εξής συμπεράσματα:

Πίνακας 3.1

Πίνακας ανάλυσης της φυσικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

ΦΥΣΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ			
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	Ασαφές νομικό πλαίσιο προστασίας Πιέσεις στις προστατευόμενες περιοχές λόγω τουρισμού Αλλοίωση του είδους 'κρι-κρι' λόγω διασταυρώσεων Υδρόλυση χημικών όπλων Συρίας Καταπάτηση δημοσίων εκτάσεων Συγκρούσεις χρήσεων γης	Πολλές περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους – Natura Μνημεία της φύσης Καταφύγια άγριας ζωής Μοναδική βιοποικιλότητα (χλωρίδα και πανίδα) Βότανα Ιδιαίτερα τοπία (φαράγγια) Κλίμα – προσπίπτουσα ακτινοβολία	ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ	Έντονα ορεινό ανάγλυφο Κατακερματισμός γης λόγω της ύπαρξης φαραγγιών, ιδιαίτερα στα νότια του νομού Κίνδυνος ξηρασιών λόγω έντονης αξομείωσης της ροής των ποταμών Έντονη σεισμικότητα	Ανάγλυφο που ευνοεί την κατασκευή μικρών υδροηλεκτρικών φραγμάτων	ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.2 Ανάλυση Στοιχείων Πολιτισμικής Πραγματικότητας

Πίνακας 3.2

Πίνακας ανάλυσης της πολιτισμικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ			
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	Έθιμα, παραδόσεις (βεντέτα, ζωκλοπές, σπλοκατοχή) Αλλοίωση της παραδοσιακής φυσιολογίας της Κρητικής διατροφής	Κρητική - Μεσογειακή Διατροφή Πλήθος μουσείων Πλήθος αρχαιολογικών χώρων Κτηριακό απόθεμα Αξιοποίηση αρχιτεκτονικής κληρονομιάς - ΚΑΜ 6 παραδοσιακοί οικισμοί Διατήρηση πολιτισμικών χαρακτηριστικών απομονωμένων κοινωνιών Παραδοσιακές μέθοδοι παραγωγής-επεξεργασίας	ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ		Σύνδεση Κρήτης με κέντρα ΝΑ Μεσογείου Ενιαίος φορέας διαχείρισης μουσείων Κάρτα μουσείων Ενίσχυση Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων	ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3.3 Ανάλυση Στοιχείων Πρωτογενή και Δευτερογενή Τομέα

Πίνακας 3.3

Πίνακας ανάλυσης της οικονομικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων (Πρωτογενής και Δευτερογενής Τομέας)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ – ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ & ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ			
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	<p>Έλλειψη σιτηρών Συγκρούσεις χρήσεων γης Ανεξέλεγκτη βόσκηση Ανταγωνισμός για τη γη – σύνδεση με κοινωνικά προβλήματα (π.χ. βεντέτα) Ζωοκλοπές</p>	<p>Καλλιέργειες μικρής κλίμακας Εναλλακτικές καλλιέργειες και εξωτικά είδη Μεγάλη παραγωγή ελαιολάδου και ελιάς Τυποποίηση προϊόντων Προϊόντα ΠΟΠ και ΠΓΕ Κρητικές ποικιλίες κρασιού Βιοτεχνία ρουχισμού</p>	ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ	<p>Κατακερματισμός καλλιεργήσιμης γης λόγω αναγλύφου Περιορισμός στα παραγόμενα είδη λόγω μεγέθους κλήρου και γεωμορφολογίας</p>	<p>Ενίσχυση τυποποίησης προϊόντων Εκσυγχρονισμός αλιευτικού στόλου</p>	ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.4 Ανάλυση Στοιχείων Τριτογενούς Τομέα

Πίνακας 3.4

Πίνακας ανάλυσης της οικονομικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων (Τριτογενής Τομέας)

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ – ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ			
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	<p>Τουριστική μονοκαλλιέργεια Πακέτα all-inclusive (ενίσχυση μαζικού τουρισμού, λιγότερα έσοδα για την τοπική οικονομία) Έντονη εποχικότητα τουριστικής δραστηριότητας Κακή ποιότητα τουρισμού</p>	<p>Οικο-/Αγροτουρισμός Πολιτισμικός τουρισμός Οινοτουρισμός – Γαστρονομικός τουρισμός Αθλητικός τουρισμός Συνεδριακός τουρισμός Μονοπάτι Ε4 ΤΕΙ Τουρισμού Δυναμικό Εμπόριο Εξαγωγές προς αραβικό κόσμο Τράπεζα Χανίων</p>	ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ	<p>Εξαρτήσεις από μεγάλους tour operators</p>	<p>Τουρισμός συνταξιούχων Δυνατότητες ψηφιακής σύγκλισης και αναβάθμισης των τουριστικών υπηρεσιών – Πολυτεχνείο Κρήτης Αυτοχρηματοδότηση</p>	ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

3.5 Ανάλυση Στοιχείων Κοινωνικής Πραγματικότητας

Πίνακας 3.5

Πίνακας ανάλυσης της κοινωνικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

ΚΟΙΝΩΝΙΑ			
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	Εποχική ανεργία (λόγω εποχικότητας του τουρισμού) Ασαφές νομικό πλαίσιο για συνεταιρισμούς	Τάσης βελτίωσης του μορφωτικού επιπέδου Πλήθος δομών κοινωνικής μέριμνας Αξιόλογη δραστηριοποίηση συλλογικοτήτων Εθελοντισμός, ιδιαίτερα στον τομέα έρευνας και διάσωσης	ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ	Εποχική αυξομείωση πληθυσμού	Οργάνωση της εθελοντικής δράσης Ενίσχυση της διαφαινόμενης κοινωνικής αλληλεγγύης Αδελφοποίηση με άλλες πόλεις	ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

3.6 Ανάλυση Στοιχείων Τεχνολογικής Πραγματικότητας

Πίνακας 3.6
Πίνακας ανάλυσης της τεχνολογικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ/ΥΠΟΔΟΜΕΣ			
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ	<p>Ανεπαρκείς υποδομές υγείας και εκπαίδευσης</p> <p>Περιορισμένη προσβασιμότητα τους χειμερινούς μήνες</p> <p>Προβλήματα στην ποιότητα νερού λόγω παλαιότητας του δικτύου ύδρευσης</p> <p>Κακή ποιότητα οδικού δικτύου (οδική ασφάλεια, μεταφορά παραγωγής)</p> <p>Περιορισμένες δυνατότητες Κρατικού Αερολιμένα Χανίων</p> <p>Ερήμωση οικισμών</p>	ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	
ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ	<p>Βάση της Σούδας</p>	<p>Πολυτεχνείο Κρήτης</p> <p>Ερευνητικό Κέντρο ΧΥΤΥ</p> <p>Αξιοποίηση βιομάζας</p> <p>ΕΣΠΑ (εκπαίδευση και υγεία, οδικές μεταφορές</p> <p>Γεωτρήσεις και μικρά φράγματα</p> <p>Ακτοπλοϊκή σύνδεση με νησιά Αιγαίου</p> <p>Αγωγός αερίου και σύνδεση ηλ.δικτύου με Αν. Μεσόγειο και ηπειρωτική χώρα</p> <p>Πιθανά αποθέματα φυσικού αερίου</p> <p>Βάση υδροπλάνων</p> <p>Κατασκευή ΒΟΑΚ</p>	ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Διατύπωση και τεκμηρίωση εναλλακτικώνσεναρίων ανάπτυξης της Περιφερειακής ενότητας Χανίων

Η καταγραφή της υφιστάμενης φυσικής και της κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων απέδωσε τα προβλήματα, τους περιορισμούς, καθώς και τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες που παρουσιάζει η εξεταζόμενη περιοχή.

πλούσια πολιτισμική κουλτούρα της περιοχής, η τοπογραφία, η γεωγραφική της θέση, η άγρια και ιδιαίτερη ομορφιά της, οι πλουτοπαραγωγικές φυσικές πηγές και το κλίμα της, συνέβαλαν σημαντικά στη διαμόρφωση της οικονομικής της ταυτότητας. Η αξιοποίηση της πληθώρας των πρώτων υλών του τόπου επέφερε σημαντική ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και της μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων. Η περιοχή των Χανίων είναι γνωστή για το ελαιόλαδο, τη γραβιέρα, τον οίνο και τα αποστάγματα (ρακή, τσικουδιά κτλ.) που παράγει, όπως επίσης και για μια σειρά τοπικών προϊόντων στα οποία βασίζεται η παραδοσιακή κρητική διατροφή. Μεγάλη οικονομική ακμή επήλθε και με την εκτεταμένη τουριστική κίνηση κατά τους θερινούς μήνες, η οποία έχει επιδράσει τόσο θετικά όσο και αρνητικά στην ανάπτυξη. Η εξέλιξη της περιβαλλοντικής επιστήμης συνετέλεσε στο να μελετηθεί ο απaráμιλλος φυσικός πλούτος, να εκτιμηθούν νέες περιοχές προστασίας, να ανακαλυφθούν τα σπάνια είδη πτηνών, θηλαστικών και φυτών και να αναγνωριστεί διεθνώς η περιοχή ως ένας τόπος μοναδικής ομορφιάς και εξαιρετικού φυσιολατρικού ενδιαφέροντος. Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η πολιτιστική της κληρονομιά, που αν κι έχει υποστεί έντονες πιέσεις από τις ιστορικές εξελίξεις έχει μείνει αναλλοίωτη στο χρόνο και αναβιώνει μέσα από τα ήθη και έθιμα που διατηρήθηκαν επί αιώνες. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι παρά τις τεχνολογικές εξελίξεις, οι νέοι του τόπου επιθυμούν και επιδιώκουν τη διατήρηση του παραδοσιακού στοιχείου.

Τα εναλλακτικά σενάρια της παρούσας μελέτης επιδιώκουν την ανάπτυξη του τόπου, μέσα από διαφορετικές οπτικές, και τρόπους προσέγγισης, εστιάζοντας στους άξονες της ανάπτυξης του πρωτογενούς και δευτερογενούς τομέα, στην ανασυγκρότηση του μοντέλου τουριστικής ανάπτυξης, την ενίσχυση της απασχόλησης, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, την ανάπτυξη και χρήση εναλλακτικών μορφών ενέργειας και την προστασία του περιβάλλοντος.

Τα σενάρια δομήθηκαν με βάση τους παραπάνω άξονες, με καθοριστικό παράγοντα διαφοροποίησης τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να αξιοποιηθούν τα τρία ιδιαίτερα στοιχεία και δυνατότητες του τόπου όπως η κρητική διατροφή και η τεχνολογική εξέλιξη και έρευνα.

Το πρώτο σενάριο επιδιώκει την αναγνώριση των Χανίων ως κέντρου μεσογειακής διατροφής και την ανάδειξη της παραδοσιακής κρητικής κουλτούρας. Η κρητική διατροφή - ως πεμπουσία της μεσογειακής - είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με τον πολιτισμό, τα ήθη και τα έθιμα της περιοχής καθώς επίσης και με τους κοινωνικούς θεσμούς όπως η οικογένεια, οι φιλικοί δεσμοί, η φιλοξενία. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται η προώθηση θεματικών μορφών τουρισμού, καταρρίπτοντας το μέχρι σήμερα υιοθετημένο μοντέλο μαζικού τύπου, η ανάδειξη των τοπικών παραγόμενων προϊόντων σε τοπική, εθνική και διεθνή κλίμακα, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και η προστασία του περιβάλλοντος.

Το δεύτερο σενάριο θέτει ως στόχο την επίλυση ενός εκ των μεγαλύτερων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι περιοχές της ενδοχώρας και ιδίως οι ορεινές και αποκομμένες εξ αυτών, δηλαδή τη μετανάστευση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού προς τα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας προς αναζήτηση επαγγελματικής αποκατάστασης και καλύτερης ποιότητας ζωής. Αποσκοπεί, λοιπόν, στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων μέσα από την υλοποίηση βασικών υποδομών, την αλλαγή του υφιστάμενου μοντέλου τουρισμού, την ανάδειξη του ιδιαίτερου περιβαλλοντικού πλούτου και την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών ενέργειας.

Στο τρίτο σενάριο ιδιαίτερος ρόλος αποδίδεται στους ερευνητικούς και εκπαιδευτικούς φορείς της Π.Ε., οι οποίοι έχουν αναπτύξει σε σημαντικό βαθμό την έρευνα και έχουν συνεισφέρει στην προώθηση της τεχνολογίας στην περιοχή. Στο σενάριο αυτό επιδιώκεται ουσιαστικά η ανάδειξη της σύγχρονης τεχνολογικής εξέλιξης, η οποία διαφέρει από τις τεχνολογικές αστοχίες υπερκαταναλωτικών υπερβολών του περασμένου 20ου αιώνα, και η ανίχνευση των τρόπων με τους οποίους αυτή μπορεί να συνδεθεί με την ανάπτυξη των παραγωγικών τομέων, την προστασία του περιβάλλοντος, τη χρήση ήπιων μορφών ενέργειας και τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων.

Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειωθεί ότι η κρίνεται πως απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη της ανάπτυξης μέσω των συγκεκριμένων σεναρίων, αποτελεί η βελτίωση του οδικού δικτύου, η βελτίωση των υποδομών ύδρευσης και η ολοκλήρωση του Εθνικού Κτηματολογίου. Πρόκειται για τρία μέτρα που πρέπει να εφαρμοστούν ανεξαρτήτως του σεναρίου που θα αξιολογηθεί ως βέλτιστο.

4.1 Πρώτο Εναλλακτικό Σενάριο Ανάπτυξης: Ανάδειξη της Κρητικής Διατροφής και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Ενίσχυση του Πρωτογενούς Τομέα

Το πρώτο εναλλακτικό σενάριο Ανάπτυξης εδράζεται σε ένα από τα καθοριστικότερα για την ταυτότητα του τόπου στοιχεία, την κρητική διατροφή. Πρόκειται για ένα πολιτισμικό χαρακτηριστικό, το οποίο συνδέεται άμεσα και με τις υπόλοιπες εκφάνσεις του πολιτισμού, την οικονομία και την παραγωγή, τη δράση των συλλογικοτήτων στην περιοχή και την ήπια αξιοποίηση των φυσικών διαθεσίμων.

Το προτεινόμενο σενάριο χωρίζεται σε τρεις άξονες: την ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα, την ανάδειξη της κρητικής φιλοξενίας και την αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Τα μέτρα που προτείνονται εστιάζουν σε χαμηλού – κατά το δυνατόν - κόστους παρεμβάσεις με δυνατότητες άμεσης εφαρμογής. Για τον λόγο αυτό, πλην των δύο μέτρων γενικής εφαρμογής (οδικό δίκτυο, δίκτυο ύδρευσης), δεν προτείνονται σημαντικές παρεμβάσεις όσον αφορά τις υποδομές. Έμφαση δίδεται στον πρωτογενή τομέα, καθώς αποτελεί τη μοναδική στέρεα οικονομική βάση για τον τόπο. Εκτός από τον πρωτογενή τομέα, διατυπώνονται προτάσεις που αφορούν άμεσα την αναμόρφωση του τουρισμού, την κοινωνική ανάπτυξη και ασφαλώς την ανάπτυξη και ανάδειξη του πολιτισμού.

Τέλος, σημειώνεται ότι η εφαρμογή των προτεινόμενων μέτρων για την ήπια ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα και του εναλλακτικού τουρισμού, σε συνδυασμό με την ολοκλήρωση του κτηματολογίου (μέτρο γενικής εφαρμογής), παρέχει ένα πλήρες πλαίσιο αξιοποίησης του περιβάλλοντος, ενώ ταυτόχρονα διασφαλίζει και την προστασία του. Αυτή επιτυγχάνεται μέσα από την αντιμετώπιση της εγκατάλειψης της γης, την επιστροφή στην παραγωγική δραστηριότητα με ορθές γεωργικές πρακτικές, τον περιορισμό των συγκρούσεων χρήσεων γης και τον συνολικό επανακαθορισμό της σχέσης ανθρώπου και φύσης. Ακολουθούν τα προτεινόμενα μέτρα κι οι δράσεις υλοποίησής τους.

Άξονας 1^{ος}: Ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα

Μέτρο 1: Διαφύλαξη κρητικών ποικιλιών φυτών και γηγενών φυλών ζώων

- Διεξαγωγή εφαρμοσμένης αγροτικής έρευνας για τη βελτίωση της απόδοσης και της συντήρησης των ντόπιων ποικιλιών σπόρων, ώστε να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες της αγοράς. Αντίστοιχα, βελτίωση των ντόπιων φυλών ζώων για περιορισμό του μικροβιακού φορτίου στο γάλα και καλύτερη ποιότητα κρέατος.

- Συλλογική δράση όσων προχωρήσουν στην καλλιέργεια ντόπιων ποικιλιών και εκτροφή ντόπιων φυλών ζώων για περισσότερες δυνατότητες ενημέρωσης του κοινού, αλλά και καλύτερη πρόσβαση στην τοπική και εγχώρια αγορά.

Μέτρο 2: Έμφαση στην ποιοτική παραγωγή και επωνυμοποίηση των προϊόντων

- Στο βαθμό που εφαρμόζονται μέθοδοι συμβατικής γεωργίας, τήρηση της ευρωπαϊκής νομοθεσίας για την φυτοπροστασία.
- Τήρηση των σχετικών προδιαγραφών διαχείρισης ώστε να μπορούν τα εξαγωγίμα προϊόντα να πιστοποιηθούν σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα ποιότητας.
- Παραγωγή προϊόντων βιολογικής καλλιέργειας στο βαθμό που θα διασφαλίζεται η επάρκεια των τροφίμων και δεν θα καθίσταται το προϊόν είδος πολυτελείας.
- Ιδιαίτερη μέριμνα για τα προϊόντα εκείνα τα οποία παράγονται σε μικρές ποσότητες και απευθύνονται κατ' εξοχήν στην τοπική αγορά.
- Παραγωγή προϊόντων ονομασίας προέλευσης (ΠΟΠ) και γεωγραφικής ένδειξης.

Μέτρο 3: Ενθάρρυνση της χρήσης παραδοσιακών μεθόδων μεταποίησης

- Αξιοποίηση των υφιστάμενων ή δημιουργία νέων συλλογικοτήτων παραγωγών με στόχο την καλύτερη πρόσβαση στην τοπική αγορά.
- Δημιουργία δικτύων εμπορίας των παραδοσιακών τοπικών προϊόντων.
- Ενημέρωση των παραγωγών από φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης σχετικά με τις δυνατότητες και τις μεθόδους προώθησης των προϊόντων τους.
- Αξιοποίηση των χρηματοδοτικών εργαλείων που παρέχει το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης.

Μέτρο 4: Συσκευασία αγροτικών προϊόντων

Η συσκευασία και η πιστοποίηση των αγροτικών προϊόντων ενδείκνυται για τη σωστή και αποτελεσματική προώθηση τους. Με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται η ποιότητά τους, η εύκολη μεταφορά και η αποθήκευση, ενώ αποτρέπονται φαινόμενα νοθείας ή μεταποίησή τους από ξένες ετικέτες (Ιταλία κ.α.). Έτσι, τα κρητικά προϊόντα θα μπορούν να διατίθενται στις εγχώριες και ξένες αγορές και να συμμετέχουν σε διεθνείς εκθέσεις.

Μέτρο 5: Υιοθέτηση σήματος ποιότητας για τα παραγόμενα προϊόντα

Με τη συστηματική χρήση του σήματος ποιότητας, με το οποίο θα πιστοποιούνται προϊόντα της κρητικής γης, θα διαφυλάσσεται και θα προάγεται η ονομασία προέλευσης τους ενώ θα αποκτούν το ειδικό σήμα που κυκλοφορεί ήδη από την «Αγροδιατροφική Σύμπραξη της Περιφέρειας της Κρήτης και φέρει το όνομα «Κρήτη» (Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας, 2014):

Μέτρο 6: Αξιοποίηση των πλούσιων ποικιλιών βοτάνων και αρωματικών φυτών

- Θέσπιση αυστηρότερου νομοθετικού πλαισίου όσον αφορά την εκτροφή ζώων κοντά σε περιοχές καλλιέργειας βοτάνων, και αυστηρότερων όρων για την εκμετάλλευσή τους.
- Ενίσχυση του ρόλου του Εργαστηρίου Υδροπονίας- Αρωματικών Φυτών του Ινστιτούτου Υποτροπικών και Ελιάς Χανίων που ξεκίνησαν πιλοτικά τη βιολογική καλλιέργεια των ενδημικών βοτάνων στον Ομαλό Χανίων.
- Δημιουργία εκπαιδευτικών προγραμμάτων από το Μουσείο Κρητικών Βοτάνων στο Κολυμβάρι ώστε να αναγνωρίζονται, να προστατεύονται και να μπορούν να καλλιεργηθούν από τον ντόπιο και μη πληθυσμό.
- Αναγνώριση της σημασίας τους στη θεραπεία, μέσω της δημιουργίας ερευνητικών προγραμμάτων που στόχο θα έχουν τη χρήση τους για την παρασκευή φαρμάκων.
- Δημιουργία περιηγητικού τουρισμού με αντικείμενο τα Κρητικά βότανα.

Μέτρο 7: Εκπαίδευση αγροτών για αρμονική ένταξη της παραγωγικής δραστηριότητας στο φυσικό περιβάλλον

Προτείνεται η ίδρυση Γεωργικής Σχολής λυκειακού – με μεικτό πρόγραμμα σπουδών - και μεταλυκειακού επιπέδου. Ακόμα, προτείνεται η δημιουργία Εκπαιδευτικού Αγροκτήματος για την εξοικείωση των νέων και την επιμόρφωση των παλαιών αγροτών.

Μέτρο 8: Ενίσχυση γυναικείας επιχειρηματικότητας και δράσης των συνεταιρισμών

- Προτείνεται η αξιοποίηση των αντίστοιχων προγραμμάτων χρηματοδότησης της γυναικείας επιχειρηματικότητας.

- Προβλέπεται η δημιουργία πλατφόρμας σύνδεσης των Συνεταιρισμών αυτών στα πλαίσια του Συνδέσμου Ελληνίδων Γυναικών Επιχειρηματιών (Σ.Ε.Γ.Ε.) με συμβουλευτική δομή και η δημιουργία των συνθηκών ίσης πρόσβασης σε start-up επιχειρήσεις.
- Επέκταση του δικτύου δημοτικών βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών, ώστε να μην περιορίζονται η δραστηριότητες των νέων μητέρων.

Άξονας 2^{ος}: Ανάδειξη της κρητικής φιλοξενίας

Μέτρο 1: Επέκταση του τοπικού συμφώνου ποιότητας στις υπηρεσίες φιλοξενίας

Ήδη η Περιφέρεια Κρήτης έχει συστήσει μια αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία με την επωνυμία «Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας» για την πιστοποίηση χώρων εστίασης με σχετικά αυστηρές προδιαγραφές (π.χ. αποκλειστική χρήση κρητικού ελαιολάδου, κηπευτικών, αιγοπρόβειου κρέατος, γαλακτοκομικών κτλ.). Προτείνεται, λοιπόν, η επέκτασή του και στις υπηρεσίες φιλοξενίας. Σκοπός είναι η ενθάρρυνση – πάντοτε μέσω του θεσμού της πιστοποίησης - της προσφοράς κρητικού πρωινού ή και άλλων γευμάτων από τα καταλύματα της περιοχής. Με τον τρόπο αυτό, οι επισκέπτες θα γνωρίσουν την κρητική φιλοξενία, αλλά και τα τοπικά προϊόντα.

Μέτρο 2: Προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού με κέντρο τον γαστρονομικό τουρισμό

Ομοίως και τα επισκέψιμα οινοποιεία:

- Προώθηση διοργάνωσης σεμιναρίων Κρητικής Κουζίνας και εκδηλώσεων γευσιγνωσίας και οινογνωσίας.
- Μαγειρικές επιδείξεις από το τοπικό ανθρώπινο δυναμικό και διοργάνωση ξεναγήσεων για τη γνωριμία με τα τοπικά προϊόντα και τις παραδοσιακές μεθόδους παρασκευής τους.
- Αξιοποίηση της γεωγραφικής θέσης της Περιφερειακής Ενότητας ώστε να διοργανώνονται ημερίδες με τη συμμετοχή χωρών της Ανατολικής Μεσογείου.
- Συστηματική προσπάθεια επικοινωνίας και συνεργασίας φορέων και επιχειρηματιών στη λογική της ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης, ανταλλαγής τεχνογνωσίας που θα οδηγήσει στη δημιουργία γαστρονομικών πακέτων και υποδομών γαστρονομικού τουρισμού.

Μέτρο 3: Αξιοποίηση, συντήρηση, αποκατάσταση, αποτύπωση κτηριακού αποθέματος

- Για τη συστηματική αποτύπωση των κτηρίων, ενίσχυση του ρόλου του Κέντρου Μεσογειακής Αρχιτεκτονικής και της Αρχιτεκτονικής Σχολής των Χανίων.
- Όσα κτίρια δεν προορίζονται για κοινωνική κατοικία, αγροτουριστικά καταλύματα κτλ. θα μπορούν να αποτελούν τις έδρες των Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών για τη διαλογή/ επεξεργασία των εκάστοτε προϊόντων.

Μέτρο 4: Καθορισμός προδιαγραφών αγροτουριστικών καταλυμάτων

Δημιουργία αρχείου με τα παραδοσιακά πρότυπα οικοδόμησης και αυστηρό νομοθετικό πλαίσιο για την έγκριση αδειών. Κατά αυτόν τον τρόπο θα προστατευθεί η τοπική ταυτότητα των οικισμών ενώ θα ενισχυθούν παραδοσιακά επαγγέλματα που σχετίζονται με την κατασκευή.

Μέτρο 5: Αξιοποίηση διαδικτυακών δυνατοτήτων

Πολλές διαδικτυακές πλατφόρμες έχουν δημιουργηθεί που φέρνουν σε επαφή ιδιοκτήτες αγροκτημάτων με εθελοντές που επιθυμούν να εργαστούν για ορισμένο χρονικό διάστημα σε οργανικές φάρμες, να γνωρίσουν την αγροτική ζωή και να εξοικειωθούν με τις αντίστοιχες μεθόδους παραγωγής. Ως αντάλλαγμα για την εθελοντική εργασία, τους παρέχεται φιλοξενία και διατροφή.

Δράσεις

- Ενημέρωση των ιδιοκτητών αγροκτημάτων σχετικά με τη δυνατότητα υιοθέτησης ενός αντίστοιχου μοντέλου λειτουργίας της μονάδας τους και παροχή τεχνικής βοήθειας από τους φορείς της Τ.Α.
- Πληροφόρηση σχετικά με τις υπηρεσίες αυτές του κοινού, ιδιαίτερα του ελληνικού, το οποίο δεν είναι εξοικειωμένο με αυτές τις μορφές τουρισμού.
- Διερεύνηση της σκοπιμότητας δημιουργίας εξειδικευμένης διαδικτυακής πλατφόρμας με έμφαση στην Κρητική διατροφή και φιλοξενία, στα πρότυπα των ήδη υφιστάμενων.

Άξονας 3^{ος}: Αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς

Μέτρο 1: Ανάδειξη κρητικής διατροφής

Η ανάδειξη της σημασίας της Κρητικής διατροφής είναι αναγκαία για πολλούς λόγους. Ο πρώτος και κυριότερος είναι ο έλεγχος και ει δυνατόν η αναστροφή της αλλοίωσης που υφίσταται στην ίδια την Κρήτη.

Ο δεύτερος λόγος είναι η εδραίωση της εντός και εκτός ελληνικών συνόρων ως το βέλτιστο παράδειγμα Μεσογειακής διατροφής. Καθώς η επιστημονική κοινότητα έχει προχωρήσει μέσα από έρευνες στη διαπίστωση αυτή, χρειάζεται να γίνει ευρύτερα γνωστή και να περάσει στη συνείδηση του κόσμου. Τέλος, τόσο οι ίδιοι οι κάτοικοι, όσο και οι επισκέπτες των Χανίων πρέπει να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της διατροφής ως στοιχείο πολιτισμού του τόπου και τις διαδρομές μέσω των οποίων συνδέεται με τα υπόλοιπα στοιχεία της περιοχής, όπως η οικονομική δραστηριότητα, το περιβάλλον και η κοινωνία.

Δράσεις:

- Διοργάνωση και διεξαγωγή ενημερωτικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για νέους και εφήβους.
- Δημιουργία προγράμματος Κρητικής διατροφής στα σχολεία της περιοχής.
- Διεξαγωγή ερευνών από τα ΑΕΙ της περιοχής και της Κρήτης γενικότερα σχετικά με το ίδιο το διατροφικό πρότυπο, αλλά και με τους τρόπους με τους οποίους διαπλέκεται με τα υπόλοιπα στοιχεία της Κρητικής ταυτότητας και παράδοσης.
- Διοργάνωση ενημερωτικών εκστρατειών σχετικά με το μοντέλο και τα οφέλη της Κρητικής διατροφής. Ανάδειξή της σημασίας της ως κεντρικό στοιχείο του Κρητικού πολιτισμού.

Μέτρο 2: Περαιτέρω ανάδειξη εθίμων και γιορτών που σχετίζονται με τη γη και την παραγωγή (αγροτικά πανηγύρια)

- Στο πλαίσιο των πανηγυριών θα προωθούνται τα αγνά αγροτικά προϊόντα της κρητικής γης ενώ θα συνοδεύονται από τους παραδοσιακούς κρητικούς ήχους και τα κρητικά εδέσματα.

- Ανάδειξη λαϊκών τελετουργιών στον κύκλο του χρόνου όπως τα έθιμα που σχετίζονται με τη συγκομιδή της ελιάς, την ευλογία των φυτών για τους καρπούς τους, γιορτές των φρούτων, τη γιορτή του καλτσουνιού κτλ

Μέτρο 3: Δημιουργία δικτύου μουσείων κρητικής διατροφής

- Διοργάνωση και διεξαγωγή ημερίδων, εκδηλώσεων και συνεδρίων αφιερωμένων στην Κρητική διατροφή.
- Δημιουργία ειδικών προγραμμάτων ενημέρωσης για παιδιά και εφήβους.
- Διαμόρφωση ενιαίου εισιτηρίου ή με μειωμένη τιμή για τα μουσεία του δικτύου.
- Ενημέρωση των επισκεπτών ενός μουσείου σχετικά με τη λειτουργία των υπολοίπων μέσα από τη διανομή προωθητικού υλικού.

Μέτρο 4: Συνεργασία με τις υπόλοιπες χώρες της λεκάνης της Μεσογείου

- Ερευνητική συνεργασία των Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων.
- Δημιουργία θεσμών όπως ημερίδες και τακτικά συνέδρια για τη Μεσογειακή διατροφή με εναλλασσόμενο σε ετήσια βάση τόπο διεξαγωγής.
- Ανάλυση πρωτοβουλιών από την Τ.Α. των Χανίων για τη δημιουργία δικτύου μεταξύ των πόλεων της Μεσογείου που έχουν αντίστοιχα μεγάλη σημασία ως γαστρονομικές πρωτεύουσες στις χώρες τους.
- Διοργάνωση προγραμμάτων ανταλλαγής μαθητών για την εδραίωση του διαπολιτισμικού διαλόγου.

4.2 Δεύτερο Εναλλακτικό Σενάριο Ανάπτυξης: Διατήρηση και Αύξηση του Μόνιμου Πληθυσμού

Το δεύτερο εναλλακτικό σενάριο Ανάπτυξης αποσκοπεί σαφώς στη διατήρηση ή και την αύξηση του μόνιμου πληθυσμού της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων, ιδιαίτερα δε στην ενδοχώρα και το νότο αυτής. Το σενάριο επιδιώκει τη σφαιρική αντιμετώπιση του ζητήματος με τους τρεις άξονες να απαντούν διαδοχικά στα ερωτήματα:

- Πώς θα συγκρατήσουμε το ανθρώπινο δυναμικό από το να μετακινηθεί στα μεγάλα αστικά κέντρα;

- Πώς θα εξασφαλιστεί ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο για τον πληθυσμό αυτόν;
- Και τέλος, πώς ο πληθυσμός αυτός δε θα επιβαρύνει με την παρουσία του το φυσικό περιβάλλον της περιοχής, αλλά, αντιθέτως, θα ενταχθεί αρμονικά σε αυτό;

Έτσι, στον πρώτο άξονα προτείνονται λύσεις για την εξασφάλιση της απασχόλησης του πληθυσμού, όπως η ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα και η στήριξη της αντίστοιχης αγοράς αγροτικών προϊόντων, η ανασυγκρότηση της τουριστικής δραστηριότητας και η κάλυψη των κενών θέσεων σε υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης, μέτρο που επιδιώκει την αύξηση της απασχόλησης με ταυτόχρονη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου. Στην τελευταία αυτή παράμετρο επικεντρώνει ο δεύτερος άξονας, βάσει του οποίου προτείνονται συγκεκριμένα μέτρα και δράσεις, όπως η στελέχωση των περιφερειακών ιατρείων, η αντιμετώπιση των αρνητικών πρακτικών και η κατασκευή ορισμένων απολύτως αναγκαίων έργων υποδομής. Τέλος, ο τρίτος άξονας προτείνει δράσεις για τη διασφάλιση της προστασίας του περιβάλλοντος, ώστε η δραστηριότητες αυτές του πληθυσμού να εντάσσονται αρμονικά στη φυσική πραγματικότητα.

Άξονας 1^{ος}: Ενίσχυση των παραγωγικών τομέων της οικονομίας, ανάπτυξη των παραγωγικών διαθεσίμων της περιοχής, ενδυνάμωση της τοπικής οικονομίας και ενίσχυση της απασχόλησης

Μέτρο 1: Έμφαση στον πρωτογενή τομέα

- Διοργάνωση ενημερωτικών προγραμμάτων για παιδιά και εφήβους με την ευθύνη της ΤΑ.
- Ευαισθητοποίηση των παιδιών και γνωριμία με τη φύση μέσω δράσεων, όπως η δημιουργία λαχανόκηπων στα σχολεία.
- Δημιουργία επαγγελματικού λυκείου (ΕΠΑΛ), το οποίο να εξειδικεύεται σε έναν από τους παραγωγικούς κλάδους της περιοχής, όπως η ελαιοκομία.
- Δημιουργία εκπαιδευτικών αγροκτημάτων για την πρακτική άσκηση.
- Αξιοποίηση της ανενεργής ή μερικώς ανεκμετάλλευτης γης.

Μέτρο 2: Βελτίωση της διείσδυσης των παραγόμενων προϊόντων στην αγορά

- Διακίνηση των προϊόντων σε τοπικό επίπεδο μέσω μικρών εμπορικών δικτύων, τοπικών αλυσίδων σούπερ μάρκετ και χώρων εστίασης.

- Σύσταση τοπικού συμφώνου ποιότητας για απορρόφηση μεγάλου μέρους της παραγωγής από επιχειρηματίες της περιοχής.
- Εφαρμογή των κανόνων για τη διαχείριση των προϊόντων και την ασφάλεια των τροφίμων για τα προϊόντα που απευθύνονται στην εγχώρια αγορά.
- Στα εξαγωγίμα προϊόντα, όπου οι περιορισμοί είναι αυστηρότεροι, απόλυτος σεβασμός των πιστοποιημένων προτύπων που εφαρμόζονται στην κάθε αγορά (π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση, Ρωσία).
- Ενθάρρυνση της παραγωγής προϊόντων ονομασίας προέλευσης (ΠΟΠ) και προϊόντων γεωγραφικής ένδειξης.

Μέτρο 3: Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

- Συντήρηση και ανάδειξη των μονοπατιών, ιδιαίτερα του ευρωπαϊκού μονοπατιού E4, για την προσέλκυση περιηγητών.
- Αξιοποίηση των μεγάλων ορεινών όγκων στα νοτιοανατολικά της περιοχής, για τη δημιουργία ορειβατικών διαδρομών.
- Δημιουργία καταφυγίων και σταθμών ανεφοδιασμού για τους περιηγητές.
- Διερεύνηση δυνατοτήτων για διεξαγωγή χειμερινών σπορ.

Μέτρο 4: Προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού

- Διασύνδεση τουρισμού και παραγωγικών δραστηριοτήτων μέσω προγραμμάτων αγροτουρισμού και οινοτουρισμού.
- Αξιοποίηση διαδικτυακών πλατφορμών εθελοντισμού.
- Ενίσχυση της δράσης των γυναικείων συλλογικοτήτων και ένταξή τους σε δίκτυα γαστρονομικού τουρισμού, ώστε να περιοριστεί η ανεργία των γυναικών.
- Προγράμματα κατάρτισης με την ευθύνη της Τ.Α.

Μέτρο 5: Καλύτερη στελέχωση δημοσίων υπηρεσιών

- Εντοπισμός και κάλυψη αναγκών σε διδακτικό προσωπικό στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

- Στελέχωση τουλάχιστον των περιφερειακών ιατρείων για πρόσβαση όλων των πολιτών σε υπηρεσίες πρωτοβάθμιας υγείας.
- Ενίσχυση του προσωπικού των δημοτικών βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών.

Άξονας 2^{ος}: Εξασφάλιση ποιότητας ζωής με την εγκατάσταση και ανασυγκρότηση βασικών υποδομών για την εξυπηρέτηση των καθημερινών αναγκών των κατοίκων της περιοχής

Μέτρο 1: Βελτίωση των υπηρεσιών υγείας

- Στελέχωση όλων των υφιστάμενων περιφερειακών ιατρείων με κατάλληλο ιατρικό προσωπικό.
- Δημιουργία νέων κοινοτικών περιφερειακών ιατρείων στα πρότυπα της Ανάβρας, ειδικά στα Σφακιά, τα οποία είναι γεωγραφικά απομονωμένα.

Μέτρο 2: Επέκταση των υποδομών κοινωνικής αλληλεγγύης

- Δημιουργία κοινωνικού παντοπωλείου στο Δήμο Καντάνου για την εξυπηρέτηση οικονομικά πληττόμενων οικογενειών στα νότια της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων.
- Δημιουργία κοινωνικού φροντιστηρίου στο Δήμο Κισσάμου.
- Επέκταση και χρηματοδοτική ενίσχυση του προγράμματος «βοήθεια στο σπίτι» για Α.μ.Ε.Α. και ηλικιωμένους.
- Επέκταση του θεσμού των ΚΑΠΗ και των ΚΗΦΗ στους Δήμους που προς το παρόν δεν προσφέρουν αυτές τις υπηρεσίες.

Μέτρο 3: Βελτίωση των υπηρεσιών εκπαίδευσης

- Στελέχωση των σχολείων με το απαραίτητο διδακτικό προσωπικό για την εύρυθμη λειτουργία τους.
- Επανεξέταση και κατάργηση όσων συγχωνεύσεων συνεπάγονται καθημερινές μετακινήσεις μαθητών σε μεγάλες αποστάσεις.
- Εκσυγχρονισμός των σχολικών εγκαταστάσεων, όπου αυτό κρίνεται απαραίτητο.
- Αξιοποίηση προγραμμάτων e-learning.

Μέτρο 4: Αντιμετώπιση του φαινομένου της βεντέτας και της οπλοκατοχής

- Αυστηροποίηση του θεσμικού πλαισίου για την οπλοκατοχή και των ποινικών κυρώσεων για τυχόν παραβάσεις.
- Ευαισθητοποίηση και ενημέρωση του κοινού, ιδιαίτερα της νεότερης γενιάς, προκειμένου να ανατραπεί το αρνητικό αυτό πολιτισμικό χαρακτηριστικό.

Μέτρο 5: Αντιπλημμυρικά έργα

- Ενημέρωση των πολιτών για τρόπους προστασίας από τις πλημμύρες.
- Αυστηρότερες διατάξεις για το μπάζωμα των ρεμάτων.
- Απαγόρευση δραστηριοτήτων πλησίον χειμάρρων και ποταμών τις περιόδους με έντονες βροχοπτώσεις.
- Συχνοί έλεγχοι για την πρόληψη κατολισθήσεων.

Άξονας 3^{ος}: Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (διατήρηση και εξυγίανση)

Μέτρο 1: Προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας

- Διαχειριστικές μελέτες σε προστατευόμενες περιοχές Natura 2000, τοπία ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, μνημεία της φύσης, και προστατευόμενα δάση.
- Πιο ενεργητικός ρόλος των φορέων διαχείρισης για την προστασία αυτών των περιοχών.
- Ευαισθητοποίηση των κατοίκων για την ανάγκη προστασίας του τόπου τους, και ενημέρωσή τους για τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να συμβάλλουν σε αυτό.
- Έλεγχος της βόσκησης.
- Δημιουργία μιας τράπεζας σπόρων.
- Εθελοντισμός για δενδροφύτευση σε αναδασωτέες περιοχές.
- Μείωση της χρήσης φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων.

Μέτρο 2: Στήριξη του οικοτουρισμού

- Οι επισκέπτες θα μπορούν να συμμετέχουν σε εθελοντικές εργασίες φροντίδας άγριας ζωών και θα μαθαίνουν τρόπους προστασίας της άγριας χλωρίδας.

- Θα πραγματοποιούν μαζικές διαδρομές στα πολυάριθμα φαράγγια της περιοχής με μεγαλύτερη έμφαση στην οδοιπορική διαδρομή που προσφέρει το Ε4.
- Παροχή δυνατοτήτων εξερεύνησης των απόκρημνων περιοχών.

Μέτρο 3: Αξιοποίηση των στερεών αποβλήτων

- Τοποθέτηση χωριστών κάδων σε όλο το Νομό για ευκολότερη συλλογή των υλικών ανακύκλωσης και του οργανικού κλάσματος στην πηγή.
- Πώληση του παραγόμενου εδαφοβελτιωτικού με ευνοϊκότερους οικονομικά όρους από τα λιπάσματα της αγοράς.
- Τοποθέτηση κάδων κομποστοποίησης σε αγροτικές κυρίως μονάδες και ενημέρωση των αγροτών για τον τρόπο λειτουργίας τους, προκειμένου να παράγουν οι ίδιοι λίπασμα από τα δικά τους υπολείμματα τροφών και βιοδιασπώμενων υλικών.
- Χρήση βιομάζας για την παραγωγή ενέργειας.

Μέτρο 4: Χρήση ήπιων μορφών ενέργειας

- Ενημέρωση των πολιτών για τρόπους εξοικονόμησης ενέργειας.
- Εγκατάσταση αιολικών πάρκων, όχι με άναρχη χωροθέτηση αλλά στη βάση ενός προσεκτικού σχεδιασμού για την διατήρηση της άγριας και παρθένας ομορφιάς του τόπου.

4.3 Τρίτο Εναλλακτικό Σενάριο Ανάπτυξης: Χρήση της τεχνολογικής εξέλιξης και της έρευνας για την ανάπτυξη της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

Το συγκεκριμένο σενάριο εδράζεται στην αξιοποίηση της τεχνολογίας και της έρευνας με στόχο την ανάπτυξη και ενίσχυση των παραγωγικών τομέων, την προστασία του περιβάλλοντος και τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Η εκτεταμένη ερευνητική δραστηριότητα και τα τεχνολογικά επιτεύγματα που έχουν να επιδείξουν τα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και οι φορείς της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων κρίνονται ικανά να στηρίξουν την εφαρμογή των δράσεων που προτείνονται σε αυτό το πλαίσιο. Η ενσωμάτωση τεχνολογικών πρακτικών (όπως η ψηφιακή σύγκλιση) που θα διαπνέουν και τους τρεις τομείς της οικονομίας, θα καταστήσουν την Π.Ε. πρότυπο καινοτομίας εθνικής και διεθνούς εμβέλειας. Μέσω της διοργάνωσης Συνεδρίων Τεχνολογίας Αιχμής θα αποτελέσει σημείο αναφοράς ενός εκτεταμένου δικτύου ερευνητικών κέντρων για τη διάχυση της γνώσης και των καλών πρακτικών.

Συγκεκριμένα, προτείνεται η ανάδειξη της σε κόμβο ιατρικού τουρισμού μέσω της προώθησης εναλλακτικών μορφών θεραπείας που θα βασίζονται στην αξιοποίηση των κρητικών βοτάνων και της κρητικής διατροφής. Κατά αυτόν τον τρόπο θα αποτελέσει πόλο έλξης ατόμων που επιθυμούν να βιώσουν την κρητική φιλοξενία σε κάθε πτυχή της καθημερινότητάς τους. Τα κατάλληλα τεχνολογικά εργαλεία θα αποτελούν εχέγγυο για τη σωστή διαχείριση και επεξεργασία των χερσαίων και θαλάσσιων ρύπων από τη μεταποιητική δραστηριότητα που σε συνδυασμό με τις δυνατότητες που απορρέουν από τις εναλλακτικές πηγές ενέργειας θα συντελούν στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Τέλος, η έρευνα για τον εντοπισμό και την αξιοποίηση κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στα όρια της Περιφερειακής Ενότητας με παράλληλη κατάρτιση του ντόπιου ανθρώπινου δυναμικού θα ενισχύσει την ενεργειακή της αυτάρκεια.

Άξονας 1^{ος}: Ανάπτυξη του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα

Μέτρο 1: Ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα μέσω τεχνολογίας και έρευνας

- Τη δημιουργία προτύπου ανάπτυξης εξωτικών ειδών στο Νομό σε συνεργασία με το ΜΑΙΧ
- Ανάπτυξη φαρμακευτικής έρευνας με βάση τα κρητικά βότανα.
- Δημιουργία ερευνητικών κέντρων στην ενδοχώρα.
- Πρότυπα κέντρα εκπαίδευσης με βάση τα τοπικά κριτήρια ανάπτυξης.

Μέτρο 2: Ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα μέσω τεχνολογίας και έρευνας

- Προώθηση επαναχρησιμοποιούμενων-ανακυκλώσιμων συσκευασιών.
- Εναλλακτική διαχείριση μέσω της αποδοτικότερης χρήσης των μηχανημάτων, της μείωσης της χρήσης της ενέργειας, του νερού, των πρώτων υλών, με εξάλειψη των επικίνδυνων εκπομπών και αξιοποίησης των παραπροϊόντων.
- Ανάπτυξη σωστότερων πρακτικών στις διαδικασίες εφοδιασμού.
- Προώθηση σύνδεσης των επιχειρήσεων με ερευνητικά Ινστιτούτα, υπηρεσίες του δημοσίου τομέα και κοινωφελών οργανισμών.

Μέτρο 3: Ανάπτυξη του τριτογενούς τομέα μέσω τεχνολογίας και έρευνας

- Τέλεση συνεδρίων διεθνούς εμβέλειας σε συνεργασία και με τους άλλους Νομούς της Περιφέρειας Κρήτης. Συμμετοχή σε διακρατικά ερευνητικά προγράμματα.
- Συμμετοχή σε προγράμματα ανταλλαγών Πανεπιστημιακού προσωπικού με έμφαση στις χώρες της Ανατολικής Μεσογείου.
- Στο πλαίσιο γενετικής και βιολογικής έρευνας αναδεικνύεται ο Νομός ως κόμβος ιατρικού τουρισμού και τουρισμού υγείας , με τη διοργάνωση ιατρικών συνεδρίων και τη δημιουργία πρότυπων διατροφικών κλινικών με έμφαση στα οφέλη της Κρητικής κουζίνας.
- Προώθηση της ευρυζωνικότητας και της ψηφιακής σύγκλισης σε όλους τους παραγωγικούς τομείς της οικονομίας.
- Ενίσχυση του ρόλου της Έρευνας και Τεχνολογίας στον Τουρισμό. Η πρώτη θα παρέχει εργαλεία στους ενδιαφερόμενους φορείς για τη βελτίωση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, ενώ η δεύτερη θα το διαφοροποιεί θεματικά.
- Ανάπτυξη κατάλληλου λογισμικού για τη βέλτιστη παροχή υπηρεσιών σε συνεργασία με το τμήμα Ηλεκτρολόγων Μηχανικών του Πολυτεχνείου Κρήτης όπως η δημιουργία εφαρμογών για τα κινητά τηλέφωνα.
- Ενίσχυση δράσεων για τη δημιουργία πολυχώρων ψηφιακής αναπαράστασης ιστορικών, μυθολογικών και άλλων πολιτιστικών σεναρίων (σύνδεση καινοτομίας – πολιτισμού).

- Οδική σήμανση: η πληροφόρηση θα πρέπει να γίνεται με τη χρήση υψηλής τεχνολογίας που θα στηρίζεται στην ιδέα του «έξυπνου» δρόμου.
- Τέλος, η τοποθέτηση infodesk σε επιλεγμένα κομβικά σημεία αναμένεται να συμβάλλει σημαντικά στην παροχή περισσότερο εξειδικευμένων πληροφοριών στους επισκέπτες.

Άξονας 2^{ος}: Ενίσχυση της προστασίας του περιβάλλοντος

Μέτρο 1: Χρήση τεχνολογίας και έρευνας για τη διατήρηση της χλωρίδας και της πανίδας

- Τοποθέτηση ειδικών μικροτσιπ στα απειλούμενα ζώα, για τη μελέτη του τρόπου ζωής τους και για τον άμεσο εντοπισμό τους οποιαδήποτε χρονική στιγμή.
- Τοποθέτηση ειδικών κολάρων με δέκτες GPS και στα οικόσιτα ζώα- κυρίως στα αιγοπρόβατα και τις αγελάδες, για την καλύτερη αντιμετώπιση της υπερβόσκησης και του φαινομένου της ζωοκλοπής.
- Ανάπτυξη ειδικών κέντρων στο Νομό για τη μελέτη του γενετικού υλικού τόσο της άγριας πανίδας όσο της ιδιαίτερης χλωρίδας του Νομού, προκειμένου να αποφευχθεί ενδεχόμενος κίνδυνος εξάλειψής τους.
- Δημιουργία Ειδικής Τράπεζας σπόρων για τη διαφύλαξη των ειδών της χλωρίδας.
- Εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων πυροπροστασίας, με ειδικούς αισθητήρες στις δασικές εκτάσεις και ιδίως στις προστατευόμενες περιοχές για την ανίχνευση απότομης αλλαγής της θερμοκρασίας, για την αποφυγή πυρκαγιών.
- Ένταξη του συνόλου της Περιφερειακής Ενότητας στο Εθνικό Κτηματολόγιο και καθορισμός χρήσεων γης με γρήγορη και δωρεάν ανάκτηση δεδομένων από κάθε ενδιαφερόμενο.
- Ανάλυση δράσεων αναβάθμισης του δομημένου χώρου, με πολεοδομικές παρεμβάσεις, σε συνδυασμό με τη βελτίωση των κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών παραμέτρων.

Μέτρο 2: Σύγχρονοι τρόποι αντιμετώπισης της χερσαίας και θαλάσσιας ρύπανσης

- Ευαισθητοποίηση των πολιτών, και ιδίως των αγροτών για την αλόγιστη χρήση των φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων.

- Ανίχνευση της ακριβούς ρυπαντικής ουσίας που απορρέει στη θάλασσα μέσω ειδικών μετρητών για διάφορα βάθη και σε μικρές ή μεγάλες αποστάσεις από την ακτογραμμή.
- Κατάρτιση ρυθμιστικού πλαισίου για τη διαχείριση των λυμάτων των κρουαζιεροπλοίων με έμφαση στον καθορισμό συγκεκριμένων προδιαγραφών επεξεργασίας λυμάτων προκειμένου να επιτρέπεται ο ελλιμενισμός τους.

Μέτρο 3: διαχείριση στερεών αποβλήτων

Η συνολική ορθή διαχείριση των απορριμμάτων της Π.Ε. αποτελεί πεδίο ξεχωριστής μελέτης.

Άξονας 3^{ος}: Αξιοποίηση της έρευνας και της τεχνολογίας για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΑΠΕ) και την αξιοποίηση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων

Μέτρο 1: Δράσεις έρευνας και τεχνολογίας για την παραγωγή ενέργειας από βιομάζα

- Εκτίμηση δυναμικού βιομάζας για παραγωγή βιοενέργειας
- Εκτίμηση δυναμικού οργανικών αποβλήτων για παραγωγή βιοενέργειας
- Τεχνοοικονομική μελέτη ανάπτυξης μονάδων παραγωγής βιοαερίου από βιομάζα.
- Τεχνοοικονομική μελέτη ανάπτυξης μονάδων παραγωγής απευθείας ενέργειας από καύση βιομάζας.
- Ενεργειακές καλλιέργειες
- Ανάλυση στερεών καυσίμων βιομάζας
- Δίκτυα διαχείρισης βιομάζας (βέλτιστος τρόπος μεταφοράς και χρήσης οδικού δικτύου)
- Ανάλυση καυσαερίων από βιο-καύσιμα (ΚΑΠΕ, 2006).

Μέτρο 2: Δράσεις έρευνας και τεχνολογίας για την παραγωγή αιολικής ενέργειας

- Κατάλληλες μετρήσεις του αιολικού δυναμικού από το ΚΑΠΕ για το σχεδιασμό και τον καλό προγραμματισμό λειτουργίας ενός αιολικού σταθμού.
- Εφαρμογή μελετών σκοπιμότητας για την εγκατάσταση αιολικών πάρκων.

- Αυστηρή οριοθέτηση του αριθμού εγκατάστασης αιολικών στο Νομό, προκειμένου να αποφευχθεί η δημιουργία μιας άναρχης εικόνας αιολικών.

Μέτρο 3: Δράσεις έρευνας και τεχνολογίας για την αξιοποίηση υδρογονανθράκων

- Επένδυση σε τεχνολογίες έρευνας, εξόρυξης, μεταφοράς και αξιοποίησης ορυκτών υδρογονανθράκων από το Πολυτεχνείο Κρήτης με ταυτόχρονη εκπαίδευση ανθρώπινου δυναμικού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Αξιολόγηση εναλλακτικών σεναρίων ανάπτυξης της Π.Ε. Χανίων

5.1 Αξιολόγηση Πρώτου Εναλλακτικού Σεναρίου Ανάπτυξης της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

Το συγκεκριμένο σενάριο αναπτύσσεται γύρω από τη Μεσογειακή Διατροφή και την Πολιτιστική Κληρονομιά μέσω της ενίσχυσης του Πρωτογενούς Τομέα. Η κουζίνα της Κρήτης αποτελεί πεμπτουσία της Μεσογειακής και μπορεί να αποτελέσει εφελτήριο για την ανάδειξη της σε κορυφαίο γαστρονομικό προορισμό. Πρόκειται για σενάριο μεγάλης επιτευξιμότητας αφού υποστηρίζεται ήδη από ερευνητικά κέντρα όπως το ΜΑΙΧ και το Ε.Θ.Ι.Α.Γ.Ε. ενώ παρατηρείται στροφή προς τις παραδοσιακές μεθόδους παραγωγής. Το κόστος υλοποίησης δεν είναι υψηλό αφού μπορεί να αξιοποιηθούν οι υφιστάμενοι φυσικοί και ανθρωπογενείς πόροι και με τις υπάρχουσες υποδομές δεν απαιτείται μεγάλος χρόνος εφαρμογής. Ενισχύει την απορρόφηση του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και προωθεί τη γυναικεία Επιχειρηματικότητα και τις διάφορες Συλλογικότητες. Επίσης είναι δυνατή η εξεύρεση χρηματοδότησης από ευρωπαϊκά προγράμματα ενίσχυσης του αγροτουρισμού. Χαίρει μεγάλης κοινωνικής αποδοχής αφού αποτελεί πρακτική βαθιά ριζωμένη στην πολιτισμική ταυτότητα του ντόπιου πληθυσμού και επιτρέπει τη συχνή ανατροφοδότηση ανά τακτά χρονικά διαστήματα.

Το ισοζύγιο των θετικών και αρνητικών των μέτρων που προβλέπει το υπό αξιολόγηση σενάριο εντοπίζονται στα εξής χαρακτηριστικά:

- Μολονότι ο συντονισμός για τη διάσωση των κρητικών ποικιλιών φυτών και φυλών ζώων είναι δύσκολος και το κόστος σχετικά υψηλό, καθώς προϋποθέτει πόρους για έρευνα, η χρήση ντόπιων σπόρων αναμένεται να έχει μεγάλο ανταποδοτικό όφελος, καθώς ανταποκρίνονται καλύτερα στο μικροκλίμα της περιοχής με συνέπεια τη μείωση πιθανότητας απώλειας μέρους της παραγωγής και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας που αποδίδει η αγορά στα προϊόντα με ποιοτικά χαρακτηριστικά.
- Η αξιοποίηση και η ανάδειξη των παραδοσιακών μεθόδων μεταποίησης είναι ένα μέτρο το οποίο μπορεί εύκολα να χρηματοδοτηθεί από τα σχετικά προγράμματα του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Επιπλέον, η τοπική αυτοδιοίκηση, και ιδιαίτερα η Περιφέρεια Κρήτης, έχει επιδειξει μέχρι τώρα αξιόλογο ζήλο σε αντίστοιχες δράσεις. Η δημιουργία νέων συλλογικοτήτων για την εμπορεία των προϊόντων αυτών, ωστόσο, θα αντιμετωπίσει δυσκολίες δεδομένου του ασαφούς θεσμικού πλαισίου για τους συνεταιρισμούς.

- Η τυποποίηση και η συσκευασία των αγροτικών προϊόντων αυξάνει το κόστος παραγωγής τους, καθώς χρειάζεται επιπλέον κεφάλαιο για να πραγματοποιηθεί. Ωστόσο θα ενισχύσει τον τομέα της μεταποίησης και την απασχόληση σε τοπικό επίπεδο (π.χ. Πλαστικά Κρήτης).
- Η υιοθέτηση του σήματος ποιότητας απαιτεί πνεύμα συνεργασίας ανάμεσα στους εμπλεκόμενους φορείς, καλό συντονισμό και τακτικούς ελέγχους προκειμένου να διασφαλίζεται η σωστή λειτουργία του, γεγονός που καθιστά την εφαρμογή του μια απαιτητική διαδικασία.
- Όσον αφορά την αξιοποίηση των βοτάνων και των αρωματικών φυτών, μέτρα όπως εκπαιδευτικά προγράμματα και η σύσταση προγραμμάτων περιηγητικού τουρισμού είναι εφικτά και έχουν κοντινό χρονικό ορίζοντα υλοποίησης. Η αναγνώριση και η αξιοποίησή τους από τη φαρμακευτική βιομηχανία, ωστόσο, απαιτεί περισσότερο χρόνο και πόρους για έρευνα.
- Η ίδρυση νέων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων αποτελεί θεμελιώδες μέτρο για τον αναπτυξιακό σχεδιασμό. Έχει σχετικά υψηλό κόστος, αλλά πολλαπλά οφέλη για την τοπική κοινωνία. Ταυτόχρονα, η ύπαρξη του ΜΑΙΧ στην περιοχή και επιτυχημένων παραδειγμάτων από την υπόλοιπη Ελλάδα διευκολύνουν αρκετά τις σχετικές διαδικασίες και την κοινωνική αποδοχή.
- Η ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικότητας είναι εφικτή και θα βοηθήσει στην καταπολέμηση της ανεργίας, εφόσον αξιοποιηθούν οι δυνατότητες που παρέχονται από τα Ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδότησης.
- Υλοποιήσιμο μέτρο θεωρείται το τοπικό σύμφωνο ποιότητας, καθώς εξασφαλίζεται η διαφήμιση και η διάθεση των τοπικών προϊόντων και υπηρεσιών, ενώ αυτό που χρειάζεται για να υλοποιηθεί είναι η δημιουργία ενός φορέα που θα αναλάβει να φέρει σε επικοινωνία και διαβούλευση όλους τους εμπλεκόμενους. Οι αυστηρές προδιαγραφές, ωστόσο, οι οποίες είναι απαραίτητες για να έχει πραγματικό αντίκρισμα το μέτρο, μπορεί να δημιουργήσουν προσκόμματα στη συμμετοχή επιχειρήσεων.

- Ένα μέτρο που ξεχωρίζει για τα πλεονεκτήματά του είναι η προώθηση των εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Οι εκδηλώσεις και τα σεμινάρια που προτείνονται δεν έχουν μεγάλο οικονομικό προϋπολογισμό, προωθούν τα κρητικά χαρακτηριστικά και είναι πλήρως υλοποιήσιμα. Η μετάβαση στην πράξη, ωστόσο, βασίζεται στην ιδιωτική πρωτοβουλία, επομένως η εφαρμογή διαφεύγει του ελέγχου των φορέων της αναπτυξιακής πρωτοβουλίας.
- Εκτός από ένα μικρό μέρος του κτηριακού αποθέματος, που μπορεί να συντηρηθεί και να αξιοποιηθεί, το μεγαλύτερο μέρος για να επαναχρησιμοποιηθεί χρειάζεται μεγάλη απορρόφηση κεφαλαίων, η εξεύρεση των οποίων είναι δύσκολη στη δεδομένη οικονομική συγκυρία.
- Η αξιοποίηση του διαδικτύου αποτελεί αναμφίβολα έναν πολύ οικονομικό, διαδεδομένο, αλλά και εξίσου αποτελεσματικό τρόπο για την διαφήμιση και πληροφόρηση του κοινού σχετικά με τις παροχές στην περιοχή των Χανίων. Η ενημέρωση των ιδιοκτητών αγροκτημάτων απαιτεί οργάνωση και συντονισμό από πλευράς τοπικής αυτοδιοίκησης, αλλά κάτι τέτοιο κρίνεται ως απολύτως εφικτό. Το μέτρο στοχεύει κυρίως στους νέους ιδιοκτήτες, καθώς η συμμετοχή μεγαλύτερων σε ηλικία αγροτών κρίνεται δυσκολότερη.
- Η ανάδειξη της κρητικής διατροφής χρειάζεται χρόνο για να επιτευχθεί, καθώς πρέπει να συμβάλλουν σε αυτό το οικογενειακό περιβάλλον και η δημόσια παιδεία. Από την άλλη πλευρά, η διοργάνωση ενημερωτικών σεμιναρίων και προγραμμάτων για παιδιά και εφήβους έχει μικρότερο χρονικό ορίζοντα υλοποίησης και σχετικά χαμηλό κόστος.
- Εύκολα υλοποιήσιμο μέτρο είναι η ανάδειξη εθίμων και γιορτών που σχετίζονται με την γη και την παραγωγή, αφού καθιστά πιο εύκολη τη διάθεση των αγροτικών προϊόντων, την προώθηση της κρητικής φιλοξενίας και τη διάδοση των τοπικών ηθών και εθίμων.
- Η δημιουργία δικτύου μουσείων απαιτεί συντονισμό των αρμοδίων φορέων, γεγονός που στο παρελθόν έχει αποδειχθεί μια δύσκολη διαδικασία στη χώρα μας.
- Η συνεργασία με τις υπόλοιπες χώρες της Μεσογείου είναι μάλλον δύσκολη δεδομένων των πολιτικών και οικονομικών συνθηκών στις χώρες της Νότιας και Ανατολικής Μεσογείου, οι οποίες τη δεδομένη χρονική στιγμή είναι τουλάχιστον αποθαρρυντικές.

5.2 Αξιολόγηση Δεύτερου Εναλλακτικού Σεναρίου Ανάπτυξης της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

Το βασικό πλεονέκτημα του επικείμενου σεναρίου είναι η λήψη μέτρων τα οποία εστιάζουν στην επίλυση ενός εκ των βασικών προβλημάτων των ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών, αυτό της μετανάστευσης των νέων παραγωγικών πληθυσμιακών ομάδων προς τα μεγαλύτερα αστικά κέντρα. Δίνει λύσεις για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και την ενίσχυση του τοπικού εισοδήματος, μέσω της ανάπτυξης των παραγωγικών τομέων της οικονομίας, εξασφαλίζει καλύτερη ποιότητα ζωής μέσα από την υλοποίηση και ανασυγκρότηση βασικών υποδομών, ενώ παράλληλα επιδιώκει την προστασία και εξυγίανση του περιβάλλοντος, αντιμετωπίζοντας τα υφιστάμενα περιβαλλοντικά προβλήματα και μεριμνώντας για την προστασία του στα προσεχή χρόνια.

Τα μέτρα υλοποίησης είτε απαιτούν μεγάλα επενδυτικά κονδύλια, είτε προσεγγίζουν συλλογικές και ατομικές δράσεις, ενώ μπορούν να γίνουν αποδεκτά από το κοινωνικό σύνολο. Είναι εναρμονισμένα με τις τρέχουσες τεχνολογικές εξελίξεις, αλλά παράλληλα εστιάζουν και σε περισσότερο οικολογικές ενέργειες. Το συγκεκριμένο σενάριο είναι επιτεύξιμο, αλλά όχι βραχυπρόθεσμα ή μεσοπρόθεσμα.

Το ισοζύγιο των θετικών και αρνητικών των μέτρων που προβλέπει το υπό αξιολόγηση σενάριο εντοπίζονται στα εξής χαρακτηριστικά:

- Η έμφαση στον πρωτογενή τομέα, θα δώσει την δυνατότητα εξειδίκευσης με τους παραγωγικούς κλάδους της περιοχής, για την καλύτερη αξιοποίηση της γης και των αγροτικών προϊόντων.
- Η διασύνδεση της τοπική αγροτικής αγοράς με την εγχώρια, αναμένεται να επιφέρει ενίσχυση του τοπικού εισοδήματος με μηδαμινό κόστος, με κίνδυνο όμως μαζικοποίησης της παραγωγής.
- Η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, θα δημιουργήσει νέες μόνιμες θέσεις εργασίας, ενώ ταυτόχρονα περιλαμβάνει δράσεις που σέβονται το περιβάλλον και επιδιώκουν να μεταβάλλουν το υφιστάμενο μοντέλο του μαζικού τουρισμού. Ταυτόχρονα προβλέπει συντήρηση και επαναχρησιμοποίηση του κτηριακού αποθέματος, μέτρο το οποίο κρίνεται αρκετά δαπανηρό.

- Η προώθηση του αγροτουρισμού, του οικοτουρισμού και του γαστρονομικού τουρισμού, αποτελεί ένα οικονομικό μέτρο που μπορεί να τύχει άμεσης αποδοχής από την κοινωνία, καθώς δίνεται η ευκαιρία ανάδειξης του πολιτισμικού χαρακτήρα του τόπου και της κρητικής παραδοσιακής κουζίνας.
- Η καλύτερη στελέχωση των υπηρεσιών της Περιφερειακής Ενότητας, καθώς πρόκειται για δράση που εξαρτάται από την κεντρική διοίκηση, είναι μάλλον ανέφικτη δεδομένης της δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας.
- Η ανάγκη βελτίωσης των υπηρεσιών υγείας, είναι κοινωνικά αποδεκτή, καθώς οι απομακρυσμένες περιοχές δεν έχουν εύκολη πρόσβαση στις βασικές υπηρεσίες υγείας. Η στελέχωση των περιφερειακών ιατρείων με το κατάλληλο προσωπικό αλλά και υποδομές, είναι μεν δαπανηρή αλλά κρίνεται παραπάνω από απαραίτητη.
- Η επέκταση των υποδομών κοινωνικός αλληλεγγύης, προάγει την συλλογικότητα των κατοίκων του Νομού και τον εθελοντισμό. Μέσω των δικτύων αυτών διασφαλίζεται η παροχή βοήθειας προς τις αδύναμες οικονομικά και κοινωνικά ομάδες.
- Η βελτίωση των υπηρεσιών εκπαίδευσης, θα ανακουφίσει τους μαθητές, οι οποίοι καθημερινά υποχρεούνται να διανύσουν τεράστιες αποστάσεις προκειμένου να λάβουν τη στοιχειώδη μόρφωση. Η αξιοποίηση των σύγχρονων τεχνολογιών και η δημιουργία δικτύου τηλε-εκπαίδευσης, είναι μια άρρηκτη πορεία προς το αύριο, η οποία ωστόσο προϋποθέτει την εξεύρεση των σχετικών κονδυλίων.
- Το φαινόμενο της βεντέτας και της σπλοκατοχής, αποτελούν ένα μείζον κοινωνικό πρόβλημα. Είναι ένα βαθειά ριζωμένο πολιτισμικό χαρακτηριστικό, και για το λόγο αυτό ο χρόνος που απαιτείται για την εφαρμογή του μέτρου δεν μπορεί αν εκτιμηθεί με ακρίβεια καθώς εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από την κοινωνική αποδοχή.
- Η βελτίωση των υποδομών ύδρευσης και της δημιουργίας εγκαταστάσεων αφαλάτωσης είναι ένα απαραίτητο αλλά αρκετό δαπανηρό μέτρο, καθώς απαιτούνται μεγάλα κονδύλια για την υλοποίησή του σε όλη την επικράτεια του Νομού. Το μέτρο αυτό όμως, πέραν τις ανάγκες των κατοίκων για καθαρό και επαρκές πόσιμο νερό, διασφαλίζει και την προστασία του υδατικού δυναμικού της περιοχής και του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα.

- Με την κατασκευή αντιπλημμυρικών έργων επιδιώκεται η ασφάλεια των κατοίκων της περιοχής. Η υλοποίηση του επικείμενου μέτρου απαιτεί τεράστια χρηματικά ποσά, καθώς η περιοχή για τη οποία προβλέπεται η κατασκευή αυτή είναι αρκετά εκτεταμένη.
- Τα μέτρα που προβλέπονται για την προστασία της χλωρίδας και της πανίδας, εστιάζουν κυρίως στις δράσεις των φορέων αλλά και της κοινωνίας. Είναι ένα κοινωνικά αποδεκτό ζήτημα, εφόσον συνδέεται άρρηκτα με την πολιτισμική ταυτότητα του τόπου. Βέβαια η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου και η εκπόνηση διαχειριστικών μελετών για τις περιοχές ιδιαίτερου οικολογικού ενδιαφέροντος, απαιτούν μεγάλο χρονοδιάγραμμα εφαρμογής.
- Ο οικότουρισμός είναι ένα μοντέλο ήπιας τουριστικής ανάπτυξης, χωρίς την απαίτηση μεγάλων χρηματικών ποσών.
- Η επέκταση της υφιστάμενης μονάδας ΧΥΤΑ και η δημιουργία νέας για την εξυπηρέτηση των νότιων Δήμων, είναι αρκετά δαπανηρή, αλλά διαβλέπει ένα οικολογικό τρόπο διαχείρισης των αποβλήτων του Νομού. Η μελέτη και η εγκατάσταση απαιτούν μεγάλο χρονικό ορίζοντα υλοποίησης. Η χρήση του παραγόμενου οργανικού λιπάσματος ως εδαφοβελτιωτικό στην γεωργική καλλιέργεια, έχει σαν αποτέλεσμα αξιοποίηση του οργανικού κλάσματος, ενώ ταυτόχρονα προϋποθέτει μικρό κόστος.
- Η χρήση ήπιων μορφών ενέργειας εστιάζει κυρίως στην αξιοποίηση του αιολικού δυναμικού του τόπου. Η εγκατάσταση αιολικών μονάδων στην περιοχή απαιτεί μεγάλα χρηματικά ποσά, ενώ παράλληλα επιφυλάσσει τον κίνδυνο της άναρχης χωροθέτησης τους στο χώρο και της απειλής της ορνιθοπανίδας. Το μέτρο βέβαια εστιάζει και σε πιο οικολογικούς τρόπους διαχείρισης με κύριο στόχο την εξοικονόμηση ενέργειας τόσο με ατομικές όσο και με συλλογικές δράσεις.

5.3 Αξιολόγηση Τρίτου Εναλλακτικού Σεναρίου Ανάπτυξης της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

Το συγκεκριμένο εναλλακτικό αναπτυξιακό σενάριο έγκειται στην εισαγωγή της τεχνολογίας και της έρευνας στους παραγωγικούς τομείς, στην προστασία του περιβάλλοντος και στην παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (ΑΠΕ). Η ύπαρξη πολλών ερευνητικών Ιδρυμάτων με αναγνωρισμένο έργο στην Περιφερειακή Ενότητα των Χανίων, όπως το Πολυτεχνείο Κρήτης και το ΜΑΙΧ, αποτελούν τα εχέγγυα υλοποίησης των επιμέρους προτεινόμενων δράσεων.

Άρα αυτό προσθέτει στην επιτευξιμότητα του εναλλακτικού σεναρίου αν και δεν είναι εύκολο να υπολογιστεί ο χρόνος εφαρμογής του, επειδή ακριβώς είναι άμεσα εξαρτώμενο από τις τεχνολογικές εξελίξεις κάθε φορά. Επίσης πρόσκομμα στον καθορισμό χρονικού ορίζοντα υλοποίησης αποτελεί η προμελέτη και διασφάλιση υποδομών που θα υποστηρίζουν την εν λόγω έρευνα. Πρόκειται για το πλέον ευέλικτο σενάριο από τα τρία, αφού είναι ανοιχτό στις συνεχώς μεταβαλλόμενες ερευνητικές διαδικασίες αν και το κόστος μάλλον θεωρείται υψηλό αν συνυπολογίσει κανείς τα έξοδα που απαιτούνται για την υποστήριξη τεχνολογικής έρευνας. Μια θετική προοπτική βέβαια είναι η δυνατότητα χρηματοδότησης μέσω επιδοτήσεων, αφού ως γνωστόν επενδύονται μεγάλα χρηματικά ποσά και από ιδιωτικές πρωτοβουλίες για την έρευνα τεχνολογιών αιχμής.

Η εξωστρέφεια που χαρακτηρίζει τον εντόπιο πληθυσμό και η ενεργή συμμετοχή του σε καινοτόμα προγράμματα, μπορεί να εξασφαλίσει σε γενικές γραμμές την κοινωνική αποδοχή, στο βαθμό που δεν απειλείται η πολιτισμική ταυτότητα του τόπου. Πρόβλημα ωστόσο αποτελεί η αδυναμία συχνής ανατροφοδότησης, αφού η εξαγωγή συμπερασμάτων από τέτοιου μεγέθους ερευνών είναι χρονοβόρα.

Το ισοζύγιο των θετικών και αρνητικών των μέτρων που προβλέπει το υπό αξιολόγηση σενάριο εντοπίζονται στα εξής χαρακτηριστικά:

- Η έρευνα ανάπτυξης εναλλακτικών καλλιεργειών εξωτικών ειδών στο Νομό, τον καθιστά μοναδικό στη χώρα και αυξάνει την εξαγωγική του δύναμη άρα και τα έσοδά του. Δεν απαιτεί υψηλό κόστος εφαρμογής αλλά υπάρχει κίνδυνος παραγκώνισης και αλλοίωσης των εντόπιων ποικιλιών κηπευτικών. Η φαρμακευτική έρευνα που θα στηρίζεται στην αξιοποίηση των βοτάνων θα απορροφήσει ανθρώπινο δυναμικό από την ενδοχώρα αλλά ελλοχεύει ο κίνδυνος υπερεκμετάλλευσης της κρητικής γης και εξαφάνισης των εύθραυστων αυτών ειδών.
- Η εναλλακτική διαχείριση της παραγωγικής δραστηριότητας για τη μείωση της χρήσης ενέργειας απαιτεί ευαισθητοποίηση των εμπλεκόμενων φορέων άρα απαιτεί μεγάλο χρονοδιάγραμμα εφαρμογής. Η κατάρτιση σχεδίου απαιτεί υψηλό κόστος αλλά υπάρχει η πιθανότητα εύρεσης χρηματοδότησης από Κοινοτικά κονδύλια.

- Η ανάδειξη του Νομού σε πρότυπο κέντρο Εκπαιδευτικού τουρισμού είναι επιτεύξιμη λόγω της αξιοποίησης του εκτεταμένου δικτύου Ακαδημαϊκών Ιδρυμάτων στο Νομό κάτι που μειώνει και το χρόνο εφαρμογής του συγκεκριμένου μέτρου. Η σύνδεση της καινοτομίας με τον πολιτισμό και τον τουρισμό είναι εφικτή αφού μπορεί να επιτευχθεί σε συνεργασία με το ήδη εξειδικευμένο προσωπικό και θα συνεισφέρει έτσι στην απορρόφησή του. Ωστόσο έχει υψηλό κόστος υλοποίησης. Η αξιοποίηση των πληροφοριακών συστημάτων για την καλύτερη σήμανση και πληροφόρηση των οδηγών είναι ένα μέτρο που εφαρμόζεται εκτεταμένα, αλλά απαιτεί κονδύλια.
- Η προστασία από λαθροθηρία και από κίνδυνο πυρκαγιάς των ντόπιων φυλών ζώων και των περιοχών Natura αντίστοιχα μέσω της χρήσης κατάλληλων τεχνολογικών εργαλείων έχει εφαρμοστεί κατά κόρον σε αντίστοιχα παραδείγματα του εξωτερικού. Απαιτεί εξειδικευμένο προσωπικό, συνεχείς μελέτες και δεν εξάγεται ασφαλές συμπέρασμα για την εφικτότητά του στη συγκεκριμένη χρονική στιγμή. Το κόστος εξοπλισμού υπολογίζεται υψηλό. Η εξάλειψη του ασαφούς ιδιοκτησιακού καθεστώτος και ο αυστηρός καθορισμός των χρήσεων γης μέσω της ένταξης του Νομού στο Εθνικό Κτηματολόγιο θα συμβάλει στην αναβάθμιση του δομημένου χώρου και την εξάλειψη συγκρούσεων συμφερόντων. Είναι μέτρο εφικτό και χαμηλού κόστους.
- Η αξιοποίηση της βιομάζας για παραγωγή βιοενέργειας κρίνεται μέτρο εφικτό αν αναλογιστούμε τη μεγάλη ποσότητα οργανικών αποβλήτων λόγω μεγάλης πρωτογενούς παραγωγής του Νομού. Παραγωγή ενέργειας φιλικής προς το περιβάλλον αν και τα εργοστάσια συχνά δεν χαίρουν κοινωνικής αποδοχής.
- Η μελέτη εγκατάστασης αιολικών πάρκων θα μειώνει την παραγωγή ενέργειας από συμβατικές πηγές αλλά η μη αυστηρή οριοθέτησή τους θα επέφερε αλλοίωση του τοπίου και θα αποτελούσε κίνδυνο για τη χλωρίδα και την πανίδα. Επίσης απροσδιόριστος χρόνος εφαρμογής του μέτρου από την καθυστέρηση αδειοδοτήσεων αν και πιθανή η εξεύρεση χρηματοδότησης.
- Η εξόρυξη υδρογονανθράκων στα νότια του Νομού θα επέφερε αύξηση εσόδων και ισχυροποίησης της θέσης της Περιφέρειας στον Γεωπολιτικό χάρτη αλλά απαιτεί μεγάλα χρηματικά ποσά υλοποίησης για υποδομές και κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό ενώ δεν γνωρίζουμε αν είναι εφικτή στη δεδομένη χρονική στιγμή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Επιλογή βέλτιστου αναπτυξιακού σεναρίου

Τα τρία εναλλακτικά σενάρια για την ανάπτυξη της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων προέκυψαν μέσα από τη μελέτη και την ανάλυση των αποδόσεων της φυσικής και κοινωνικοοικονομικής πραγματικότητας της περιοχής. Οι τελευταίες ανέδειξαν τα προβλήματα, τις δυνατότητες, τις προοπτικές και τους περιορισμούς, βάσει των οποίων διατυπώθηκαν τα επιμέρους μέτρα και δράσεις. Τελικός στόχος ήταν η διαμόρφωση, κατά το δυνατόν, ολοκληρωμένων προτάσεων ανάπτυξης της περιοχής.

Έπειτα, λοιπόν, από εμπειριστατωμένη ανάλυση των αδυναμιών και δυνατοτήτων κάθε εναλλακτικού σεναρίου, επιλέχτηκε ως βέλτιστο το πρώτο σενάριο που επικεντρώνεται στην Κρητική διατροφή, καθώς το συγκεκριμένο σενάριο υπερείχε στο χρόνο εφαρμογής και στην επιτευξιμότητά του. Η ύπαρξη υποδομών που μπορούν να υποστηρίξουν ήδη την εφαρμογή των μέτρων που προτείνονται, μειώνει αισθητά το χρόνο υλοποίησης και το αναδεικνύουν στο πλέον εφικτό στη δεδομένη χρονική και οικονομική συγκυρία. Αποτελεί επιπλέον το περισσότερο κοινωνικά αποδεκτό σενάριο αφού αναφέρεται σε μια πολιτισμική πρακτική έντονα συνυφασμένη με την κρητική ζωή και καθημερινότητα. Το δεύτερο σενάριο που εδράζεται στη διατήρηση και αύξηση του ντόπιου πληθυσμού, και είναι εξίσου κοινωνικά αποδεκτό, απαιτεί μεγαλύτερο χρονοδιάγραμμα εφαρμογής ενώ το τρίτο σενάριο, εκτός του ότι κάποιες από τις δράσεις που προτείνει αντιμετωπίζουν προβλήματα συμβατότητας με την πολιτισμική ταυτότητα του τόπου, έχει χρονικό ορίζοντα εφαρμογής τουλάχιστον 15 ετών.

Όσον αφορά στις δυνατότητες χρηματοδότησης, πάλι το πρώτο σενάριο υπερέχει των υπολοίπων, αφού τρέχουν ήδη ευρωπαϊκά προγράμματα επιδοτήσεων αγροτουριστικών επιχειρήσεων και συνεταιρισμών. Επιπροσθέτως, εστιάζει περισσότερο σε ατομικές και συλλογικές δράσεις όταν τα υπόλοιπα απαιτούν έργα μεγαλύτερης κλίμακας, κάτι που εκτοξεύει το κόστος. Τέλος, οι φορείς της αναπτυξιακής πρωτοβουλίας συμφωνούν ότι η σύνδεση της πρωτογενούς και της δευτερογενούς παραγωγής με την κρητική φιλοξενία αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για έναν ολοκληρωμένο αναπτυξιακό σχεδιασμό.

Συμπληρωματικά μέτρα από τα υπόλοιπα εναλλακτικά σενάρια που θα ενισχύσουν την πρόταση θεωρούνται η βελτίωση των υπηρεσιών υγείας, η βελτίωση των υποδομών ύδρευσης, η χρήση ήπιων μορφών ενέργειας και η αξιοποίηση της τεχνολογικής έρευνας στους παραγωγικούς τομείς και την περιβαλλοντική προστασία. Η στελέχωση των περιφερειακών ιατρείων θεωρείται απαραίτητη για τη την πρόσβαση των κατοίκων σε υπηρεσίες πρωτοβάθμιας υγείας, ώστε να ενισχυθεί η αποκέντρωση. Αντίστοιχα σημαντική είναι και η αποκατάσταση των σωληνώσεων του δικτύου ύδρευσης, καθώς αφορά άμεσα την υγεία των κατοίκων. Η βελτίωση της ποιότητας ζωής επιτυγχάνεται αποτελεσματικά με την κατάλληλη χρήση της τεχνολογίας ως εργαλείου αξιοποίησης εναλλακτικών μορφών ενέργειας και δράσεων εξοικονόμησής της, που με τη σειρά της θα συμβάλει στην προστασία του περιβάλλοντος και την αναβάθμιση της παραγωγής.

Σε κάθε περίπτωση, η συντήρηση και αναβάθμιση του οδικού δικτύου της περιοχής, η βελτίωση του οδοφωτισμού και η ενημέρωση του κοινού σε σχέση με την οδήγηση υπό την επήρεια του αλκοόλ κρίνεται απολύτως απαραίτητη, καθώς διακυβεύονται ανθρώπινες ζωές. Εξίσου σημαντική κρίνεται και η ολοκλήρωση του κτηματολογίου, για να περιοριστούν οι συγκρούσεις χρήσεων γης και να διασφαλίζεται η πρόσβαση σε σωστές και επικαιροποιημένες πληροφορίες για τη φυσική και κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα κατά την ανάδραση και τον επανακαθορισμό του αναπτυξιακού σχεδιασμού. Για τον λόγο αυτό, τα δύο αντίστοιχα μέτρα προτάθηκαν ως γενικής εφαρμογής και, ως εκ τούτου, ενημερώνουν το βέλτιστο σενάριο.

Για τη σωστή εφαρμογή του επιλεγμένου σεναρίου κρίνεται απαραίτητη η συστηματική παρακολούθηση και οι συνεχείς έλεγχοι της υλοποίησής του. Σκοπός των συνεχών ελέγχων είναι η έγκαιρη ανίχνευση και αξιολόγηση των τυχόν προβλημάτων που θα προκύψουν κατά την εφαρμογή του εναλλακτικού σεναρίου και η απαιτούμενη ανατροφοδότηση μέσω διαδικασιών διαβούλευσης. Η συχνότητα των ελέγχων καθορίζεται και διασφαλίζεται από την ενεργή συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων, συμπεριλαμβανομένων των κατοίκων και των συλλογικοτήτων τους.

Βασική προϋπόθεση είναι η ύπαρξη ενός κοινού κώδικα επικοινωνίας και μέσω της ορθολογικής και πολιτισμένης διαβούλευσης, να συνδυαστούν τα όνειρα και οι προσδοκίες των πολιτών σε ένα κοινό όραμα για την Περιφερειακή Ενότητα, στο δρόμο προς την ανάπτυξη της περιοχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Ζωγραφάκης Γ., (2012). *Οι περιηγητικές διαδρομές στο νομό Χανίων και η ανάπτυξη τους ως τουριστικό προϊόν*. Πτυχιακή εργασία. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://nefeli.lib.teicrete.gr/browse/sdo/tour/2012/ZografakisGeorgios/attached-document-1341297302-408658-21321/Zografakis2012.pdf> [Πρόσβαση 25 Ιουλίου 2016]

Διαδικτυακοί Τόποι / Ιστοσελίδες

Chania Airport Car Hire, (2016). *Σούδα, το λιμάνι των Χανίων*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.chania-airport-carhire.com/GR-kania-port.php> [Πρόσβαση 2 Ιουλίου 2016]

Chania-citizen-guide, (2016)., *Ο γάμος σας στα Χανιά*. Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.chania-citizen-guide.gr/wedding-kania/0-customlinks_274.html [Πρόσβαση 6 Αυγούστου 2016]

Chania Crete, (2014)., *Η Κρήτη στην ιστορία*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.chania.eu/index.php/el/explore-el/history-el/crete-throughout-the-ages-el> [Πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2016]

Chania Crete, (2016)., *Καλωσορίσατε στα Χανιά*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.chania.eu/index.php/el/component/content/article?id=168:welcome-kania-crete> [Πρόσβαση 30 Ιουνίου 2016]

Creta Info, (2014)., *Μουσεία της Κρήτης*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.cretainfo.net/records.asp?lang=0&cat=49> [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2016]

Cretan Beaches, (2016). Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.cretanbeaches.com/el> [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2016]

Cretan beaches, (2016)., *Παραλίες Χανιά*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.cretanbeaches.com/paralies/hania/> [Πρόσβαση 26 Ιουνίου 2016]

Cretan Beaches, (2016)., *Σπήλαια Χανίων*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.cretanbeaches.com/spilaia/spilaia-hanion/> [Πρόσβαση 26 Ιουνίου 2016]

Cretan Beaches, (2016)., *Φαράγγια Χανίων*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.cretanbeaches.com/faraggia/faraggia-hanion/> [Πρόσβαση 26 Ιουνίου 2016]

Diocles civil (2016)., *Οικονομία και οικισμοί*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://diocles.civil.duth.gr/links/home/database/kania/pr51ec.pdf> [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2016]

Explore Crete, (2016)., *Ιστορία Χανίων*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.explorecrete.com/crete-archaeology-history.htm> [Πρόσβαση 15 Ιουλίου 2016]

FlashNews.gr, (2014)., *Στην Σούδα το Κεντρικό Λιμεναρχείο Χανίων – όλες οι αλλαγές στην Κρήτη*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.flashnews.gr/page.ashx?pid=3&aid=160197&cid=312> [Πρόσβαση 28 Ιουνίου 2016]

Go Platanias, (2014)., *Museums – Monuments – Archaeological sites*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.goplatanias.gr/museums-monuments-archaeological-sites/> [Πρόσβαση 17 Ιουλίου 2016]

<http://www.haniorama.gr/chania/chania-info.html> [Πρόσβαση 15 Ιουνίου 2016]

<http://blog.nyxtamera.gr/?p=12590> [Πρόσβαση 15 Ιουνίου 2016]

<http://geodata.gov.gr/> [Πρόσβαση 7 Ιουλίου 2016]

in.gr. (2016)., *Αγροτουρισμός*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://archive.in.gr/Reviews/placeholder.asp?lngReviewID=1671&lngChapterID=24975&lngItemID=24992> [Πρόσβαση 18 Ιουλίου 2016]

issuu (2014)., *Έργα Υποδομών Χωροταξικού Σχεδιασμού Ν. Χανίων ΠΕΠ Κρήτης και Τομεακά Προγράμματα 207-2013*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://issuu.com/teetdk/docs/30-01-10b> [Πρόσβαση 5 Αυγούστου 2016]

Koolnews (2013)., *Κουρουπητός Χανίων: Από άθλια χωματερή σε πράσινο τοπίο*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.koolnews.gr/extras/kourouphtos-xaniwn-apo-athlia-xwmaterh-se-prasino-topio/> [Πρόσβαση 30 Ιουλίου 2016]

meteorologia.gr (2014)., Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.meteorologia.gr/> [Πρόσβαση 30 Ιουνίου 2016]

Neoclassical Architecture. Διαθέσιμο στη δ/ση http://neoclassicalgreece.blogspot.gr/2013/05/blog-post_27.html [Πρόσβαση 25 Ιουλίου 2016]

Oliveoil (2016)., *Χανιά και ελαιόλαδο*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://oliveoil.homedns.org/chania> [Πρόσβαση 7 Αυγούστου 2016]

www.ekp.gr (2014)., Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.ekp.gr/index.php?module=catalog&cat=10&rg=405> [Πρόσβαση 15 Ιουλίου 2016]

www.epoli.gr. (2016)., *Οδικό δίκτυο*. Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.epoli.gr/ekat-eyrw-simansi-odiko-diktyo-kritis-a-57798.html?category_id=592 [Πρόσβαση 15 Ιουλίου 2016]

www.mykosmos.gr [Πρόσβαση 15 Ιουλίου 2016]

Vrisko.gr (2016)., Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.vrisko.gr/dir/astynomia/xania/> [Πρόσβαση 30 Αυγούστου 2016]

Wines of Crete (2014)., *Οινοποιεία*. Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.winesofcrete.gr/cretewines/el/Wineries/%CE%A4%CE%B1%CE%9A%CF%81%CE%B1%CF%83%CE%B9%CE%AC/%CE%9F%CE%B9%CE%BD%CE%BF%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%B5%CE%AF%CE%B1_446.html [Πρόσβαση 25 Ιουλίου 2016]

- Α.Σ. Κουντούρας (2016)., Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.opakoundoura.gr/> [Πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2016]
- Α.Σ. Σελίνου (2016)., Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.easselinou.gr/> [Πρόσβαση 30 Αυγούστου 2016]
- Αγρότυπος (2014)., *Δόθηκε το brand name Κρήτη σε 29 επιχειρήσεις στο νησί που παράγουν 161 κωδικούς παραδοσιακών προϊόντων.* Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.agrotypus.gr/mobile.asp?mod=articles&ID=85099> [Πρόσβαση 10 Αυγούστου 2016]
- Αγροξενία (2016)., Σύνδεσμος Αδροτουρισμού Ελλάδος. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://agro Xenia.net/taxonomy/term/199,244> [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2016]
- Βικιπαίδεια , (2014)., *Χανιά.* Διαθέσιμο στη δ/ση <https://el.wikipedia.org/wiki/Χανιά> [Πρόσβαση στις 30 Ιουνίου 2016]
- Βιοτεχνικό Πάρκο Χανίων (2007)., *Τοποθεσία Υποδομές.* Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.viopa-chania.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=3 [Πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2016]
- BIOXYM (2016)., Διαθέσιμο στη δ/ση <http://bioxym.net/> [Πρόσβαση 29 Αυγούστου 2016]
- ΔΕΥΑΧ – ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΥΔΡΕΥΣΗΣ ΑΠΟΧΕΤΕΥΣΗΣ ΧΑΝΙΩΝ, (2016). *Επενδυτικό Πρόγραμμα για το Διάστημα 2006-2011.* Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.deyax.org.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=79&Itemid=83 [Πρόσβαση 20 Ιουλίου 2016]
- Διαύγεια, (2010)., *Έγκριση των περιβαλλοντικών όρων της ΜΠΕ για το ορυχείο γύψου (ένυδρος γύψος – ανυδρίτης) έκτασης 182 στρεμμάτων στη θέση Όρμος Στομίου Βάθης του Δήμου Ιναχωρίου Ν.Χανίων, καθώς και του υφιστάμενου χωματόδρομου πρόσβασης, με φορέα λειτουργίας και εκμετάλλευσης την εταιρεία: «ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ Α.Ε.Β.Ε.».* Διαθέσιμο στη δ/ση <http://static.diangeia.gov.gr/doc/4%CE%99%CE%A6%CE%9D%CE%95%CE%A7-7%CE%99> [Πρόσβαση 30 Ιουλίου 2016]
- Δ.Ο.ΚΟΙ.Π.Π., (2016)., *ΔΗΜΟΤΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΑΙΔΕΙΑΣ.* Διαθέσιμο στη δ/ση <https://www.chania.gr/dimos/nom-dokoip/dokoipp.html> [Πρόσβαση 21 Ιουλίου 2016]
- Δήμος Καντάνου -Σελίνου (2014)., *Μνημεία –Μουσεία.* Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.kantanouselinou.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=289&Itemid=142&lang=el [Πρόσβαση 30 Ιουνίου 2016]
- Δήμος Πλατανιά (2014). Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.platanias.gr/social-services/koinonikorantopoleio> [Πρόσβαση 30 Ιουνίου 2016]
- Δήμος Χανίων (2012). *Πολιτιστικοί Φορείς.* Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.chania.gr/files/1/3571/mono_politistikoi_foreis.pdf?rnd=1224747561 [Πρόσβαση 28 Ιουνίου 2016]

- Δήμος Χανίων, (2016). *Πυροσβεστικός σταθμός του Δήμου Χανίων*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.chania.gr/city/enviromental-protection/fire-protection.html> [Πρόσβαση 28 Ιουνίου 2016]
- Δήμος Χανίων (2013). *Ο τουρισμός στη Δυτική Κρήτη*. Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.chania.eu/images/tourism_2013.pdf [Πρόσβαση 28 Ιουνίου 2016]
- Δήμος Χανίων (2013). *Εναλλακτικός Τουρισμός*. Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.chania.eu/images/tourism_2013.pdf [Πρόσβαση 28 Ιουνίου 2016]
- Δήμος Χανίων (2016). *Προϊστορική και ελληνιστική περίοδος*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.chania.gr/episkeptes/history/history.html> [Πρόσβαση 5 Ιουνίου 2016]
- Δήμος Χανίων (2016). Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.chania.gr/katoikoi/yphr-polites/kapivoithiaspiti.html> [Πρόσβαση 5 Ιουνίου 2016]
- Δήμος Χανίων (2016). Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.chania.gr/katoikoi/koinpolitiki/apasxolisiameta.html?item_id=36632 [Πρόσβαση 5 Ιουνίου 2016]
- Δήμος Χανίων (2016). Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.chania.gr/katoikoi/yphr-polites/koin-yphr.html> [Πρόσβαση 5 Ιουνίου 2016]
- Δήμος Χανίων (2016). *Μουσεία*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://chaniatourism.com/el/see-do/museums.html> [Πρόσβαση 5 Ιουνίου 2016]
- Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία, (2014)., <http://www.hnms.gr/hnms/greek/climatology/climatology.html> [Πρόσβαση 16 Ιουλίου 2016]
- Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς, (2014)., *Φυσικό Περιβάλλον*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.samaria.gr/%cf%86%cf%85%cf%83%ce%b9%ce%ba%cf%8c-%cf%80%ce%b5%cf%81%ce%b9%ce%b2%ce%ac%ce%bb%ce%bb%ce%bf%ce%bd/> [Πρόσβαση 5 Ιουλίου 2016]
- Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (2010)., *Προστατευόμενες περιοχές*. Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.ekby.gr/ekby/el/EKBY_PP_el.html [Πρόσβαση 10 Αυγούστου 2016]
- Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία (ΕΛ.ΣΤΑΤ.), (2011)., Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.statistics.gr/> [Πρόσβαση 1 Ιουλίου 2016]
- Ελευθεροτυπία (2011)., *Ο κύκλος του αίματος*. Καρουζάκης Γ. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.enet.gr/?i=news.el.article&id=291649> [Πρόσβαση 10 Αυγούστου 2016]
- Εξπρές (2008)., *Έργα Βελτίωσης του οδικού δικτύου στο νομό Χανίων*. Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.express.gr/news/ellada/54517oz_2008072154517.php3 [Πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2016]
- Επιμελητήριο Χανίων (2016). *Τοπική Οικονομία*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.chania-cci.gr/website/index.php/el/chania/local-economy> [Πρόσβαση 5 Ιουνίου 2016] [Πρόσβαση 11 Αυγούστου 2016]

Έρευνα και Μελέτη για την Αναθεώρηση του Περιφερειακού Σχεδιασμού Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) Περιφέρειας Κρήτης (2010). Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.pkr.gov.gr/files/11/5774/pesdak_2010_-_kefalaio_5.pdf [Πρόσβαση 13 Αυγούστου 2016]

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιφέρειας Κρήτης 2012-2014 (2011). Στρατηγικός Σχεδιασμός. Ανακτήθηκε από [http://www.pkr.gov.gr/files/11/5660/1_ep_pk_enothta_01_stratigikos_shediasmos_\(3\).pdf](http://www.pkr.gov.gr/files/11/5660/1_ep_pk_enothta_01_stratigikos_shediasmos_(3).pdf) [Πρόσβαση 13 Αυγούστου 2016]

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα δήμου Χανίων 2007-2010 (2008 Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.chania.gr/files/2/439/epixeirisiako.pdf> [Πρόσβαση 13 Αυγούστου 2016]

Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών (2006)., *Ανάπτυξη ενός Έμπειρου Συστήματος για την Παρακολούθηση, Διαχείριση και Προστασία του Φυσικού Τοπίου και του Περιβάλλοντος της Κρήτης*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://emeric.ims.forth.gr/> [Πρόσβαση 13 Αυγούστου 2016]

Ιστολόγος (2006). *Ενδεικτικό πλαίσιο προτάσεων έργων Νομού Χανίων για την Δ' προγραμματιστική περίοδο*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.istologos.gr/2008-06-23-10-18-00/2008-06-19-08-42-29/124-2008-06-22-19-12-36#.UwDLSM7Im4o> [Πρόσβαση 10 Αυγούστου 2016]

Καθημερινή (2007)., *Αιμιλία Κλάδου Μπλέτσα - Σφακιανή Αρχιτεκτονική*. Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.kritikoi.gr/main_titles/articles/afieromata/sfakia/articles237.html [Πρόσβαση 13 Αυγούστου 2016]

Καθημερινή (2014). *Αλήθειες και Ψέματα για τα χημικά της Συρίας*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.kathimerini.gr/764632/article/epikairothta/kosmos/alhtheies-kai-yemata-gia-ta-xhmika-ths-syrias> [Πρόσβαση 16 Ιουλίου 2016]

ΚΕ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (2014). Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.yppo.gr/1/g1540.jsp?obj_id=68 [Πρόσβαση 10 Ιουλίου 2016]

ΚΕΘΕΑ (2016). Ανακτήθηκε από <http://www.kethea.gr/> [Πρόσβαση 9 Αυγούστου 2016]

ΚΗΦΑΑΜΕΑ (2016). Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.kifaamea.gr/Default.aspx> [Πρόσβαση 9 Αυγούστου 2016]

Κοινωνική Κουζίνα Χανίων (2016)., Διαθέσιμο στη δ/ση <http://koinonikikoyzina.blogspot.gr/> [Πρόσβαση 29 Αυγούστου 2016]

Κοινωνικό Στέκι – Στέκι Μεταναστών Χανίων (2016)., Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.stekichania.gr/> [Πρόσβαση 29 Αυγούστου 2016]

Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας (2016)., Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.cretan-nutrition.gr/wp/?page_id=1935&lang=el [Πρόσβαση 29 Αυγούστου 2016]

Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας (2016)., *Πιστοποιημένες επιχειρήσεις με το Brand Name "Κρήτη"*. Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.cretan-nutrition.gr/wp/wp-content/uploads/2016/05/Agrodiatrofiki_entypo_pistopoihseis_32sel.pdf [Πρόσβαση 29 Αυγούστου 2016]

- Κρητικό Σύμφωνο Ποιότητας (2016)., *Τυριά της Κρήτης*. Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.cretan-nutrition.gr/wp/?page_id=1872&lang=el&page=2 [Πρόσβαση 29 Αυγούστου 2016]
- Ναυτεμπορική (2005)., *Μεγάλη εξάρτηση του ελληνικού τουρισμού από τους tour operators*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/106236> [Πρόσβαση 13 Αυγούστου 2016]
- Νοχιά (2011). Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.noxia.gr/page10.html> [Πρόσβαση 29 Αυγούστου 2016]
- Νέα Τηλεόραση Κρήτης (2014)., *Διατηρητέο μνημείο τα Ταμπακαριά*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.neatv.gr/el/19138/teo-diatiriteo-mnimeio-ta-tampakaria-apofasi-toi-peka-kai-to-fek.php> [Πρόσβαση 1 Σεπτεμβρίου 2016]
- ΟΑΕΔ (2016)., Διαθέσιμο στην δ/ση <http://www.oaed.gr/> [Πρόσβαση 11 Αυγούστου 2016]
- ΟΚΑΝΑ (2016). Διαθέσιμο στη δ/ση <http://okana.gr/> [Πρόσβαση 11 Αυγούστου 2016]
- Πανεπιστήμιο Θράκης (2016)., *Αρχιτεκτονική Σχολή. Παρουσίαση αρχιτεκτονικής μορφολογίας. Νεοκλασικισμός*. Διαθέσιμο στη δ/ση http://morfologia.arch.duth.gr/3o_etos/3o_exam_VI/neoklassika.pdf [Πρόσβαση 1 Αυγούστου 2016]
- Σωματείο ΑμΕΑ Ν.Χανίων (2016). Ανακτήθηκε από <http://www.ameachania.gr/> [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2016]
- Σ.Ε.ΔΗ.Κ. (2008)., Διαθέσιμο στη δ/ση http://www.sedik.gr/el/index.php?option=com_content&task=view&id=125#U4nbn3b9G6Z [Πρόσβαση 25 Αυγούστου 2016]
- Συνεταιριστική Τράπεζα Χανίων (2016). Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.chaniabank.gr/el/the-group/homepage.aspx> [Πρόσβαση 25 Αυγούστου 2016]
- Το Βήμα (2012). *Εκθεσιακός χώρος ο ιστορικός υδροηλεκτρικός σταθμός της Αγιάς Χανίων*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.tovima.gr/society/article/?aid=464422> [Πρόσβαση 29 Ιουνίου 2016]
- ΥΠΕΚΑ (2016). *Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=432> [Πρόσβαση 22 Ιουνίου 2016]
- Υπουργείο Πολιτισμού (2012)., Διαθέσιμο στη δ/ση <http://odysseus.culture.gr/h/3/gh30.jsp> [Πρόσβαση 22 Ιουνίου 2016]
- ΥΠΕΚΑ (2016). *Νομοθεσία*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=236> [Πρόσβαση 22 Ιουνίου 2016]
- ΥΠΕΚΑ (2016). *Προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα*. Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=433> [Πρόσβαση 22 Ιουνίου 2016]

Χανιώτικα Νέα (2016). *Αναγνώριση της τσικουδιάς ως ΠΟΠ ζητούν οι αποσταγματοποιί της Κρήτης.* Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.candianews.gr/2013/11/21/%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%B3%CE%BD%CF%8E%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%84%CF%83%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CF%85%CE%B4%CE%B9%CE%AC%CF%82-%CF%89%CF%82-%CF%80%CE%BF%CF%80-%CE%B6%CE%B7%CF%84%CE%BF/> [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2016]

Χανιώτικα νέα (2013). *Εκσυγχρονισμός και Ανάπτυξη των Πρωτογενών Τομέων του Ν. Χανίων.* Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.haniotika-nea.gr/124279-eksugchronismos-kai-anaptuksi-twn-prwtogenwn-tomewn-tou-n-xaniwn/> [Πρόσβαση 25 Ιουνίου 2016]

Ψυχαργός (2014). Διαθέσιμο στη δ/ση <http://www.psychargos.gov.gr/ECPage.aspx?id=1634&nt=217&lang=1> [Πρόσβαση 22 Ιουλίου 2016]

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Natura 2000

GR4340001	SCI	Ήμερη και Άγρια Γραμβούσα- Τηγάι και Φαλάσαρνα- Ποντικονήσι
GR4340002	SCI	Νήσος Ελαφώνησος και παράκτια παραθαλάσσια ζώνη
GR4340003	SCI	Χερσόνησος Ροδωπού-Παραλία Μάλεμε
GR4340004	SCI	Έλος - Τοπόλια - Σάσαλος - Άγιος Δικαίος
GR4340005	SCI	Σούγια - Βάρδια, Φαράγγι Λισσού μέχρι Ανύδρους
GR4340006	SCI	Λίμνη Αγιάς – Πλατανιάς – Ρέμα και Εκβολή Κερίτη – Κοιάδα Φάσας
GR4340007	SCI	Φαράγγι Θέρισου
GR4340008	SCI	Λευκά Όρη
GR43400010	SCI	Δράπανο (Βορειανατολικές Ακτές)- Παραλία Γεωργιούπολης – Λίμνη Κουρνά
GR43400011	SCI	Φρε – Τζιτζιφές – Νίππος
GR43400012	SCI	Ασφένδου – Καλλικράτης
GR43400013	SCI	Νήσοι Γαύδος και Γαυδοπούλα
GR43400014	SCI	Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς
GR43400015	SPA	Απέναντι παραλία από Νήσος Ελαφώνησος (από Χρυσοσκαλίτισσα μέχρι Ακρωτήριο Κριός)
GR43400016	SCI	Μετερίζια – Άγιος Δικαίος – Τσουνάρα – Βιτσιλία Λευκών Ορέων
GR43400017	SPA	Χερσόνησος Γραμβούσας και νησίδες Ήμερη και Άγρια Γραμβούσα, Ποντικονήσι
GR43400018	SPA	Νησίδα Άγιοι Θεόδωροι
GR43400019	SPA	Φαράγγι Καλλικράτης- Αργουλιανό Φαράγγι – Οροπέδιο Μανίκα
GR43400020	SPA	Λίμνη Αγιάς
GR43400021	SPA	Χερσόνησος Ροδωπού
GR43400022	SPA	Λίμνη Κουρνά και εκβολή Αλμυρού
GR43400023	SPA	Νοτιοδυτική Γαύδος και Γαυδοπούλα

Πηγή: ΥΠΕΚΑ, 2016

Μουσεία Περιφερειακής ενότητας Χανίων

Μουσείο	Τοποθεσία	Περιγραφή
<p>Αρχαιολογικό Μουσείο Χανίων</p> 	<p>Χάληδων 28, Χανιά</p>	<p>Ιδρύθηκε το 1963 και στεγάζεται στο καθολικό της ενετικής μονής του Αγίου Φραγκίσκου. Στο Μουσείο εκτίθενται ευρήματα που χρονολογούνται από τη νεολιθική εποχή και τους μινωικούς χρόνους έως και τη ρωμαϊκή περίοδο, ενώ διαθέτει και εργαστήρια συντήρησης αρχαιοτήτων. Στους χώρους του διοργανώνονται περιοδικές εκθέσεις, εκπαιδευτικά προγράμματα και εκδηλώσεις πολιτισμού.</p>
<p>Αρχαιολογικό Μουσείο Κισσάμου</p>	<p>Πλατεία Στρατηγού Τζανάκη, Κίσαμος</p>	<p>Στεγάζεται στο κτήριο του παλαιού Ενετοτουρκικού Διοικητηρίου στην Κίσαμο, στα δυτικά της Π.Ε. Χανίων. Διαθέτει εκθέματα από την ευρύτερη περιοχή που χρονολογούνται από την προϊστορική περίοδο μέχρι και τους παλαιοχριστιανικούς χρόνους.</p>
<p>Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Συλλογή Χανίων</p>	<p>Θεοτοκοπούλου 82, Χανιά</p>	<p>Η συλλογή αποτελείται - μεταξύ άλλων - από εικόνες, νομίσματα, κεραμικά, ψηφιδωτά και τοιχογραφίες από τα παλαιοχριστιανικά χρόνια έως και την τουρκοκρατία. Αντιπροσωπευτικά δείγματα της Συλλογής εκτίθενται στο ναό του Σαν Σαλβατόρε.</p>

<p>Ιστορικό-Λαογραφικό Μουσείο Γαβαλοχωρίου</p>	<p>Γαβαλοχώρι Αποκορώνου. 28 χλμ ΝΑ των Χανίων</p>	<p>Κεραμικά, μεταξωτά, κεντήματα, ξυλόγλυπτα και άλλα είδη που σχετίζονται με τη λαϊκή παράδοση του νομού. Διαθέτει και ιστορικό τμήμα με όπλα, σπαθιά, πίνακες και λιθογραφίες.</p>
<p>Λαογραφικό Μουσείο «Κρητικό Σπίτι»</p>	<p>Χάληδων 46, Χανιά</p>	<p>Χώρος διαμορφωμένος με βάση τα χαρακτηριστικά μιας παραδοσιακής οικίας της Κρήτης του 18^{ου} και του 19^{ου} αιώνα. Διαθέτει και εργαστήριο κεντητικής τέχνης.</p>
<p>Ναυτικό Μουσείο Κρήτης</p> 	<p>Χάληδων 21,, Χανιά</p>	<p>Ιδρύθηκε το 1973 και διαθέτει εκθέματα από την εποχή του Χαλκού μέχρι σήμερα, τα οποία περιλαμβάνουν μακέτες πλοίων, ναυτικά όργανα και συσκευές, ιστορικά κειμήλια, πίνακες, προσωπογραφίες και αυθεντικές ιστορικές φωτογραφίες.</p>
<p>Εκκλησιαστικό Μουσείο Μονής Αγίας Τριάδας των Τζαγκαρόλων</p>	<p>Μονή Αγίας Τριάδας των Τζαγκαρόλων. Ακρωτήριο Χανίων. 15 χλμ από τα Χανιά</p>	<p>Εντός της Μονής Αγίας Τριάδας Τζαγκαρόλων στεγάζεται Εκκλησιαστικό Μουσείο όπου εκτίθενται εικόνες του ιερέα Εμμανουήλ Σκορδίλη από τον 16^ο και 17^ο αι., χειρόγραφο λειτουργικό ειλητάριο του 12^{ου} αι., χρυσοκέντητα άμφια και άλλα εκκλησιαστικά κειμήλια.</p> <p>Διαδικτυακός τόπος: www.agiatriada-chania.gr/the_monastery_present.php</p>
<p>Εκκλησιαστικό Μουσείο Μονής Γωνιάς</p>	<p>Μονή Γωνιάς. Κολυμβάρι Χανίων 26 χλμ από τα Χανιά, 17 χλμ από την Κίσαμο</p>	<p>Στο Εκκλησιαστικό Μουσείο της Μονής Οδηγήτριας Γωνιάς εκτίθεται συλλογή εικόνων με έργα του Ανδρέα Ρίτζου και του Κωνσταντίνου Παλαιοκαπά από τον 15^ο και 17^ο αι. αντίστοιχα, συλλογή βιβλίων και χειρογράφων, συλλογή αμφίων και άλλα κειμήλια.</p>
<p>Εκκλησιαστικό Μουσείο και Λαογραφικό Μουσείο Μονής Χρυσοπηγής</p>	<p>Χανιά. 3 χλμ από το κέντρο της πόλης</p>	<p>Το Εκκλησιαστικό Μουσείο περιλαμβάνει εικόνες, ιερά σκεύη, δείγματα εκκλησιαστικής χρυσοκεντητικής του 18^{ου} και 19^{ου} αι., ξυλόγλυπτα και έγγραφα. Το Λαογραφικό Μουσείο διαθέτει έργα λαϊκής κεντητικής, παραδοσιακές στολές, δείγματα λαϊκής και εκκλησιαστικής ξυλογλυπτικής κ.α.</p> <p>Διαδικτυακός τόπος: www.imx.gr/mouseia.html</p>

<p>Πολεμικό Μουσείο</p>	<p>Ιωάννου Σφακιανάκη 1, Χανιά</p>	<p>Ιδρύθηκε και λειτουργεί από το 1995. Παράρτημα του Πολεμικού Μουσείου Αθηνών, το Πολεμικό Μουσείο Χανίων στεγάζεται σε πρώην ιταλικό στρατώνα που ανεγέρθηκε το 1870 σε σχέδια του ιταλού αρχιτέκτονα Μαγκούζο. Εκτίθενται ιστορικά και άλλα κειμήλια, κυρίως από την περίοδο 1821-1940.</p>
<p>Μουσείο Χημείας</p>	<p>Ελ. Βενιζέλου και Χαρ. Τρικούπη, Χανιά</p>	<p>Λειτουργεί από το 1997 και αποτελεί αναπαράσταση του Πρώτου Δημόσιου Χημείου της Ελλάδας.</p>
<p>Βυζαντινό και Λαογραφικό Μουσείο Σπηλιάς</p>	<p>Κίσσαμος</p>	<p>Συλλογή λαϊκών εικόνων και εικόνων κρητικής τέχνης.</p>
<p>Μουσείο Τυπογραφίας</p>	<p>Βιοτεχνικό Πάρκο Χανίων. Σούδα</p>	<p>Ιδρύθηκε το 2005 και αποτελεί το μοναδικό στο είδος του στην Ελλάδα. Στα εκθέματα περιλαμβάνονται πιεστήρια και άλλα τυπογραφικά μηχανήματα, σπάνια βιβλία, λιθογραφίες, εργαλεία και αντικείμενα που χρονολογούνται από την εποχή της εφεύρεσης της τυπογραφίας μέχρι τις μέρες μας. Το Μουσείο παρέχει τη δυνατότητα στους επισκέπτες να τυπώσουν σε παλαιά πιεστήρια.</p>
<p>Μουσείο Εθνικής Αντίστασης</p>	<p>Θέρισο Χανίων. 16 χλμ από τα Χανιά</p>	<p>Ιδρύθηκε το 2003 με στόχο την ανάδειξη της Κρητικής Εθνικής Αντίστασης και βρίσκεται στο Θέρισο Χανίων. Στη συλλογή του περιλαμβάνεται φωτογραφικό υλικό, όπλα, κειμήλια και αντικείμενα από την περίοδο 1941-1945.</p>
<p>Οικία Βενιζέλου</p>	<p>Πλατεία Έλενας Βενιζέλου, Χαλέπα Χανίων</p>	<p>Πρόκειται για το πατρικό σπίτι του Ελευθέριου Βενιζέλου στη Χαλέπα, προάστιο της πόλης των Χανίων, στο οποίο και έζησε για μεγάλα διαστήματα της ζωής του. Το 2005 μετατράπηκε σε Μουσείο αφιερωμένο στον Ελευθέριο Βενιζέλο, με τους χώρους να διατηρούν την αυθεντική τους μορφή. Σήμερα είναι υπό ανακαίνιση προκειμένου να επαναλειτουργήσει με σύγχρονες προδιαγραφές.</p>
<p>Οικία Βενιζέλου, Μουρνιές</p>	<p>Μουρνιές Χανίων. 4 χλμ Ν των Χανίων</p>	<p>Πρόκειται για την οικία όπου γεννήθηκε ο Ελευθέριος Βενιζέλος το 1864, και η οποία σήμερα λειτουργεί ως Μουσείο. Το κτήριο, ένα πετρόκτιστο διώροφο σπίτι, τυπικό δείγμα κρητικής οικίας της εποχής, έχει υποστεί ριζική ανακαίνιση. Εκτίθεται πλούσιο φωτογραφικό υλικό, αλλά και αντικείμενα, όπως η παιδική κούνια του Βενιζέλου.</p>

<p>Δημοτική Πινακοθήκη</p>	<p><u>Χάληδων 100, Χανιά</u></p>	<p>Η Δημοτική Πινακοθήκη της πόλης των Χανίων στεγάζεται σε νεοκλασικό κτήριο του 1910. Από το 2003, οπότε και ξεκίνησε τη λειτουργία της, έχει φιλοξενήσει πλήθος περιοδικών εκθέσεων, ενώ έχει να επιδείξει και σχετικό εκδοτικό έργο.</p>
<p>Μουσείο Σχολικής Ζωής</p>	<p>Παλιό Δημοτικό Σχολείο <u>Νεροκούρου Χανίων</u></p>	<p>Το Μουσείο Σχολικής Ζωής ιδρύθηκε το 2006 με σκοπό τη μελέτη του εκπαιδευτικού και σχολικού παρελθόντος της Κρήτης. Η συλλογή του περιλαμβάνει έντυπα, αντικείμενα και εποπτικά μέσα διδασκαλίας.</p>
<p>Μουσείο Ελιάς</p>	<p>Βουβές Κίσαμου 27 <u>χλμ των Χανίων</u></p>	<p>Το Μουσείο Ελιάς ιδρύθηκε με στόχο να αναδείξει τα στοιχεία εκείνα που σχετίζονται με την ελιά και το ελαιόλαδο, από την ελαιοπαραγωγή ως μια από τις σημαντικότερες παραγωγικές δραστηριότητες στο νησί μέχρι τη θέση του ελαιολάδου στη διατροφή και τη γενικότερη σχέση του ανθρώπου με το ελαιόδεντρο. Το μουσείο στεγάζεται σε κτίσμα που αποτελεί δείγμα της λαϊκής αρχιτεκτονικής της περιοχής και βρίσκεται δίπλα στο Μνημειακό δέντρο της Ελιάς των Βουβών, του αρχαιότερου ελαιόδεντρου στον κόσμο. Η συλλογή του περιλαμβάνει εργαλεία ελαιοκαλλιέργειας και παραγωγής λαδιού, μέσα συλλογής της ελιάς, μέσα αποθήκευσης και μεταφοράς ελαιολάδου, καθώς επίσης και παραδοσιακό οικιακό εξοπλισμό.</p> <p>Διαδικτυακός τόπος: www.olivemuseumnouves.com</p>
<p>Μουσείο Θαλάσσιου Πλούτου και Αλιευτικής Παράδοσης</p>	<p>Κολυμβάρι Πλατανιά. 24 <u>χλμ των Χανίων.</u></p>	<p>Το Μουσείο ιδρύθηκε το 2005 και ανάμεσα στα εκθέματά του περιλαμβάνονται αλιευτικά σκάφη, εργαλεία αλιευτικής, αρχαίες άγκυρες, αλλά και συλλογή από ψάρια, κοχύλια, σφουγγάρια και άλλους θαλάσσιους οργανισμούς.</p>
<p>Μουσείο Αναγνώστη <u>Σκαλίδη</u></p>	<p>Περιβόλια <u>Κισάμου.</u> 25 <u>χλμ Ν της Κισάμου.</u></p>	<p>Μουσείο με φωτογραφικό υλικό και προσωπικά αντικείμενα του Αναγνώστη <u>Σκαλίδη</u> (1822 – 1901), ο οποίος πολέμησε για την ανεξαρτησία της Κρήτης.</p>
<p>Μουσείο Ακριτών της Ευρώπης</p>	<p><u>Παλιόχωρα Σελίνου.</u> 71 <u>χλμ ΝΔ των Χανίων.</u></p>	<p>Το μουσείο ιδρύθηκε το 2006 υπό την εποπτεία του Κέντρου <u>Ερεύνης</u> της Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών και μέσα από οπτικοακουστικό υλικό, κείμενα και εικόνες επιχειρεί να αναδείξει τα κοινά πολιτιστικά χαρακτηριστικά των ακριτικών λαών της Ευρώπης. Στη συλλογή του περιλαμβάνονται ακόμα έργα σύγχρονης ελληνικής τέχνης.</p>

<p>Ιστορικό Αρχείο Κρήτης</p>	<p>Ιωάννου Σφακιανάκη 20, Χανιά.</p>	<p>Το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης, το οποίο ιδρύθηκε το 1920, στεγάζεται σε διατηρητέο νεοκλασικό κτήριο στην πόλη των Χανίων. Διαθέτει εξαιρετικά πλούσια συλλογή εγγράφων και ντοκουμέντων που αφορούν την ιστορία της Κρήτης από το 1821 μέχρι σήμερα. Οι εντυπωσιακές συλλογές του περιλαμβάνουν την επίσημη αλληλογραφία των Κρητικών Επαναστάσεων και του Κινήματος του Θερίσου, ολόκληρο το αρχείο της Κρητικής Πολιτείας, αρχεία που αφορούν τη Μάχη της Κρήτης και τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και πολλά άλλα. Το Ιστορικό Αρχείο Κρήτης διαθέτει βιβλιοθήκη με 10.000 τίτλους, αρχείο Κρητικού Τύπου και φωτογραφική συλλογή. Τέλος, στους χώρους του Αρχείου λειτουργεί και μουσειακό τμήμα με αίθουσες αφιερωμένες στον Ελευθέριο Βενιζέλο, τους Κρητικούς Αγώνες για την ανεξαρτησία, την Κρητική Πολιτεία, τη Μάχη της Κρήτης και την Κρητική Αντίσταση.</p>
<p>Κέντρο Αρχιτεκτονικής Μεσογείου</p> 	<p>Ακτή Τομπάζη και Κατεγάκη, Χανιά.</p>	<p>Δημοτική επιχείρηση, η οποία ιδρύθηκε το 1997 με στόχο την ανάληψη δραστηριοτήτων και τη διοργάνωση εκδηλώσεων με θέμα τα προβλήματα στη διαχείριση του χώρου και την αρχιτεκτονική ως άμεσα σχετιζόμενη τέχνη. Το ΚΑΜ λειτουργεί ως κέντρο τεκμηρίωσης, χώρος πολιτισμού αλλά και εκθεσιακό και συνεδριακό κέντρο.</p> <p>Διαδικτυακός τόπος: http://kam-arsenali.gr/</p>
<p>Λαογραφικό Μουσείο Βατολάκκου «Φάμπρικα Ελιάς και Λαδιού»</p>	<p>Βατόλακκος Χανίων. 15 χλμ ΝΔ των Χανίων.</p>	<p>Η συλλογή του Λαογραφικού Μουσείου Βατολάκκου στεγάζεται σε κτήριο το οποίο κατά το 18^ο αιώνα λειτουργούσε ως ελαιοτριβείο και σήμερα αποτελεί μοναδικό μνημείο προβιομηχανικής αρχιτεκτονικής. Περιλαμβάνει δεκάδες αντικείμενα, όπως έπιπλα, σκεύη, αγροτικά εργαλεία και μηχανήματα.</p>
<p>Παραδοσιακή Λαογραφική Συλλογή Αργαστηρίου</p>	<p>Αργαστήρι Καντάγου. 48 χλμ ΝΔ των Χανίων.</p>	<p>Συλλογή παραδοσιακών αντικειμένων του συλλέκτη Εμμανουήλ Καστρινάκη.</p>

<p>Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης «Ελαιουργείον»</p> 	<p><u>Δρομόνερο Κισσάμου</u> 33 χλμ ΝΔ των Χανίων.</p>	<p>Το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης «<u>Ελαιουργείον</u>» στεγάζεται στο παλιό ελαιουργείο του αγροτικού συνεταιρισμού <u>Ζυμπράγου</u>, το οποίο διέκοψε τη λειτουργία του τη δεκαετία του 1980. Το κεντρικό κτήριο κατασκευάστηκε με λιθοδομή τη δεκαετία του 1920, ενώ οι υπόλοιπες πτέρυγες κατασκευάστηκαν σταδιακά μέχρι τη δεκαετία του 1970. Στο χώρο του «Ελαιουργείου» διατηρείται και ο μηχανισμός του ελαιοτριβείου ως σημείο αναφοράς του χώρου. Το «Ελαιουργείο» διαθέτει Πινακοθήκη Εικαστικών Τεχνών, η οποία διοργανώνει περιοδικές εκθέσεις και πολιτιστικές δράσεις, αλλά και Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, στο οποίο εκτίθενται οι μόνιμες εικαστικές συλλογές που διαθέτει. Διαδικτυακός τόπος: http://www.olivepress.eu/</p>
<p>Μουσείο Κρητικών Βοτάνων</p>	<p>Μονή Οδηγήτριας Γωνίας, Κολυμβάρι Πλατανιά. 26 χλμ των Χανίων.</p>	<p>Το Μουσείο Κρητικών Βοτάνων ιδρύθηκε και λειτουργεί από το 2008. Στεγάζεται σε κτήριο της Ορθόδοξου Ακαδημίας Κρήτης και η συλλογή του περιλαμβάνει περίπου 9.000 βότανα, δωρεά του Γάλλου καθηγητή της βοτανολογίας, Ζακ <u>Ζαφράν</u>. Διαθέτει εκθετήριο, εργαστήριο και βοτανικό κήπο με σημαντικά δείγματα της Κρητικής χλωρίδας. Διαδικτυακός τόπος: www.oac.gr/el/museum-of-cretan-flora</p>
<p>Κέντρο Πληροφόρησης – Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Σαμαριάς</p>	<p>Ομαλός Χανίων. 38 χλμ Ν των Χανίων.</p>	<p>Το Κέντρο Πληροφόρησης βρίσκεται στην είσοδο του Εθνικού Δρυμού της Σαμαριάς. Μέσα από φωτογραφικό υλικό, σκίτσα και σχετικά κείμενα, ο επισκέπτης του Κέντρου ενημερώνεται για τη χλωρίδα και την πανίδα του Φαραγγιού και της ευρύτερης περιοχής.</p>
<p>Μουσείο Κατοχής κάτω από την εκκλησία του Αγίου Δημητρίου</p> 	<p>Πλατανιάς Χανίων. 11 χλμ των Χανίων.</p>	<p>Πρόκειται για καταφύγιο το οποίο βρίσκεται κάτω από το Ναό του Αγίου Δημητρίου στον Πλατανιά. Το καταφύγιο κατασκευάστηκε κατά την περίοδο της ναζιστικής κατοχής με καταναγκαστική εργασία των κατοίκων της περιοχής. Ο χώρος αποκαταστάθηκε με προσπάθειες των κατοίκων και πλέον λειτουργεί ως μουσείο για την περίοδο της ναζιστικής κατοχής στην Κρήτη.</p>

Βοτανικό Πάρκο Κρήτης	<u>Ασκορδαλός Χανίων</u> . 19 χλμ Ν των Χανίων.	Το Βοτανικό Πάρκο Κρήτης βρίσκεται σε μια έκταση διακοσίων περίπου στρεμμάτων, 18 χιλιόμετρα έξω από την πόλη των Χανίων. Περιλαμβάνει τροπικά και οπωροφόρα δέντρα, φαρμακευτικά και καλλωπιστικά φυτά, καθώς και βότανα. Εντός του Βοτανικού Πάρκου βρίσκεται λίμνη που φιλοξενεί υδρόβια πτηνά.
Εκκλησιαστικό Μουσείο, Μοναστήρι <u>Γουβερνέτου</u>	Μονή <u>Γουβερνέτου</u> . Ακρωτήρι Χανίων. 19 χλμ από τα Χανιά.	Μικρό μουσείο, όπου φυλάσσονται διάφορα κειμήλια, όπως αρχιερατικά άμφια, εκκλησιαστικά είδη και λειτουργικά σκεύη.
Εκκλησιαστικό Μουσείο, Μοναστήρι <u>Χρυσοπηγής</u>	Μονή <u>Χρυσοπηγής</u> . Χανιά. 3 χλμ από το κέντρο της πόλης.	Το μουσείο, το οποίο βρίσκεται εντός της Μονής Ζωοδόχου Πηγής ή <u>Χρυσοπηγής</u> , φιλοξενεί εικόνες, ευαγγέλια, ξυλόγλυπτους σταυρούς και λειτουργικά σκεύη.
Εκκλησιαστικό Μουσείο, Μονή Αγίου Ιωάννη Κορακίων	Μονή Τιμίου <u>Προδρόμου</u> . Ακρωτήρι Χανίων. 8 χλμ από τα Χανιά.	Στο μικρό μουσείο της Μονής Αγίου Ιωάννη εκτίθενται εικόνες που χρονολογούνται από τον 18 ^ο αιώνα, άμφια, ευαγγέλια και άλλα εκκλησιαστικά είδη.
Εκκλησιαστική Συλλογή <u>Μυρτιδιώτισσας</u>	Σπηλιά Κισσάμου. 25 χλμ των Χανίων.	Συλλογή που φιλοξενείται σε σύγχρονο κτήριο δίπλα στο Ναό της Παναγίας <u>Μυρτιδιώτισσας</u> και περιλαμβάνει εικόνες, μεταξύ άλλων του Μιχαήλ Αρχαγγέλου, της Βαϊοφόρου και της Υπαπαντής από τον 15 ^ο , 16 ^ο και 17 ^ο αιώνα αντίστοιχα, λειτουργικά σκεύη, βιβλία και λαογραφικά αντικείμενα. Διαδικτυακός τόπος: www.imks.gr/monuments/museums.html
Πολεμικό Μουσείο <u>Σούγιας</u>	<u>Σούγια Σελίνου</u> . 60 χλμ ΝΔ των Χανίων.	Μουσείο με εκθέματα - ντοκουμέντα της περιόδου του Β' Παγκοσμίου Πολέμου που λειτουργεί στη <u>Σούγια</u> .
Μουσείο Βουτά	Βουτάς <u>Σελίνου</u> . 68 χλμ ΝΔ των Χανίων.	Έκθεση με φωτογραφίες και παλαιά αντικείμενα από τη ζωή στο Βουτά και την ευρύτερη περιοχή της <u>Κανδάνου</u> , η οποία φιλοξενείται στο μέχρι πρότινος εγκαταλελειμμένο δημοτικό σχολείο του Βουτά.

Πηγή: Δήμων Χανίων (2014), Καντάνου-Σελίνου (2014), καθώς επίσης και από τους ιστοτόπους GoPlatanias (2014) και CretaInfo (2014)

Αρχαιολογικοί Χώροι και Μνημεία της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

Χώρος/Μνημείο Χρονολόγηση	Τοποθεσία	Περιγραφή
Ανώπολις 4 ^{ος} αι. π.Χ. – 4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Ανώπολη Σφακίων. 10 χλμ από τη Χώρα Σφακίων	Θεμέλια πολλών οικιών και ίσως ενός μεγάλου ναού, μια μεγάλη στέρνα και κιβωτιόσχημοι τάφοι. Εντυπωσιακά τείχη που χρονολογούνται από τον 3 ^ο αι. π.Χ..
Απτέρα 9 ^{ος} αι. π.Χ. – 7 ^{ος} αι. μ.Χ. και 10 ^{ος} αι. μ.Χ. – 1960 μ.Χ.	Απτέρα Χανίων. 17 χλμ Α των Χανίων	Εντυπωσιακά συγκροτήματα ρωμαϊκών δεξαμενών και τμήμα μεγάλης ιδιωτικής οικίας με περίστυλη αυλή. Οικοδομήματα από τους βυζαντινούς και μεταβυζαντινούς χρόνους, όπως η Μονή του Αγίου Ιωάννου του Θεολόγου, που αναφέρεται ήδη το 1181 μ.Χ., και το κάστρο που ανεγέρθηκε από τους Οθωμανούς για την καταστολή της Κρητικής Επανάστασης.
Νεροκούρος 17 ^{ος} – 16 ^{ος} αι. π.Χ.	Νεροκούρος Χανίων. 6 χλμ Ν των Χανίων	Εκτεταμένος οικισμός που χρονολογείται από το τέλος της μεσομινωικής περιόδου.

<p>Γαύδος</p> <p>Από τη Μεταβατική Νεολιθική μέχρι και τη μεσοβυζαντινή περίοδο.</p>	<p>Νήσος Γαύδος</p>	<p>Ευρήματα διάσπαρτα σε όλο το νησί της Γαύδου. Λείψανα προϊστορικών οικισμών, λίθινα εργαλεία, κεραμικά, ρωμαϊκό υδραγωγείο και υπέργειο αγωγό, ρωμαϊκές αγροικίες, υπαίθρια πατητήρια, ελαιόμυλους και ελαιοπιεστήρια, καθώς επίσης και πλήθος λαξευτών θολωτών και κιβωτιόσχημων τάφων.</p>
<p>Έλυρος</p> <p>5^{ος} αι. π.Χ. – 6^{ος} αι. μ.Χ.</p>	<p>Ροδοβάνι Σελίνου. 55 χλμ ΝΔ των Χανίων</p>	<p>Υπήρξε η σημαντικότερη πόλη της νοτιοδυτικής Κρήτης κατά τους ελληνιστικούς και ρωμαϊκούς χρόνους. Τα ευρήματα περιλαμβάνουν ερείπια κτηρίων, εντυπωσιακές υδατοδεξαμενές και τμήμα ρωμαϊκού υδραγωγείου, αλλά και την εκκλησία της Παναγίας στο κέντρο του αρχαιολογικού χώρου, η οποία είναι χτισμένη σε ερείπια παλαιοχριστιανικής βασιλικής, από την οποία σώζονται τα ψηφιδωτά δάπεδα.</p>
<p>Κίσσαμος</p> <p>Από τον 4^ο αι. π.Χ.</p>	<p>Κίσσαμος Χανίων. 38 χλμ Δ των Χανίων</p>	<p>Ευρήματα κυρίως από τη ρωμαϊκή περίοδο. Τμήματα του κεντρικού οδικού άξονα της πόλης και της κάθετης προς αυτόν οδού, τρία με τέσσερα λουτρά ή θέρμες διάσπαρτες στην πόλη, με τις εντυπωσιακές ανατολικές θέρμες να διαθέτουν θολωτές δεξαμενές και υπόστηλες αίθουσες με μαρμάρινα δάπεδα, τμήμα υπόστηλης στοάς που ενδέχεται να σχετίζεται με το χώρο της αγοράς, αλλά και πλήθος πολυτελών οικιών και ιδιωτικών επαύλεων με ψηφιδωτά δάπεδα.</p>
		
<p>Κυδωνία</p> <p>3650 π.Χ. – 4^{ος} αι. μ.Χ</p>	<p>Χανιά</p>	<p>Ο σημαντικότερος οικισμός της δυτικής Κρήτης. Ευρήματα από όλες τις φάσεις του μινωικού πολιτισμού, με αυτά της νεοανακτορικής φάσης να σώζονται στην καλύτερη κατάσταση. Δρόμοι, πλατείες, κατόψεις ολόκληρων οικιών και ιερό, πιθανώς ανακτορικό. Μεταγενέστερα ευρήματα περιλαμβάνουν τμήματα ελληνιστικού υδραγωγείου και ρωμαϊκών οικιών και λουτρών και ψηφιδωτά δάπεδα.</p>
<p>Λισσός</p> <p>4^{ος} αι. π.Χ. – 9^{ος} αι. μ.Χ.</p>	<p>Σούγια Σελίνου. 60 χλμ ΝΔ των Χανίων.</p>	<p>Ευρήματα κυρίως από τη ρωμαϊοκρατία. Κατοικίες, δημόσια κτήρια, λιμενικές εγκαταστάσεις και νεκρόπολη με 118 τάφους. Σώζεται, επίσης, η ιερή πηγή και ο ναός του Ασκληπιού με ψηφιδωτό δάπεδο που προστέθηκε κατά τα ρωμαϊκά χρόνια.</p>
<p>Πολυρρήνια</p> <p>5^{ος} αι. π.Χ. – 4^{ος} αι. μ.Χ.</p>	<p>Πολυρρήνια Κισσάμου. 44 χλμ Δ των Χανίων.</p>	<p>Μέρος των τειχών της ελληνιστικής περιόδου και νεκρόπολη με υπόγειους και υπέργειους λαξευτούς τάφους.</p>

Αζογυρές 3650 π.Χ. – 5 ^{ος} αι. π.Χ.	Στύλος Αποκορώνου. 21 χλμ ΝΑ των Χανίων.	Τμήματα κτηριακών συγκροτημάτων και τάφος που χρονολογούνται από την πρωτομινωική έως και την υστερομινωική περίοδο. Ο οικισμός ταυτίζεται πιθανώς με την Απτέρα των μινωικών χρόνων.
Συία Ρωμαϊκή και βυζαντινή περίοδος.	Σούγια Σελίνου. 60 χλμ ΝΔ των Χανίων.	Επίγειο της Ελύρου. Ευρήματα κυρίως από τη ρωμαϊκή περίοδο, αλλά και αρκετές παλαιοχριστιανικές βασιλικές με ψηφιδωτά δάπεδα. Επίσης, ένα κτιστό υδραγωγείο, υπέργειες δεξαμενές, θέρμες και κεραμοσκεπάστοι τάφοι.
Τάρρα 7 ^{ος} αι. π.Χ. – 6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αγία Ρουμέλη Σφακιών. Δεν υπάρχει οδική πρόσβαση.	Χτισμένη στην έξοδο του φαραγγιού της Σαμαριάς στη θάλασσα. Σώζονται τμήματα των τειχών, ερείπια αρχαίου ναού, πιθανώς αφιερωμένου στον Απόλλωνα, και τάφοι.
Υρτακίνα 7 ^{ος} αι. π.Χ. – 1 ^{ος} αι. π.Χ.	Τεμένια Σελίνου. 68 χλμ ΝΔ των Χανίων.	Τμήματα διπλού οχυρωματικού τείχους, ένα υπαίθριο ιερό του Πανός, αλλά και ερείπια οικιών και δημοσίων κτηρίων.
Φαλάσαρνα Τέλος Γεωμετρικής περιόδου – 1 ^{ος} αι. π.Χ.	Φαλάσαρνα Κισσάμου. 52 χλμ Δ των Χανίων.	Από τα σημαντικότερα λιμάνια της Κρήτης με την ακμή του να τοποθετείται χρονικά στον 4 ^ο με 3 ^ο αι. π.Χ. «Κλειστό» λιμάνι, το οποίο συνδεόταν με τη θάλασσα με τεχνητό κανάλι, ακρόπολη και τα νεκροταφεία της αρχαίας Φαλάσαρνας.
Φοινιξ Από την προϊστορική περίοδο.	Λουτρό Σφακιών. 23 χλμ από τη Χώρα Σφακιών.	Επίγειο της Ανωπόλεως.
Αράδενα Από την πρωτομινωική περίοδο.	Αράδενα Σφακιών. 16 χλμ από τη Χώρα Σφακιών.	Αρχιτεκτονικά λείψανα και τάφοι.
Ποικίλασος Από την προϊστορική περίοδο.	Στην έξοδο του Φαραγγιού της Τρυπητής. Δεν υπάρχει οδική πρόσβαση.	Πιθανό επίγειο της Ελύρου. Στα ευρήματα συμπεριλαμβάνονται ερείπια δύο κτηρίων, πιθανότατα ναών.
Θολωτός τάφος Μάλεμε 13 ^{ος} αι. π.Χ. Υστερομινωική περίοδος.	Υψωμα «Καυκάλα», Μάλεμε Χανίων. 17 χλμ Δ των Χανίων.	Θολωτός τάφος με κτιστό διάδρομο και ταφικό θάλαμο τετράγωνης κάτοψης και ύψους τεσσάρων μέτρων, ο οποίος πιθανότατα κατέληγε σε πυραμιδοειδή σκεπή.

<p>Θολωτός τάφος Στύλου</p> <p>12^{ος} αι. π.Χ. Υστερομινωική περίοδος.</p>	<p>Λόφος Αζογυρές, Στύλος Αποκορώνου. 21 χλμ ΝΑ των Χανίων.</p>	<p>Μνημειακός θολωτός τάφος με μακρύ κτιστό διάδρομο και λιθόκτιστο κυκλικό θάλαμο διαμέτρου 4,30 μέτρων.</p>
<p>Θολωτός τάφος Φυλακής</p> <p>14^{ος} – 13^{ος} αι. π.Χ. Υστερομινωική περίοδος.</p>	<p>Φυλακή Αποκορώνου. 50 χλμ ΝΑ των Χανίων.</p>	<p>Θολωτός τάφος με μακρύ διάδρομο και τετράγωνο ταφικό θάλαμο με πυραμιδοειδή στέγη.</p>
<p>Μινωική έπαυλη Νεροκούρου</p> <p>17^{ος} – 16^{ος} αι. π.Χ. Μεσομινωική – Υστερομινωική περίοδος.</p>	<p>Νεροκούρος Χανίων. 6 χλμ Ν των Χανίων.</p>	<p>Επισκέψιμη μινωική έπαυλη, που είναι χτισμένη στα πρότυπα των μινωικών ανακτόρων.</p>
<p>Πρωτομινωικός τάφος Νέων Ρουμάτων</p> <p>3200 π.Χ. – 2000 π.Χ. Πρωτομινωική περίοδος.</p>	<p>Νέα Ρούματα Χανίων. χλμ ΝΔ των Χανίων.</p>	<p>Θολωτός ατομικός τάφος μικρών διαστάσεων της πρωτομινωικής περιόδου. Συνιστά νέο στοιχείο για την ταφική αρχιτεκτονική της περιόδου, αφού οι μέχρι τώρα ανακαλυφθέντες σύγχρονοί του τάφοι στην Κρήτη είναι μεγαλύτερων διαστάσεων και οικογενειακοί. Βρίσκεται κοντά σε παρόμοιας κατασκευής, αλλά μικρότερο θολωτό τάφο.</p>
<p>Τάφος οικοπέδου Μαθιουλάκη</p> <p>Τέλος 4^{ου} με αρχές 3^{ου} αι. π.Χ. Ελληνιστική περίοδος.</p>	<p>Χανιά.</p>	<p>Λαξευτός οικογενειακός τάφος με εννέα ταφικούς θαλάμους γύρω από μεγάλο κεντρικό χώρο, ο οποίος αποτελεί μέρος του νεκροταφείου της ελληνιστικής Κυδωνίας.</p>

<p>Σπήλαιο Ασφένδου</p> <p>Προϊστορική περίοδος.</p> 	<p>Άσφενδος Σφακίων. 64 χλμ ΝΑ των Σφακίων. 26 χλμ από τη Χώρα Σφακίων.</p>	<p>Βραχοσκεπή στο φαράγγι Ασφένδου με βραχογραφίες αφηρημένων συμβόλων και εικονιστικών θεμάτων (ζώα, δένδρα, τόξο και βέλος, καμάκι, πλοίο).</p>
<p>Σπήλαιο Πλατυβόλας</p> <p>3500 π.Χ. – 1100 π.Χ.</p>	<p>Πλατυβόλα: Αποκορώνου. 21 χλμ Ν των Χανίων.</p>	<p>Το σπήλαιο αποτελείται από τέσσερις αίθουσες σε διαφορετικά επίπεδα. Αδιάκοπη χρήση από την ύστερη νεολιθική περίοδο μέχρι τα κλασικά χρόνια.</p>
<p>Σπήλαιο Πανός ή Λερά</p> <p>Από τη Νεολιθική μέχρι τη Βυζαντινή περίοδο.</p>	<p>Σταυρός Χανίων. 15 χλμ ΒΑ των Χανίων.</p>	<p>Το σπήλαιο αποτελείται από προθάλαμο και τέσσερις αίθουσες. Χαραγμένες επιγραφές της κλασικής περιόδου πιστοποιούν τη λατρεία του Πανός και των Νυμφών.</p>

Πηγή: ΚΕ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, 2014

Εθελοντικές οργανώσεις Περιφερειακής Ενότητας Χανίων

Εθελοντική Οργάνωση	Αντικείμενο	Ιστότοπος
Αερολέσχη Σούδας	Έρευνα & Διάσωση	
Αερολέσχη Χανίων	Έρευνα & Διάσωση	
Εθελοντές Διασώστες Εκτάκτων Αναγκών Κρήτης (Έδρα στη Σητεία	Έρευνα & Διάσωση	www.edeak.gr
Εθελοντική Ναυαγοσωστική Μονάδα Χανίων Ν.Ο.Χ.	Έρευνα & Διάσωση	www.nox.gr
Εθελοντική Ομάδα Έρευνας Διάσωσης Λέσχης 4x4 Χανίων	Έρευνα & Διάσωση	www.4x4hanion.gr
«Δίας»		6944
Εθελοντικό Πυροσβεστικό Κλιμάκιο Ανατολικού Σελίνου (Δ. Ανατολικού Σελίνου – υπάγεται στην ΠΥ Χανίων)	Πολιτική Προστασία	www.vfu.gr
Εθελοντικό Πυροσβεστικό Κλιμάκιο . . Έλος – Ινναχωρίου (υπάγεται στο ΠΥ Κισσάμου)	Πολιτική Προστασία	www.vfu.gr
Εθελοντικό Πυροσβεστικό Κλιμάκιο Ελευθερίου Βενιζέλου (υπάγεται στη ΠΥ Χανίων)	Πολιτική Προστασία	www.vfu.gr
Εθελοντικό Πυροσβεστικό Κλιμάκιο Θερίσου (υπάγεται στη ΠΥ Χανίων)	Πολιτική Προστασία	www.vfu.gr
Εθελοντικό Πυροσβεστικό Κλιμάκιο Λάκκων (υπάγεται στη ΠΥ Χανίων)	Πολιτική Προστασία	www.vfu.gr
Εθελοντικό Πυροσβεστικό Κλιμάκιο Παλαιών	Πολιτική Προστασία	www.vfu.gr

Ρουμάτων - Κισσάμου (υπάγεται στη ΠΥ Κισσάμου)				
Εθελοντικό Πελεκάνου	Πυροσβεστικό (οικισμός Βουτάς υπάγεται στη ΠΥ Κισσάμου)	Κλιμάκιο	Πολιτική Προστασία	www.vfu.gr
Ελληνικός Χανίων	Ορειβατικός Σύλλογος	(Ε.Ο.Σ.)	Έρευνα & Διάσωση	www.eoshanion.gr
Ένωση	Ραδιοερασιτεχνών Κρήτης		Έρευνα & Διάσωση	www.rasc.gr
Λέσχη	Μοτοσικλετιστών Περιήγησης Χανίων		Έρευνα & Διάσωση	
Ομάδα Αποκορώνου	Εθελοντών Εκτάκτων Αναγκών		Πολιτική Προστασία	
Ομάδα Χανίων	Εθελοντών Πολιτικής Προστασίας		Πολιτική Προστασία	
Ομάδα	Πολιτικής Προστασίας Σελίνου		Πολιτική Προστασία	cpvthania.blogspot.gr
Παγκρήτιος Εξερεύνησης Φαραγγιών	Όμιλος Διάσχισης και		Έρευνα & Διάσωση	www.canyon.gr
Σύλλογος «Άγιος Ιωάννης»	Εθελοντών Αιμοδοτών Χανίων		Εθελοντική Αιμοδοσία	agios-ioannis.blogspot.gr
Σύλλογος Πελεκάνου	Εθελοντών Πυροσβεστών		Πολιτική Προστασία	www.ethelontespelekanou.gr
Σώμα Ναυαγοσωστών Σταυρός)	Σαμαρειτών, Διασωστών και		Έρευνα & Διάσωση	www.samarites.gr
	Ναυαγοσωστών Χανίων (Ελληνικός Ερυθρός			

Πηγή: Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας ,2008 και της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων ,2014

Παράρτημα II

ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΠΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΟΥΝ ΤΗ ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ανάλυση Στοιχείων Φυσικής πραγματικότητας

- Η περιοχή των Χανίων διαθέτει μια ιδιαίτερη φυσική ταυτότητα, με πλούσια βιοποικιλότητα και φυσιογραφικά, βιολογικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά. Περιλαμβάνει αξιόλογα βουνά, τοπία, οροπέδια και φαράγγια, αλλά και μεγάλη ποικιλία ενδημικών φυτών και ζώων, γεγονός που καθιστά την περιοχή έναν άκρως ενδιαφέροντα προορισμό παρατήρησης και επαφής με τη φύση. Σε όλη την επικράτεια της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων υπάρχουν μοναδικά ενδημικά είδη φυτών και ζώων, των οποίων η προστασία από το εθνικό και ευρωπαϊκό πλαίσιο είναι απαραίτητη. Δυστυχώς όμως δεν διασφαλίζεται πλήρως, καθώς το συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο είναι ασαφές και έλλειπες, ενώ υφίσταται συνεχείς μεταβολές. Αποτέλεσμα αυτού είναι οι περιοχές προστασίας να μη διαθέτουν ένα σχέδιο ορθολογικής διαχείρισης, και περισσότερο να απειλούνται παρά να προστατεύονται. Μεγαλύτερες επιπτώσεις δέχεται το είδος του αίγαγρου Κρι-Κρι, το οποίο τείνει να αλλοιώνεται γιατί διασταυρώνεται με την ήμερη κατσίκια η οποία καταπατά την περιοχή των ενδιαιτημάτων του. Έντονες πιέσεις δέχονται οι περιοχές προστασίας και από την τουριστική κίνηση. Ιδιαίτερο πρόβλημα αντιμετωπίζει η παραθαλάσσια περιοχή του Ελαφονησίου, καθώς η βλάστηση της περιοχής καταπατάται σε μεγάλο βαθμό από τον μεγάλο όγκο αυτοκινήτων των τουριστών που καταφθάνουν στην περιοχή τους καλοκαιρινούς μήνες.
- Το πολυσχιδές ανάγλυφο του νομού και τα πολυάριθμα φαράγγια του δημιουργούν ένα πανέμορφο και παρθένο τοπίο, ιδιαίτερα στο νότιο μέρος του νησιού. Βέβαια η ύπαρξη των τόσων φαραγγιών έχει σαν αποτέλεσμα την κατάτμηση και διχοτόμηση της γης, η οποία χρήζει ανακατανομής για την ορθολογικότερη διαχείριση. Τόσο αυτό, όσο και η καταπάτηση των δημόσιων εκτάσεων, κυρίως στην βόρεια ακτογραμμή, και η ανεξέλεγκτη υπερβόσκηση, δημιουργούν ένα φαινόμενο συνεχών συγκρούσεων γης.
- Στην περιοχή, αν και όχι πολύ συχνά, παρατηρείται έντονη σεισμικότητα σε μεγάλα κυρίως βάθη. Βέβαια τα ρήγματα της περιοχής έχουν αποδώσει κατά διαστήματα σε αρκετά μεγάλο βαθμό καταστροφικούς σεισμούς, οπότε είναι απαραίτητο οι ανθρώπινες κατασκευές να υπάγονται σε αυστηρές αντισεισμικές προδιαγραφές.

- Κατά καιρούς παρατηρούνται μειωμένες βροχοπτώσεις, κυρίως στους βόρειους δήμους της Περιφερειακής Ενότητας, με αποτέλεσμα η περιοχή να αντιμετωπίζει πρόβλημα ξηρασίας κατά τους θερινούς μήνες. Το έντονο τοπογραφικό ανάγλυφο της περιοχής, ωστόσο, με τις πολλές υδρολογικές λεκάνες απορροής ευνοούν στην κατασκευή μικρών υδροηλεκτρικών ταμιευτήρων έτσι ώστε να διασφαλίζεται τόσο η παροχή νερού, όσο και η παραγωγή ήπιων μορφών ενέργειας.

Ανάλυση Στοιχείων πολιτισμικής πραγματικότητας

Η ανάλυση των στοιχείων που προκύπτουν από τις αποδόσεις της πολιτισμικής πραγματικότητας στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων έχει ως εξής:

- Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα του τόπου είναι τα αρνητικά έθιμα, και ιδιαίτερα αυτό της βεντέτας και της οπλοκατοχής. Πρόκειται αναμφίβολα για στοιχεία που συνθέτουν την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής, τα οποία ωστόσο στοιχίζουν ανθρώπινες ζωές. Ως εκ τούτου, πρέπει να αντιμετωπιστούν ώστε να περιοριστούν ή και να εξαλειφθούν εντελώς.
- Η Κρητική διατροφή αποτελεί ένα από τα βασικότερα στοιχεία της πολιτισμικής ταυτότητας του νησιού. Πρόκειται για την καλύτερη εκδοχή της Μεσογειακής διατροφής και ίσως το πλέον υγιεινό διατροφικό πρότυπο σε παγκόσμιο επίπεδο. Ταυτόχρονα, διαπλέκεται με όλες τις υπόλοιπες εκφάνσεις της ζωής και του πολιτισμού στο νησί, από τον τρόπο με τον οποίον παράγονται τα προϊόντα, μέχρι τις τοπικές γιορτές και τα έθιμα. Παρέχει λοιπόν μια από τις μεγαλύτερες δυνατότητες ανάπτυξης της περιοχής. Πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι εδώ και αρκετές δεκαετίες υφίσταται αλλοιώσεις λόγω της αύξησης της κατανάλωσης γαλακτοκομικών και κρέατος, τα οποία παραδοσιακά αποτελούσαν μόλις μικρό μέρος της. Πρόκειται για σημαντικό πρόβλημα, που υποβαθμίζει την υγεία των κατοίκων και αλλοιώνει τον χαρακτήρα της περιοχής, και ως εκ τούτου πρέπει να αντιμετωπιστεί, ιδιαίτερα μέσα από την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του κοινού για το ζήτημα.

- Η περιοχή διαθέτει ένα εντυπωσιακό και εκτεταμένο δίκτυο νέων μουσείων, αλλά και παλαιότερων, τα περισσότερα εκ των οποίων είτε έχουν ανακαινισθεί πρόσφατα, είτε βρίσκονται σε διαδικασία ανακαίνισης τη στιγμή που συντάσσεται η παρούσα μελέτη (π.χ. Οικία Ελευθερίου Βενιζέλου). Δεν είναι όμως μόνο το πλήθος των μουσείων που εντυπωσιάζει, αλλά και η ποικιλομορφία τους, η οποία είναι ενδεικτική ενός τόπου με πλούσια πολιτιστική παράδοση. Το γεγονός αυτό από μόνο του αρκεί για να εντάξει την Περιφερειακή Ενότητα Χανίων στον πολιτιστικό χάρτη της χώρας ως μια περιοχή με ουσιαστική συνεισφορά στην πολιτιστική ζωή. Ταυτόχρονα, με την κατάλληλη αξιοποίηση μπορεί να αποτελέσει επιπλέον κίνητρο τόσο για Έλληνες, όσο και για ξένους επισκέπτες που ενδιαφέρονται να γνωρίσουν τον χανιώτικο και τον κρητικό πολιτισμό, συμβάλλοντας έτσι στο εισόδημα των κατοίκων της περιοχής.
- Αντίστοιχα μεγάλος είναι και ο αριθμός των αρχαιολογικών χώρων που είναι διάσπαρτοι σε όλα τα Χανιά. Αν και δεν διαθέτουν την αίγλη των μεγάλων ανακτορικών εγκαταστάσεων της κεντρικής και ανατολικής Κρήτης, εντούτοις πρόκειται για χώρους μεγάλης ιστορικής και αρχαιολογικής σημασίας, όπως η Κυδωνία, η Κίσσαμος, η αρχαία Απτέρα και τα Φαλάσαρνα. Οι αρχαιολογικοί χώροι συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας ισχυρής πολιτισμικής ταυτότητας, η οποία χάνεται στα βάθη των αιώνων. Όπως και τα μουσεία, αποτελούν πόλο έλξης για Έλληνες και ξένους επισκέπτες αλλά και ερευνητές.
- Μια ακόμα δυνατότητα εντοπίζεται στο γεγονός ότι σχεδόν τα μισά διατηρητέα κτίσματα του Νομού Χανίων βρίσκονται σε πλήρη εγκατάλειψη και ερήμωση. Σε αυτό συμβάλλουν διάφοροι λόγοι, όπως ζητήματα ιδιάζουσας κληρονομικής διαδοχής, μεγάλο κόστος συντήρησης και αποκατάστασης διατηρητέων κτηρίων, ζητήματα πρόσβασης σε αυτά κτλ. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να συγκεντρώνει ο Νομός μεγάλο ανεκμετάλλετο κτηριακό απόθεμα το οποίο θα μπορούσε να δημευθεί με συγκεκριμένα νομοθετήματα από την Τοπική Αυτοδιοίκηση και να αξιοποιηθεί κατάλληλα, παρέχοντας τη δυνατότητα στέγασης δημόσιων υπηρεσιών, αγροτουριστικών καταλυμάτων, συνεδριακών κέντρων κτλ.
- Η συστηματική αποτύπωση, αποκατάσταση και συντήρησή των διατηρητέων κτηρίων προσθέτει στον πολιτιστικό πλούτο και ταυτότητα του Νομού. Σε αυτό, κύριο ρόλο μπορεί να παίξει το Κέντρο Αρχιτεκτονικής Μεσογείου (ΚΑΜ) που στεγάζεται από το 1997 στο Μεγάλο Ενετικό Αρσενάλι και η Σχολή Αρχιτεκτονικής του Πολυτεχνείου Κρήτης στα Χανιά, μέσα από ερευνητικές ομάδες που θα αναδεικνύουν την πλούσια αρχιτεκτονική κληρονομιά του Νομού.

- Οι οχτώ παραδοσιακοί οικισμοί του Νομού, που όπως είδαμε συγκεντρώνονται κυρίως στα νότια, κατάφεραν χάρη στη γεωγραφική τους απομόνωσή να διατηρήσουν την πολιτιστική τους φυσιογνωμία και να μην αλλοιωθούν όπως οι οικισμοί του βορείου τμήματος. Φέρουν έτσι τις αξίες των παραδοσιακών κρητικών οικιστικών συνόλων που σέβονται την ανθρώπινη κλίμακα και εντάσσονται αρμονικά στο φυσικό τοπίο, στα οποία γεννήθηκε το κρητικό λαϊκό σπίτι. Για τον λόγο αυτό, αποτελούν μια από τις δυνατότητες του τόπου που μπορούν να ενσωματωθούν στον αναπτυξιακό σχεδιασμό.
- Οι απομονωμένες νότιες κοινωνίες είναι οι μόνες περιοχές-θύλακες που κατέχουν την παραδοσιακή τεχνογνωσία και πολιτισμικές πρακτικές για όλες τις εκφάνσεις της κρητικής ζωής. Για το λόγο αυτό παρουσιάζουν τη δυνατότητα να αποτελέσουν σταθμούς ήπιας μορφής εναλλακτικού θεματικού τουρισμού για το σύνολο της Περιφέρειας.
- Η Κρήτη γεωπολιτικά ανήκει στη λεκάνη της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Επίσης μέχρι το 2006 συνδεόταν ακτοπολιτικά μέσω Ηρακλείου με την Αλεξάνδρεια και τη Χάιφα ενώ υπήρχαν σχέδια σύνδεσης και της Νότιας Κρήτης με τα λιμάνια αυτά λόγω εγγύτητας (Πατρίς, 2006).³ Μια θετική προοπτική σύσφιγξης των κοινών πολιτισμικών δεσμών (ανήκουν άλλωστε όλοι στους «λαούς της θάλασσας») είναι η επανασύνδεση αυτών των λαών. Η ανάδειξη της Κρήτης ως πρότυπου Κέντρου Μεσογειακής Κουζίνας και η διοργάνωση μεσογειακών φεστιβάλ θα υποστήριζε μια τέτοια κίνηση.
- Μια σημαντική προοπτική θα ήταν η ενιαία διαχείριση των πολιτισμικών διαθεσίμων, ώστε αυτή να γίνεται με συνεκτικό τρόπο. Η δημιουργία ενός ενιαίου φορέα διαχείρισης για τα μουσεία, για παράδειγμα, θα μπορούσε να βελτιώσει τη θέση τους στην πολιτιστική ζωή του νησιού και της χώρας γενικότερα, να βοηθήσει στην ενημέρωση του κοινού σχετικά με τη δραστηριότητά τους και να βελτιώσει την κατανομή των πόρων ανάμεσά τους. Αντίστοιχα, η δημιουργία μιας κάρτας μουσείων για πολλαπλές εισόδους θα μπορούσε να βοηθήσει στην προώθηση λιγότερο γνωστών, αλλά εξαιρετικού ενδιαφέροντος εγχειρημάτων, όπως το Μουσείο Κατοχής, το οποίο δημιουργήθηκε με τις προσπάθειες και την προσωπική εργασία των ίδιων των κατοίκων.

- Αν και το έργο της ΚΕ' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων στα Χανιά είναι ιδιαίτερα αξιόλογο, οι δαπάνες που απαιτούνται για τη συντήρηση και την αποκατάσταση των αρχαιολογικών χώρων, ώστε να αναδειχθούν και να καταστούν επισκέψιμοι στο σύνολό τους, είναι μεγάλες. Η οικονομική ενίσχυση του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων θα αποτελούσε μια προοπτική για την ουσιαστική στήριξη της προσπάθειας αυτής.

Ανάλυση Πρωτογενή και Δευτερογενή τομέα παραγωγής

Από τις αποδόσεις της υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά τον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα παραγωγής στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, προέκυψαν τα εξής συμπεράσματα:

Πρωτογενής Τομέας:

- Ο πρωτογενής τομέας παραγωγής είναι ένας από τους κύριους πυλώνες της οικονομίας του νομού Χανίων (κυρίως γεωργία και δευτερευόντως κτηνοτροφία), στον οποίο απασχολείται μεγάλο ποσοστό του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του νομού. Ο πρωτογενής τομέας χαρακτηρίζεται από μακροχρόνια δομικά προβλήματα λόγω του μικρού και πολυτεμαχισμένου γεωργικού κλήρου (λόγω ανάγλυφου και διαίρεσης κληρονομιάς) και του γεγονότος ότι υπολείπεται σε ποσότητα αρδευόμενου νερού. Έτσι η ποσότητα γεωργικών προϊόντων που παράγεται από γεωργικά τεμάχια διάσπαρτα σε μεγάλες αποστάσεις είναι περιορισμένη ανά ιδιώτη παραγωγό. Ακόμη, η γεωργική παραγωγή χαρακτηρίζεται από ολική έλλειψη ορισμένων προϊόντων μαζικής κατανάλωσης, όπως είναι τα σιτηρά. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η μαζική κατανάλωση αλευριού δεν υπήρχε στην κρητική διατροφή αλλά είναι αποτέλεσμα της αλλοίωσης της.
- Η περιορισμένη ποσότητα πεδινής γης δημιουργεί σε αρκετές περιπτώσεις συγκρούσεις χρήσεων ανάμεσα σε γεωργούς και κτηνοτρόφους. Από τη μια μεριά οι γεωργοί αυξάνουν αυθαίρετα τα όρια των κτημάτων τους, και από την άλλη οι κτηνοτρόφοι εισβάλλουν ανεξέλεγκτα με τα κοπάδια τους για βόσκηση τους σε ιδιωτικά κτήματα, αλλά και σε δασικές εκτάσεις. Ακόμη σύννηθες φαινόμενο είναι η επαναλαμβανόμενη ζωοκλοπή ανάμεσα σε ανταγωνιστές κτηνοτρόφους. Αυτός ο ανταγωνισμός χρήσεων δημιουργεί κοινωνικά προβλήματα και αντιπαραθέσεις και σε συνδυασμό με τον ασύμμετρο χαρακτήρα των κρητικών οδηγεί σε χρόνιες αντιπαλότητες και επιθετικές συμπεριφορές.

- Ένας άλλος τομέας πρωτογενούς παραγωγής του Νομού είναι η αλιεία η οποία παρουσιάζει παρεμφερή προβλήματα με την υπόλοιπη Ελλάδα. Ορισμένα από αυτά είναι:
 - Η σημαντική μείωση του αλιεύματος
 - Η παλαιότητα του στόλου
 - Το μέγεθος των αλιευτικών σκαφών

Για να γίνει αποδοτικότερη θα πρέπει να γίνει εκσυγχρονισμός του αλιευτικού στόλου με μεγαλύτερα σκάφη, τα οποία θα μπορούν να κάνουν μεγαλύτερα ταξίδια και να καλύπτουν όλο το μέγεθος της ελληνικής ΑΟΖ νοτιώς της Κρήτης. Ακόμα θα πρέπει να τεθούν περιορισμοί στην περίοδο (απαγόρευση στην αλιεία του γόνου) αλλά και τρόπο αλίευσης (τράτες που σαρώνουν όλα τα μεγέθη ψαριών) ώστε να επανέλθει σε ποσότητα το αλίευμα.

Δευτερογενής Τομέας:

- Όπως διαφαίνεται και από την καταγραφή, μια κύρια δραστηριότητα του δευτερογενούς τομέα στο Νομό Χανίων είναι η μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων. Η τυποποίησή και συσκευασία τους πρέπει να ενισχυθεί ώστε να αποφευχθούν τυχόν προβλήματα νοθείας. Με την ήδη υπάρχουσα τυποποίηση ενισχύεται η εμπορική τους αξία και αποκτούν ονομασία προέλευσης καθιστώντας τα ανταγωνιστικά στις εγχώριες και διεθνείς αγορές.
- Στο Νομό Χανίων συναντούμε τέσσερα ελαιόλαδα πιστοποιημένης ονομασίας προέλευσης, τρία πιστοποιημένα τυριά, ένα πιστοποιημένο φρούτο (πορτοκάλι Μάλεμε), το κρητικό παξιμάδι και τρία κρασιά ντόπιων κρητικών ποικιλιών. Επίσης προωθείται το κάστανο Χανίων. Τα προϊόντα αυτά δίνουν προστιθέμενη αξία στην αναγνώριση της κρητικής κουζίνας ως πεμπτουσίας της Μεσογειακής Διατροφής και συνεισφέρουν σημαντικά στο εμπόριο.
- Η κρητική τυροκομία είναι παγκοσμίου φήμης. Συναντούμε τουλάχιστον 10 διαφορετικά είδη τυριών στο Νομό, με σημαντικότερο απ' όλα το πηχτόγαλο Χανίων με το οποίο γίνεται και η κρητική μπουγάτσα. Μεγάλο ποσοστό της τυροκομίας συνεχίζει να λαμβάνει χώρα σε παραδοσιακά μητάτα.

- Μια άλλη αξιοσημείωτη δυνατότητα για το δευτερογενή τομέα στο Νομό, είναι η βιομηχανία νερού και χυμών. Εταιρείες όπως η BIOXYM, το Γεράνι, τα Τεμένια, αλλά και η Σαμαριά αντίστοιχα ή τα Νερά Κρήτης αποτελούν σημαντικούς εξαγωγικούς πόρους και ενισχύουν την εικόνα των Χανίων ως γαστρονομικού προορισμού. Η επιτυχία τους βασίζεται στην καλή πρώτη ύλη (φρούτα) και την καλή ποιότητα του νερού.
- Άλλος τομέας που συνεισφέρει στο δευτερογενή τομέα, είναι οι βιοτεχνίες ρουχισμού και επεξεργασίας δέρματος (υποδηματοποιία- βυρσοδεψία). Ιστορικά η πόλη των Χανίων (Ταμπακαριά) ήταν ξακουστό κέντρο βυρσοδεψίας κάτι που συνεχίζει μέχρι τις μέρες μας, σε αρκετά μικρότερο βαθμό (όπως και η βιοτεχνία ρουχισμού). Το δέρμα πάντως εξακολουθεί να αποτελεί και στις μέρες μας ονομαστό ελληνικό εξαγωγικό προϊόν.
- Οι κατάλληλες κλιματολογικές και εδαφολογικές συνθήκες του Νομού μας, σε συνεργασία με ιδρύματα όπως το MAIX και το Ινστιτούτο Υποτροπικών Φυτών και Ελιάς, έχουν καταστήσει δυνατή την καλλιέργεια εναλλακτικών και εξωτικών ειδών όπως το αβοκάντο. Σήμερα το 85% της ελληνικής παραγωγής προέρχεται από τα Χανιά. Στην Ελλάδα καταναλώνονται περίπου 7.000 τόνοι ετησίως ενώ στην Ε.Ε. πάνω από 300.000. Επίσης γίνονται προσπάθειες πιστοποίησης και βιολογικής καλλιέργειάς τους και αναγνώρισης του χανιώτικου αβοκάντο ως ΠΟΠ.
- Στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων λειτουργούν ήδη δέκα πιστοποιημένοι αμπελώνες, ενώ, όπως ήδη αναφέρθηκε, έχουν κηρυχθεί τρία κρασιά ως ΠΟΠ. Στην Κρήτη γενικότερα συναντάμε δέκα ντόπιες ποικιλίες, πέντε γαλλικές και μία ιταλική που έχει προσαρμοστεί περίφημα. Σε αυτό, πρέπει να συνυπολογιστεί και ο Σύλλογος Παραδοσιακών Αποσταγματοποιών Χανίων που προωθεί παραδοσιακά αποστάγματα όπως η ρακή, η τσικουδιά κ.α. και η ύπαρξη δικτύου επισκέψιμων οινοποιείων.

Ανάλυση Στοιχείων Τριτογενούς Τομέα

Οι παρατηρήσεις και τα συμπεράσματα που προκύπτουν μέσα από τη μελέτη των αποδόσεων της οικονομικής πραγματικότητας στην περιοχή έχουν ως εξής:

- Διόγκωση του τριτογενούς τομέα παραγωγής στην Περιφερειακή Ενότητα των Χανίων.

Συγκεκριμένα η τουριστική δραστηριότητα έχει παραγκωνήσει τις υπόλοιπες, ώστε να μιλάμε για τουριστική μονοκαλλιέργεια κυρίως λόγω του εύκολου κέρδους που αποφέρει. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να αλλοιώνονται τα φυσικά διαθέσιμα της εκάστοτε περιοχής όπου παρατηρείται το φαινόμενο, όπως στο βόρειο θαλάσσιο μέτωπο του Νομού μας. Οι περιοχές αυτές έχουν υπερβεί προ πολλού τη φέρουσα ικανότητά τους και στην ουσία παρέχουν πλέον ένα υποβαθμισμένο τουριστικό προϊόν. Όπως φαίνεται και στον αντίστοιχο χάρτη, το σύνολο των κλινών για το Νομό μας συγκεντρώνεται εκεί.

- Όλα τα προηγούμενα επιτείνουν την κακή ποιότητα παροχής υπηρεσιών. Στους θύλακες μαζικού τουρισμού, αλλοιώνεται όπως είδαμε η τοπική ταυτότητα και η αίσθηση φιλοξενίας από τον ντόπιο πληθυσμό, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται το τουριστικό προϊόν και να χάνει την εμπορευματική του αξία. Αυτό με τη σειρά του επιφέρει μείωση της ζήτησης και στο πλαίσιο του σκληρού ανταγωνισμού κινεί το ενδιαφέρον των τουριστών για άλλα προϊόντα.
- Το αφήγημα πάνω στο οποίο βασίζεται ο τουρισμός στην περιοχή και γενικότερα στη χώρα μας, είναι το δίπολο «ήλιος-θάλασσα». Εκεί στηρίζεται η αξιοποίηση του «συγκριτικού πλεονεκτήματός» μας και οδηγεί στην έντονη εποχικότητα της τουριστικής προσφοράς.

Το σύνολο της τουριστικής υποδομής στα Χανιά είναι προσανατολισμένο στους έξι μήνες που μεσολαμβάν από το Μάιο μέχρι τον Οκτώβριο. Αυτό μεταφράζεται σε εποχική ανεργία και έλλειψη οικονομικών πόρων για τους χειμερινούς μήνες, ενώ ο Νομός διαθέτει όλα τα εχέγγυα εκείνα που θα τον κατέτασσαν σε τουριστικό προορισμό καθ'όλη τη διάρκεια του έτους.

- Η ύπαρξη σημαντικής και αναγνωρισμένης πρωτογενούς παραγωγής, η πληθώρα διατηρητέων κτισμάτων, τα μοναδικά ήθη και έθιμα των κατοίκων και η διατήρηση των παραδοσιακών μεθόδων παραγωγής μπορούν να συντελέσουν στην ενίσχυση του θεματικού τουρισμού, όπως ο αγροτουρισμός. Ήδη υπάρχουν αγροτουριστικά καταλύματα (κυρίως στην περιοχή του Βάμου Αποκόρωνος) που έχουν δημιουργήσει ένα σημαντικό δίκτυο δραστηριοτήτων σύνδεσης του τουρισμού με τη γη.

- Οι περισσότερες περιοχές Natura για την Περιφέρεια της Κρήτης συναντώνται στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, και αυτό αποτελεί εφελκυστήρα για την αξιοποίησή και ανάδειξη τους σε κορυφαίους οικοτουριστικούς πόλους έλξης, όπως στην περίπτωση του Φαραγγιού της Σαμαριάς. Η ύπαρξη πλήθους φαραγγιών και σπηλαίων, καθιστά το Νομό σημείο αναφοράς για τον γεωτουρισμό. Σε αυτό βοηθά άλλωστε και το έντονο ανάγλυφο και η εκτεταμένη ακτογραμμή.
- Το πλούσιο πολιτισμικό απόθεμα εξάλλου των Χανίων και της Κρήτης γενικότερα, από τα μνημεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, τους παραδοσιακούς οικισμούς, τα πανηγύρια, τις ιστορικές Μονές μέχρι τις πολιτισμικές πρακτικές κάθε Κρητικού κτλ. μπορούν να συμβάλλουν στην πολιτισμική ταυτότητα ενός εξελιγμένου τουριστικού προϊόντος στα πλαίσια του πολιτιστικού τουρισμού.
- Η αξία της Κρητικής κουζίνας, τόσο γευστική όσο και θεραπευτική, και η ανάδειξή της σε πρότυπο της Μεσογειακής, έχει αναλυθεί εκτενώς. Η πλούσια παραγωγή κηπευτικών, η πληθώρα Αγροτουριστικών Συνεταιρισμών και Συλλογικοτήτων, το Σήμα Ποιότητας κτλ. συγκλίνουν στη δυνατότητα ανάδειξης των Χανίων σε κορυφαίο Γαστρονομικό Τουρισμό. Οι δέκα επίσης πιστοποιημένοι αμπελώνες και η εκτεταμένη παραγωγή τοπικής ρακής, τσικουδιάς κτλ. συμβάλλουν στη δημιουργία δικτύου επισκέψιμων οινοποιείων στο πλαίσιο του οινοτουρισμού.
- Η ύπαρξη επίσης ακαδημαϊκών Ιδρυμάτων όπως το Πολυτεχνείο Κρήτης, το ΜΑΙΧ κ.α. και το αναγνωρισμένο ερευνητικό τους έργο, αποτελούν εργαλεία υποστήριξης Εκπαιδευτικού και Συνεδριακού Τουρισμού.
- Το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4, το οποίο ξεκινά από τα Πυρηναία μέχρι την Κύπρο, διασχίζει και την Κρήτη. Στο Νομό μας ξεκινά από την Κίσσαμο και συνεχίζει παραλιακά μέχρι να συναντήσει το οροπέδιο του Ομαλού και να διακλαδωθεί προς την Περιφερειακή Ενότητα Ρεθύμνης. Η ύπαρξη ενδιαφερόντων τοπίων με τη θέα που προσφέρουν, οι οικισμοί που αναπτύσσονται εκατέρωθεν του μονοπατιού και τα ενδημικά βότανα που φύονται στα ορεινά, συντελούν στη δημιουργία περιηγητικού τουρισμού.

- Η σημασία του τουρισμού για την τοπική οικονομία, και οι προκλήσεις που συνεχώς ανακύπτουν στο ανταγωνιστικό περιβάλλον, επιτάσσουν τη δημιουργία παραρτήματος ΤΕΙ Τουριστικών Επιχειρήσεων και στα Χανιά (προς το παρόν το συναντούμε μόνο στο Ηράκλειο). Έτσι θα υπάρξει συνεχής κατάρτιση και ανάδραση των ενδιαφερομένων που σχετίζονται με την παροχή τουριστικών υπηρεσιών.
- Όπως φαίνεται και από τον πίνακα εξαγωγών- εισαγωγών, τα Χανιά εξάγουν ικανοποιητικά, κυρίως προϊόντα του πρωτογενούς παραγωγικού τομέα. Υπάρχουν οι υποδομές για δυναμικό εμπόριο, κυρίως με την υπόλοιπη χώρα και τις βορειοευρωπαϊκές ενώ διαφαίνεται η γεωπολιτική δυνατότητα ενίσχυσης του εμπορίου και με τον αραβικό κόσμο.
- Η ύπαρξη συνεταιριστικής Τράπεζας στο Νομό Χανίων, η οποία μπορεί να χρηματοδοτεί πρωτοβουλίες επενδύσεων προς ιδιώτες και Συλλογικότητες, αποτελεί άλλη μια σημαντική δυνατότητα που μπορεί να ενσωματωθεί στον αναπτυξιακό σχεδιασμό.
- Προοπτικές που διαφαίνονται στον τριτογενή τομέα παραγωγής, είναι η ανάδειξη του σε προορισμό συνταξιούχων λόγω του ήπιου κλίματος και της προσφοράς γαστρονομικών προϊόντων που συνεισφέρουν στην ευεξία. Επίσης τα κρητικά βότανα, με τις θεραπευτικές τους ιδιότητες, μπορούν να αποτελέσουν μοχλό ανάπτυξης θεραπευτικών ιδρυμάτων και κλινικών αποκατάστασης.
- Το Πολυτεχνείο Κρήτης στα Χανιά, μπορεί να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα του τουριστικού πακέτου με την τεχνολογική αναβάθμισή του. Η ψηφιακή σύγκλιση στην τουριστική προσφορά όπως η δημιουργία πλατφόρμας διαδραστικών εφαρμογών στους αρχαιολογικούς χώρους μέσω κινητών τηλεφώνων, ή η πληροφόρηση μέσω web gis είναι μια θετική προοπτική.
- Μια άλλη προοπτική που θα εξασφάλιζε άμεση χρηματοδότηση για ιδιωτικές πρωτοβουλίες ή επενδύσεις Συλλογικοτήτων στον τουριστικό τομέα, είναι εκείνη μέσω της αυτοχρηματοδότησης, δηλαδή εξοικονόμηση πόρων που μπορούν να κατευθυνθούν στην κάλυψη συγκεκριμένων κοινωνικών αναγκών.

- Ένας σημαντικός περιορισμός στη μέχρι τώρα εξέλιξη της τουριστικής προσφοράς και ζήτησης στο Νομό Χανίων είναι η εξάρτησή του από μεγάλους tour operators του εξωτερικού, όπως η Tui, ThomasCook κ.α. οι οποίες μπορούν να διαμορφώσουν την τουριστική αγορά κατά το δοκούν. Οποιοσδήποτε προβλέψεις λοιπόν σε αυτόν τον τομέα είναι επίφοβες, αφού τουλάχιστον ένας στους τρεις επισκέπτες καταφεύγει σε αυτούς για την οργάνωση του ταξιδιού τους (Ναυτεμπορική, 2005).

Ανάλυση Στοιχείων Κοινωνικής Πραγματικότητας

Από τις αποδόσεις της υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά τα κοινωνικά χαρακτηριστικά στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, προέκυψαν τα εξής συμπεράσματα:

- Η ανεργία παρουσιάζει ραγδαία αύξηση από το 2008 κι έπειτα, έχοντας εκτιναχθεί από 7,9% το πρώτο τρίμηνο του 2008, στο 26,3% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2013. Οι ρυθμοί αύξησης αυτοί είναι αντίστοιχοι με τους ρυθμούς αύξησης στην υπόλοιπη χώρα, και επομένως σε μεγάλο βαθμό μπορούν να αποδοθούν στη γενικότερη οικονομική συγκυρία. Αυτό που καταγράφεται ως ιδιαιτερότητα της περιοχής, ωστόσο, είναι η έντονη αυξομείωση της ανεργίας εντός του έτους. Το γεγονός αυτό αποδίδεται στην εποχικότητα του τουρισμού, που αποτελεί μια από τις κύριες οικονομικές δραστηριότητες στο νησί και απορροφά σημαντικό μέρος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού. Όπως και σε πολλά άλλα τουριστικά μέρη, η εποχική ανεργία ενδέχεται να είναι πλασματική σαν μέγεθος, δεδομένου ότι ένα μέρος των εργαζομένων του κλάδου στην πραγματικότητα δεν αναζητά εργασία κατά τους χειμερινούς μήνες.

Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, αυτό δεν ισχύει για το σύνολο όσων εγγράφονται ως αναζητούντες εργασία. Συνεπώς, με τον αριθμό των ανέργων να αγγίζει ιστορικά υψηλά επίπεδα, η λήψη μέτρων για την καταπολέμηση τόσο της εποχικής, όσο και της ανεργίας γενικότερα, πρέπει να αποτελεί προτεραιότητα κάθε πρότασης ανάπτυξης του τόπου.

- Ένα δεύτερο πρόβλημα, το οποίο αφορά τη δράση των συλλογικοτήτων στην περιοχή, αλλά και πανελλαδικά, είναι το ασαφές θεσμικό πλαίσιο για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς. Ο χάρτης των αντίστοιχων οργανώσεων αναμένεται να αλλάξει δραστικά, καθώς ο Νόμος 4015/2011 επιβάλλει την κατάργηση των δευτεροβάθμιων συνεταιρισμών και τη μετατροπή τους σε πρωτοβάθμιους ή ανώνυμες εταιρείες. Δεδομένου, ωστόσο, ότι πρόκειται για μια διαδικασία, η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη, είναι πολύ δύσκολο να εκτιμηθεί ποιοι οργανισμοί θα συνεχίσουν να λειτουργούν και πώς θα καλυφθεί το κενό που θα δημιουργήσουν αυτοί που θα σταματήσουν τη δράση τους. Συνεπώς, είναι απαραίτητη η βελτίωση του νέου θεσμικού πλαισίου και η επιτάχυνση των διαδικασιών μετάβασης σε αυτό για την καλύτερη οργάνωση της παραγωγής.
- Μια από τις σημαντικότερες δυνατότητες που παρουσιάζει η περιοχή, είναι η τάση βελτίωσης του μορφωτικού επιπέδου, η οποία αναδεικνύει την Περιφερειακή Ενότητα Χανίων ως μια από τις πλέον μορφωμένες της Ελλάδας. Η τάση αυτή προκύπτει ιδιαίτερα έντονα από τη σύγκριση των απογραφικών δεδομένων για το 1991 και το 2001 και δεν αναμένεται να ανατραπεί από τα δεδομένα του 2011, όταν αυτά καταστούν διαθέσιμα. Το υψηλό μορφωτικό επίπεδο αποτελεί δυνατότητα σε όλα τα επίπεδα της πραγματικότητας, καθώς σχετίζεται και με την απασχόληση, αλλά και με άλλες παραμέτρους, όπως η κοινωνική αλληλεγγύη και η προστασία του περιβάλλοντος και των φυσικών διαθεσίμων.
- Άλλη μια δυνατότητα, όσον αφορά τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της περιοχής, είναι το σχετικά ανεπτυγμένο δίκτυο υποδομών κοινωνικής αλληλεγγύης που διαθέτει. Τόσο τα προγράμματα κοινωνικού χαρακτήρα που λειτουργούν με ευθύνη της τοπικής αυτοδιοίκησης («βοήθεια στο σπίτι», ΚΑΠΗ, ΚΗΦΗ, βρεφονηπιακοί σταθμοί, κοινωνικά παντοπωλεία κτλ.), όσο και οι πρωτοβουλίες ευαισθητοποιημένων πολιτών για την παροχή στήριξης σε κοινωνικές ομάδες που το έχουν ανάγκη (π.χ. στέκι μεταναστών, κοινωνικό ιατρείο κτλ.), δημιουργούν ένα αξιόλογο πλέγμα υπηρεσιών, οι οποίες σε πολλές περιπτώσεις υποκαθιστούν την απουσία ή την ολιγορία του κρατικού μηχανισμού.
- Οι σύλλογοι και οι εθελοντικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, προσφέρουν πολύτιμο έργο, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες, και αναμφίβολα συγκαταλέγονται ανάμεσα στις δυνατότητες της περιοχής.

- Η οργάνωση και ο καλύτερος συντονισμός της δράσης των εθελοντικών οργανώσεων αποτελεί προοπτική που πρέπει να ενσωματωθεί στον αναπτυξιακό σχεδιασμό.

Ιδιαίτερα χρήσιμη μπορεί να αποδειχθεί η συνεισφορά των εθελοντικών ομάδων έρευνας και διάσωσης στην ανάπτυξη φυσιολατρικών μορφών τουρισμού.

- Αντίστοιχα, προοπτική αποτελεί και η ενίσχυση της προαναφερθείσας κοινωνικής αλληλεγγύης, ώστε και να επεκταθεί γεωγραφικά και στις υπόλοιπες περιοχές της Περιφερειακής Ενότητας Χανίων – καθώς αυτή τη στιγμή είναι χωρικά εντοπισμένη κυρίως στην πόλη των Χανίων – αλλά και να καλύψει με αποτελεσματικότερο τρόπο τις ανάγκες που δεν είναι σε θέση να αντιμετωπίσει το κράτος.
- Η εποχική αυξομείωση του πληθυσμού στην περιοχή, όπως και σε όλο το υπόλοιπο νησί, η οποία σχετίζεται με τον τουριστικό χαρακτήρα των υπό μελέτη περιοχών, αποτελεί αναμφίβολα έναν περιορισμό, ο οποίος πρέπει να ληφθεί υπόψη στον όποιο αναπτυξιακό σχεδιασμό.

Ανάλυση Στοιχείων Τεχνολογικής Πραγματικότητας

Από τις αποδόσεις της υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά τις Υποδομές στην Περιφερειακή Ενότητα Χανίων, προέκυψαν τα εξής συμπεράσματα:

- Στο νομό Χανίων η εσωτερική μετακίνηση του πληθυσμού προς την πόλη των Χανίων έχει δημιουργήσει διάφορα προβλήματα στην κατανομή του πληθυσμού και στην επάρκεια των αστικών υποδομών. Ακόμη, η δημογραφική γήρανση του πληθυσμού απαιτεί ένα υψηλότερο επίπεδο υγειονομικής και προνοιακής φροντίδας, ιδιαίτερα στις ορεινές και απομακρυσμένες περιοχές. Στις ορεινές περιοχές τα σχολεία και τα ιατρεία φθίνουν λόγω της μείωσης του πληθυσμού και σε αρκετές περιπτώσεις κλείνουν και συγχωνεύονται στο μεγαλύτερο χωριό της περιοχής. Από την άλλη πλευρά σε ορισμένες αστικές περιοχές παρουσιάζεται υπερσυγκέντρωση πληθυσμού με αποτέλεσμα δημιουργία προβλημάτων σχολικής στέγης και ιατρικών κλινών. Επιπλέον, τους καλοκαιρινούς μήνες η έντονη μεγέθυνση του πληθυσμού λόγω τουρισμού αυξάνει τις απαιτήσεις σε ιατρική περίθαλψη.

- Το υπάρχον οδικό δίκτυο του Νομού παρουσιάζει αρκετά προβλήματα τόσο λόγω της παλαιότητας του (χαμηλότερες προδιαγραφές) αλλά και των φθορών, όπως διάβρωση των χωμάτινων δρόμων από βροχές, φθαρμένες πινακίδες, κακή ποιότητα και ρήγματα στην άσφαλο. Έτσι παρουσιάζονται προβλήματα στην οδική ασφάλεια, στην οδική μεταφορά των ορεινών κυρίως περιοχών κατά τους χειμερινούς μήνες, όπου είναι συχνότερες οι βροχοπτώσεις (σπανιότερα χιονοπτώσεις), αλλά και της μεταφοράς της παραγωγής του πρωτογενούς τομέα που είναι η ραχοκοκαλιά της οικονομίας τους Νομού.
- Η Σούδα είναι το επιβατικό και εμπορικό λιμάνι των Χανίων, αλλά και στρατιωτική βάση.

Αν και αποφέρει πολλαπλά οικονομικά οφέλη, δημιουργούνται περιορισμοί στις δυνατότητες ανάπτυξης της περιοχής, καθώς απαγορεύεται η προσέγγιση του βορείου τμήματος του όρμου λόγω των ναυτικών και στρατιωτικών βάσεων. Έτσι δεν μπορούν να αναπτυχθούν τουριστικές υποδομές αλλά και να γίνει επέκταση του εμπορικού λιμανιού ώστε να δέχεται περισσότερα και μεγαλύτερα πλοία.

- Μια προοπτική για το λιμάνι της Σούδας είναι ακτοπλοϊκή σύνδεση με νησιά του Αιγαίου για απευθείας μεταφορά τουριστών αλλά και αγροτικών προϊόντων κυρίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες και όχι δια μέσου Πειραιά όπως συμβαίνει σήμερα.
- Ο Κρατικός Αερολιμένας Χανίων, εξυπηρετεί όλη τη Δυτική Κρήτη και είναι ικανός πλήρως για την μεταφορά επιβατών κατά τους χειμερινούς μήνες. Κατά τη καλοκαιρινή τουριστική περίοδο η έντονη αύξηση της κίνησης καθιστά δύσκολη την εξυπηρέτηση των διακινούμενων επιβατών με αεροπλάνα. Η κατάσταση του αεροδρομίου σε συνδυασμό με την περιορισμένη ακτοπλοϊκή σύνδεση και το κακό οδικό δίκτυο δημιουργούν δυσκολίες στην μεταφορά και διασπορά των επισκεπτών του Νομού.
- Μία προοπτική για διευκόλυνση της αεροπορικής μεταφοράς θα μπορούσε να είναι η εγκατάσταση βάσης υδροπλάνων σε διάφορες παράκτιες περιοχές του Νομού. Έτσι η μεταφορά με μικρά υδροπλάνα μπορεί να μειώσει τις οδικές αποστάσεις από το αεροδρόμιο στις τουριστικές περιοχές.

- Το δίκτυο ύδρευσης δεν παρουσιάζει ομοιομορφία σε όλο το Νομό. Η πόλη των Χανίων έχει καλύτερης ποιότητας νερό σε σχέση με τις ορεινές και απομακρυσμένες παράκτιες περιοχές, όπου παρουσιάζονται προβλήματα στην ποιότητα και παρεχόμενη ποσότητα νερού λόγω παλαιότητας του δικτύου. Ακόμη οι απαιτήσεις στην ποσότητα του νερού που παρέχεται κυρίως στις τουριστικές περιοχές του Νομού αυξάνεται το καλοκαίρι
- Τέλος, μια από τις πιο σημαντικές υποδομές είναι το Πολυτεχνείο Κρήτης στην Πόλη των Χανίων όπου συνεισφέρει εκπαιδευτικά, οικονομικά και παρέχοντας τεχνογνωσία σε διάφορα ζητήματα που αφορούν το νομό.

Η τοπική και περιφερική αυτοδιοίκηση αξιοποιώντας την τεχνογνωσία και το ανθρώπινο δυναμικό των διάφορων σχολών μηχανικών μπορεί να προβεί σε μελέτη και κατασκευή έργων για το νομό όπως :

- Αξιοποίηση της επεξεργασμένης βιομάζας η οποία θάβεται σε ΧΥΤΥ, για παραγωγή ενέργειας αλλά και εδαφο-βελτιωτικών λιπασμάτων (Σχολή Μηχανικών Περιβάλλοντος).
- Μελέτη κατασκευής Αιολικών και Φωτοβολταϊκών πάρκων και οικονομικής τους απόσβεσης σε βάθος χρόνου ([Σχολή Ηλεκτρονικών Μηχανικών και Μηχανικών Υπολογιστών](#)).
- Μελέτη βελτίωσης δικτύου αποχέτευσης και ύδρευσης([Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών](#)).
- Συμμέτοχη στις μελέτες ανεύρεσης και αξιοποίησης πιθανών κοιτασμάτων υδρογονανθράκων νοτίως της Κρήτης ([Σχολή Μηχανικών Ορυκτών Πόρων](#)).
- Συμμετοχή στο μεγαλόπνοο έργο διασύνδεσης Ισραήλ – Κύπρου – Κρήτης –Πελοποννήσου-Ιταλίας με αγωγό αερίου και ηλεκτρικού καλωδίου.